

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Karolinos Valytės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Laidavimas ir jo taikymas Lietuvos teismų praktikoje

Vadovas: lekt. dr. Tomas Kontautas
Recenzentas: lekt. dr. Deividas Soloveičikas

Vilnius 2011

Turinys

IVADAS	2
I. PRIEVOLIŲ ĮVYKDYMO UŽTIKRINIMAS. LAIDAVIMAS KAIP PRIEVOLIŲ ĮVYKDYMO UŽTIKRINIMO BŪDAS	4
II. LAIDAVIMO SAMPRATA	8
III. LAIDAVIMO ATŠIRADIMO PAGRINDAI IR LAIDAVIMU UŽTIKRINAMOS PRIEVOLĖS	18
IV. LAIDAVIMO SUBJEKTAS	21
V. LAIDAVIMO RŪŠYS	27
VI. LAIDAVIMO SUTARTIES FORMA	29
VII. LAIDAVIMO TERMINAS	30
VIII. KREDITORIAUS TEISĖS IR PAREIGOS	35
IX. LAIDUOTOJO TEISĖS IR PAREIGOS	37
X. LAIDUOTOJO ATSAKOMYBĖ	41
XI. LAIDAVIMO PABAIGA	49
XII. LAIDAVIMO SANTYKIS SU KITAIŠ PRIEVOLIŲ ĮVYKDYMO UŽTIKRINIMO BŪDAIS	56
XIII. LAIDAVIMO INSTITUTO REGLAMENTAVIMAS KITŲ VALSTYBIŲ TEISINĖSE SISTEMOSE	63
IŠVADOS	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69

Įvadas

Tinkamas prievolių vykdymas svarbus kiekvienos rinkos ekonomikos variklis. Dėl pasikeitusios rinkos situacijos, asmenų nesąžiningo elgesio, nemokumo ir kitų aplinkybių tam tikrais atvejais prievolės gali būti nevykdomos arba vykdomos netinkamai, todėl įstatymų leidėjo pareiga yra nustatyti tam tikras teises priemones, kurios užtikrintų tinkamą prievolių įvykdymą. Viena tokių teisinių priemonių, skatinanti laikytis sudarytų sutarčių vykdymo, užtikrinanti bei garantuojanti kreditoriaus teises ir interesus bei ginanti jį nuo nesąžiningų skolininko veiksmų yra Lietuvos Respublikos civiliam kodekse¹ (toliau – CK) įtvirtintas prievolių įvykdymo užtikrinimo institutas. Prievolių įvykdymo užtikrinimo institutas yra įgyvendinamas per specialias priemones, skatinančias skolininką tinkamai įvykdyti prievolę bei apsaugančias kreditoriaus interesus – prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus. Vienas iš praktikoje plačiausiai paplitusių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų yra laidavimas.

Nagrinėjamos temos aktualumas. Nesant stabilios ekonominės situacijos šalyje, dėl to sparčiai keičiantis situacijai rinkoje, didėja asmenų, nepajėgiančių įvykdyti prisiimtas prievolės, skaičius. Dėl šios priežasties kenčia tokių asmenų kreditorių interesai. Siekiant bent dalinai apsaugoti kreditorių interesus, praktikoje sudaroma nemažai skolininkų prievolių vykdymą užtikrinančių laidavimo sutarčių, kurios padėtų išvengti prievolių neįvykdymo rizikos. Dėl šių priežasčių tampa reikšmingas laidavimo instituto tinkamas teisinis reguliavimas, aiškinimas teismų praktikoje bei taikymas tarp šalių susiklosčiusiuose teisiniuose santykiuose. Nepaisant to, CK laidavimo teisiniai santykiai reglamentuojami pakankamai siaurai, doktrinoje laidavimo institutas taip pat nėra sulaukęs mokslininkų dėmesio. Siekdami užpildyti reglamentavimo spragas, CK įtvirtintas normas bando aiškinti ir interpretuoti teismai, tačiau dažnai toks aiškinimas yra nevienodas, daromos klaidos identifikuojant laidavimo teisinį santykį, painiojamos skirtingų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų taikymo galimybės. Dar daugiau, teismų praktikoje imamos kurti naujos taisyklės, reglamentuojančios laidavimo teisinius santykius. Dėl minėtų aplinkybių praktikoje kyla daug ginčų. Atsižvelgiant į išvardintas priežastis, laidavimo teisinių santykių analizė, bruožų nustatymas, taikymo ribų apibrėžimas ir kitų su laidavimo teisiniais santykiais

¹ Patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu Nr. VIII-1i864, Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

susijusių aspektų išnagrinėjimas, identifikuojant su laidavimo teisinių santykių taikymu praktikoje susijusias problemas, neabejotinai turi didelę teorinę ir praktinę reikšmę.

Tyrimo objektas. Darbo tikslas yra išsamiai išnagrinėjus laidavimo instituto teisinių reglamentavimą, aiškinimą ir taikymą teismų praktikoje, identifikuoti ir išanalizuoti su laidavimo teisinių santykių reguliavimu ir taikymu bei aiškinimu susijusias problemas: laidavimo teisinio santykio identifikavimo, atskyrimo nuo kitų prievolių įvykdymo užtikrinimo institutų bei taikymo kartu su kitais institutais problematiką, laiduotojo teisių nepakankamo įtvirtinimo ir gynimo problematiką, bei CK, įtvirtinančio laidavimo institutą reglamentuojančias normas, bei teismų praktikos, aiškinančios, tačiau taip pat ir kuriančios naujas taisykles laidavimo teisiniuose santykiuose, santykio problemas laidavimo teisinių santykių kūrimo ir taikymo procese.

Tyrimo metodai. Siekiant šio darbo tikslo, taikyti loginės, sisteminės analizės, lyginamasis, lingvistinis tyrimo metodai. Loginės, sisteminės analizės bei lingvistinis tyrimo metodai buvo naudojami siekiant išsamiai išnagrinėti laidavimo instituto reglamentavimą, taikymą bei aiškinimą tam, kad būtų identifikuotos su laidavimo teisiniais santykiais susijusios problemos bei siekiant nustatyti, ar Lietuvoje yra pakankamas laidavimo teisinių santykių reguliavimas, koks yra teismų praktikos vaidmuo laidavimo teisiniuose santykiuose. Lyginamasis metodas buvo naudojamas lyginant laidavimo instituto sampratą bei taikymą su kitų prievolių įvykdymo užtikrinimo institutų samprata, siekiant nustatyti koks institutas kada gali būti taikomas, taip pat analizuojant CK įtvirtinto laidavimo instituto skirtumus skirtingų valstybių teisinėse sistemose, siekiant nustatyti, kaip kitos valstybės sprendžia laidavimo instituto reglamentavimo klausimą, tokiu būdu darant išvadas apie CK įtvirtintą reguliavimą.

Tyrimo metodų naudojimas, siekiant darbe užsibrėžtų tikslų, taip pat darbe atliekamas su laidavimo teisiniais santykiais susijusių problemų identifikavimas ir vertinimas atspindi šio darbo originalumą ir išskiria jį iš jau egzistuojančių Lietuvos teisės doktrinos darbų.

Šaltiniai. Atsižvelgiant į šio darbo objektą, tikslus, laidavimo instituto specifiką, pagrindiniai darbe naudoti šaltiniai yra LR CK, jo komentaras, taip pat Lietuvos teismų praktika, kurią sudaro tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT), tiek Lietuvos apeliacinio teismo, tiek ir kitų žemesniųjų instancijų teismų sprendimai ir nutartys.

I. Prievolių įvykdymo užtikrinimas. Laidavimas kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas

Prievolė – teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditorius) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą². CK 6.2 straipsnis nustato, kad prievolės atsiranda iš sandorių arba kitokių juridinių faktų, kurie pagal galiojančius įstatymus sukuria prievolinius santykius, t.y. iš CK ir kituose įstatymuose numatytų sutarčių ar sandorių, taip pat įstatymuose nenumatytų, bet jiems neprieštaraujančių sandorių³. Sandorių ar juridinių faktų pagrindu atsiradę teisiniai santykiai privalo būti vykdomi sąžiningai, tinkamai, nustatytais terminais pagal įstatymų ar sutarties nurodymus, o kai tokių nurodymų nėra, - vadovaujantis protingumo kriterijais (CK 6.38 str. 1 d.). Vis dėlto, galimi atvejai, kai privaloma vykdyti prievolę yra vykdoma netinkamai arba apskritai nėra vykdoma. Tai gali įvykti dėl daugelio aplinkybių: pasikeitusios situacijos rinkoje, asmenų nesąžiningo elgesio, nemokumo ir kitų aplinkybių. Viena iš priemonių užtikrinti tinkamą prievolių vykdymą, yra prievolių įvykdymo užtikrinimo institutas. Prievolių įvykdymo užtikrinimo institutas civilinėje teisėje mažina prievolių neįvykdymo riziką: skatina laikytis sudarytų sutarčių, užtikrina bei garantuoja kreditoriaus teises ir interesus gindamas jį nuo nesąžiningų skolininko veiksmų. Kreditorius yra suinteresuotas turėti garantijų, jog prievolė bus laiku ir tinkamai įvykdyta. Taip pat kreditorius turi turėti priemonių padengti dėl prievolės nevykdymo ar netinkamo vykdymo susidariusius nuostolius. Kreditoriaus interesui padeda ir skolininko skatinimas laiku ir tinkamai įvykdyti prievolę, savitai grasinant jam neigiamais padariniais prievolės neįvykdžius ar netinkamai ją įvykužius⁴. Dėl šių priežasčių išskyla kreditoriaus teises ginančio ir suteikiančio daugiau galimybių gauti turimo reikalavimo patenkinimą prievolių įvykdymo užtikrinimo instituto reglamentavimo ir taikymo praktikoje būtinybę.

Prievolių įvykdymo užtikrinimo institutas turi dvi pagrindines funkcijas: skatinamąją ir užtikrinamąją. Skatinamoji funkcija pasireiškia iki prievolės įvykdymo užtikrinimo: prievolių įvykdymo užtikrinimo instituto taikymo grėsmė skatina skolininką vykdyti prisiimtą

² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262, 6.1 str.

³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 1.136 str.

⁴ JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 25.

prievolę. Priešingu atveju skolininkas patirs tam tikrus (dažniausiai turtinius) neigiamus padarinius, pvz. praras įkeistą turtą, įgis pareigą mokėti papildomas sumas – netesybas ir pan. Užtikrinamoji prievolių įvykdymo užtikrinimo instituto funkcija pasireiškia kreditoriaus, turinčio teisę į tinkamą prievolės įvykdymą, interesų papildomu užtikrinimu.

Lietuvoje prievolių įvykdymo užtikrinimas iki nepriklausomybės atkūrimo taikytas retai. Nepaisant to, kad civiliniams teisiniams santykiams taikytas 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas⁵ įtvirtino prievolių įvykdymo užtikrinimo institutą, prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus, tarp jų ir laidavimą, šis institutas, nesant rinkos ekonomikos, praktikoje beveik nebuvo naudojamas. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir Konstitucijoje įtvirtinus ūkinės veiklos laisvę, iniciatyvą bei įtvirtinus nuostatą, kad Lietuvos ūkis grindžiamas privačia nuosavybe, tapo aiškus prievolių įvykdymo užtikrinimo sistemos veikimo būtinumas⁶. Didėjo civilinė apyvarta, plėtėsi ekonomika, komerciniai santykiai, reikėjo užtikrinti civilinės apyvartos stabilumą, įsipareigojimų vykdymą, verslo plėtrą, ekonomikos augimą. Teisinės sąlygos šiems tikslams įgyvendinti buvo sudarytos 2000 m. liepos 18 dieną priėmus naująjį Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą, kuriame buvo įtvirtintas modernus prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinis mechanizmas.

Vis dėlto, dabartiniame CK prievolių įvykdymo užtikrinimo samprata, pagrindiniai bruožai nėra įtvirtinti. Tiek teisės doktrinoje, tiek praktikoje prievolių įvykdymo užtikrinimas dažniausiai suprantamas kaip įstatymo nustatyta civilinė teisinė priemonė, skatinanti skolininką įvykdyti prievolę kreditoriaus naudai, pridedant prie pagrindinės prievolės papildomą (išvestinę) prievolę⁷, t.y. skolininkui neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius prievolę, kreditoriui atsiranda papildoma turtinio pobūdžio priemonė paveikti skolininką, kad jis tinkamai įvykdytų savo pareigą. Tokia papildoma skolininko prievolė atsiranda tik tuo atveju, jei egzistuoja pagrindinė prievolė ir nuo jos priklauso, t.y. ją ištinka pagrindinės prievolės likimas. Papildomos prievolės pasibaigimas nelemia pagrindinės prievolės pasibaigimo, tuo tarpu, kai baigiasi pagrindinė prievolė, pasibaigia ir papildoma. Pažymėtina, kad galimas ir toks prievolės įvykdymo užtikrinimas, kai prievolės vykdymas užtikrinamas

⁵Patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo Lietuvos TSR 1964 m. liepos 7 d. įstatymu, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1964, Nr. 19-138.

⁶JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 24.

⁷JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 28.

ne papildoma, o savarankiška prievole, kuri nors ir atsiranda iš pagrindinės prievolės, tačiau jos pasibaigimas su pagrindinės prievolės pasibaigimu nėra siejamas, pvz. garantija.

CK 6.70 straipsnyje numatyti prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai. Prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai – tai specialios įstatymo ar sandorio šalių numatytos priemonės, kurių taikymas skatina skolininką tinkamai įvykdyti prievolę bei apsaugo ir patenkina kreditoriaus interesus. Visais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais siekiama išvengti arba pašalinti tas neigiamas pasekmes, kurios gali atsirasti kreditoriui, kai prievolė neįvykdoma arba netinkamai įvykdoma.

CK 6.70 straipsnyje nustatyta, kad prievolių įvykdymas gali būti užtikrinamas pagal sutartį arba įstatymus netesybomis, įkeitimu (hipoteka), laidavimu, garantija, rankpinigiais ar kitais sutartyje numatytais būdais. CK 6.70 straipsnyje nustatytas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašas nėra baigtinis, šalys yra laisvos susitarti dėl įstatyme nenumatytų būdų, tik jie neturi prieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms, viešajai tvarkai, gerai moralei. Be jau minėtų CK 6.70 straipsnyje įtvirtintų prievolės įvykdymo užtikrinimo būdų, plačiai naudojami būdai yra daikto sulaikymas, laidavimo draudimas ir kt. Sandoriui užtikrinti šalys gali pasinaudoti vienu prievolių įvykdymo būdu ar keliais iškart. Taip pat yra galimas ir prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės užtikrinimas, pavyzdžiui, laidavimo užtikrinimas įkeitimu. Kokį konkrečiai prievolės įvykdymo būdą pasirinkti priklauso nuo šalių valios, tačiau konkretus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas galės būti taikomas tik dėl jo taikymo šalims sudarius susitarimą (atskirais atvejais pagal įstatymą ar teismo sprendimo pagrindu).

Vienas iš dažniausiai praktikoje taikomų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų yra laidavimas. Tai asmeninis, o ne daiktinis (įkeitimas, hipoteka) prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas, nes savo reikalavimams užtikrinti kreditorius turi teisę reikalauti prievolės atlikimo iš konkretaus asmens, užtikrinusio prievolės vykdymą, tačiau kokiu būdu (iš turto, piniginių lėšų ar kt.) reikalavimas bus įvykdomas neturi reikšmės. Kreditorius, kurio prievolė užtikrinta laidavimu, įgyja papildomą prievolinę reikalavimo teisę už skolininką laidavusiam trečiajam asmeniui bei turi teisę savo reikalavimą patenkinti iš viso laiduotojo turto. Laidavimas nėra susijęs su išankstiniu turto išskyrimu, kaip pvz. hipoteka, įkeitimas, rankpinigiai.

Laidavimas kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, priešingai nei pvz. garantija, yra akcesorinė (papildoma) prievolė, t.y. priklauso nuo pagrindinės prievolės, todėl jo galiojimas susijęs su pagrindinės prievolės galiojimu. Jis egzistuoja tol, kol egzistuoja

pagrindinė prievolė. Kai pasibaigia pagrindinė prievolė (pvz. skolininkas atleidžiamas nuo prievolės vykdymo, skolininko reikalavimas įskaitomas ar pan.), baigiasi ir laidavimas. Jei pagrindinės prievolės nebegalima įvykdyti, tai nebegalima reikalauti, kad ją įvykdytų ir laiduotojas (pvz. CK 1.135 straipsnis numato, kad tokiu atveju, jei pagrindinės prievolės nebegalima priverstinai įvykdyti, nes pasibaigęs ieškinio senaties terminas, tai nebegalima reikalauti, kad ją įvykdytų ir laiduotojas, arba jei skolininkas yra likviduojamas dėl bankroto, po jo išregistravimo iš Juridinių asmenų registro kreditorius jam priklausančių lėšų nebegalės išreikalauti ir iš laiduotojo).

Pažymėtina ir tai, kad laidavimas, skirtingai nuo tokių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų kaip netesybos ar rankpinigiai, nėra užtikrinimo priemonė, esanti civiline teisine atsakomybe. Taikant laidavimą į kaltę ir kitas civilinės atsakomybės sąlygas nėra atsižvelgiama, o remiamasi tik pačiu užtikrintos prievolės pažeidimo faktu⁸.

Laidavimas, lyginant su daiktiniais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais, iš dalies yra mažiau saugus, nes neturi prioriteto kitų kreditorinių reikalavimų atžvilgiu (pagal Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo⁹ 34 straipsnį įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami pirmiausia iš lėšų, gautų pardavus įkeistą įmonės turtą, arba perduodant įkeistą turtą), taip pat nėra registruojamas viešame registre. Vis dėlto laidavimas daug veiksmingiau apsaugo kreditorių nuo skolininko nemokumo negu pvz. netesybos, nes suteikia teisę atgauti skolą visai iš kito asmens, kurio turtinė padėtis skiriasi nuo skolininko turtinės padėties ir gali leisti jam įvykdyti prievolę už skolininką. Taigi, laidavimas, esant pakankamam laiduotojo finansiniam pajėgumui, gana veiksmingai apsaugo kreditorių nuo prievolės neįvykdymo rizikos ir suteikia greitą ir gerą galimybę patenkinti savo reikalavimą iš laiduotojo turto¹⁰.

Pagrindinis šaltinis Lietuvos teisinėje sistemoje, kuriame nustatytas laidavimo teisinių santykių reglamentavimas yra CK. Laidavimo institutas įtvirtintas CK 6.76 – 6.89 straipsniuose. Ne mažiau svarbus teisės šaltinis, nagrinėjantis ir taikantis laidavimo institutą Lietuvoje, yra teismų praktika, kurioje plačiai aiškinamos CK įtvirtintos laidavimo teisės normos. Tam tikrais atvejais teismų praktikoje laidavimo teisiniams santykiams reguliuoti kuriamos ir naujos CK nenumatytos taisyklės¹¹.

⁸ JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 3;

⁹ Valstybės žinios, 2001, Nr. 31-1010.

¹⁰ JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 43.

¹¹ Žr. plačiau „Laidavimo terminas“, „Laidavimo subjektas“ ir kt.

II. Laidavimo samprata

Laidavimas buvo žinomas dar romėnų teisėje. Laidavimo samprata nuo senovės romėnų laikų iki dabar praktiškai nepasikeitė.

Laidavimo instituto paskirtis ir tikslas yra apsaugoti kreditoriaus interesus. Laidavimo instituto pagrindinė idėja remiasi principu, kad kreditoriaus interesas dėl prievolės įvykdymo gali būti labiau apsaugomas tada, kai atsakomybė už skolos sumokėjimą tenka ne vienam skolininkui, bet ir kitam asmeniui. Tokiu atveju, kai už prievolės įvykdymą atsako keli asmenys, kreditoriui sumažėja prievolės neįvykdymo rizika, nes tikimybė, kad keli asmenys vienu metu taps nemokūs ir neturės galimybės įvykdyti prievolės, yra daug mažesnė.

Laidavimas yra suprantamas kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kai trečiasis asmuo, vadinamas laiduotoju, prisiima įsipareigojimą atsakyti kito asmens kreditoriui, jei asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Dažniausiai laidavimas egzistuoja kaip kreditoriaus ir laiduotojo sutartis, kuria laiduotojas įsipareigoja už pagrindinį skolininką atlyginti kreditoriui nuostolius, jei bus neįvykdyta pagrindinė prievolė. Laiduotojo prievolė kreditoriui laiduojant už skolininką yra asmeninio pobūdžio (grįstina tuo, kad kreditorius yra suinteresuotas, kad laiduotų konkretus asmuo, kuris yra patikimas, mokus, o ne kažkuris kitas), taigi tokia prievolė nėra paveldima.

Kaip jau minėta, laidavimo institutas apsaugo kreditoriaus interesus, taigi, kreditorius yra suinteresuotas laidavimo sutarties sudarymu. Kitą sutarties šalį – laiduotoją – sudaryti laidavimo sutartį dažniausiai skatina kelios priežastys: 1) siekimas apsaugoti kito asmens interesus, pvz. įmonės akcininkas laiduoja už įmonės prievolės įvykdymą. Šiuo atveju laiduotojo interesus yra garantuoti kreditoriams, kad ūkio subjektas yra patikimas partneris, kuriuo galima pasitikėti siekiant normalios, netrikdomos asmens, už kurį laiduojama, veiklos. 2) siekimas patenkinti savo interesus, pvz. sutuoktinis banko reikalavimu laiduoja už kitą sutuoktinį, kuris ima paskolą bendros jungtinės nuosavybės teise įsigyti tam tikram turtui (atkreiptinas dėmesys, kad LAT tokią bankų taikomą praktiką yra pripažinęs ydinga, o tokį laidavimą – negalimu¹², nepaisant to, vieno sutuoktinio laidavimas kitam sutuoktiniui imant kreditą su tikslu įsigyti tam tikrą turtą vis dar plačiai taikomas praktikoje).

CK įtvirtinta laidavimo samprata niekuo nesiskiria nuo aukščiau minėtos. CK 6.76 straipsnio 1 dalis nustato, kad laidavimo sutartimi laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. P. B., D. B.*, Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, žr. plačiau 9-10 psl.

įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jei tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės.

Laidavimo sutartimi, paprastai sudaroma tarp kreditoriaus ir laiduotojo, reguliuojami turiniai santykiai tarp kreditoriaus, skolininko ir laiduotojo. Laidavimo sutartis yra konsensualinė, t.y. laidavimui atsirasti pakanka šalių susitarimo, ir vienašalė, t.y. nėra abipusių teisių ir pareigų, viena sutarties šalis - kreditorius - turi teisę reikalauti iš laiduotojo sumokėti skolą, o laiduotojas turi pareigą kreditoriaus reikalavimą įvykdyti.

Esminės laidavimo sutarties sąlygos yra laidavimu užtikrinamos prievolės nurodymas, kreditoriaus, laiduotojo nurodymas. Taigi, sutartyje, kurioje šalys susitaria dėl laidavimo, privalo būti tiksliai nurodyta, kokia prievolė yra užtikrinama laidavimu: sutarties, iš kurios kilusi pagrindinė prievolė, data, numeris, šalys, duomenys, skirti identifikuoti pagrindinę prievolę. Taip pat laidavimo sutartyje turi būti nurodytas asmuo, turintis reikalavimą į skolininką, t.y. kreditorius, bei asmuo, kuris įsipareigoja atsakyti kreditoriui, jei skolininkas neįvykdys prievolės, t.y. laiduotojas. Tik įtvirtinus minėtas sąlygas laidavimo sutartyje, tokia sutartis bus galiojanti.

Teisingam ginčo, kilusio tarp kreditoriaus, skolininko ir asmens, užtikrinusio prievolės vykdymą, išsprendimui, visų pirma svarbu identifikuoti tarp šalių kilusius teisinius santykius, t.y. atpažinti tarp šalių sudarytos sutarties pobūdį tam, kad būtų tinkamai parinktos ir pritaikomos tokiai sutarčiai taikytinos teisės normos. Taigi, kilus ginčui tarp kreditoriaus, skolininko ir laiduotojo, visų pirma turi būti nustatyta, ar tikrai tarp šalių yra susiklostę laidavimo teisiniai santykiai. Vertinant tarp šalių kilusių teisinių santykių pobūdį, turi būti atsižvelgiama:

1. Į sutartį sudariusių šalių tikruosius ketinimus. Šalių tikrųjų ketinimų pobūdis ir reikšmė identifikuojant laidavimo institutą tarp šalių susiklosčiusiuose teisiniuose santykiuose yra analizuojami LAT praktikoje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. P. B., D. B., Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, LAT konstatavo, kad nepaisant to, kad tarp kreditoriaus AB „Swedbank“ ir laiduotojos D. B. sudaryta sutartis buvo pavadinta laidavimo sutartimi, atsižvelgiant į tikruosius laiduotojos ketinimus, tokia sutartis laikytina ne laidavimo, o vartojimo kredito sutartimi. Tarp ieškovo AB „Swedbank“ ir atsakovo P. B. buvo sudarytos kreditavimo žemės sklypui ir gyvenamajam namui pirkti ir vartojimo kredito sutartys. Atsakovo P. B. prievolių pagal nurodytas sutartis įvykdymas buvo užtikrintas ieškovo ir atsakovo P. B. sutuoktinės atsakovės D. B. laidavimo sutartimis. Atsakovas P. B.

savo pareigų ieškoviui nevykdė, todėl ieškovas vienašališkai nutraukė būsto kreditavimo ir vartojimo kredito sutartis bei pareikalavo, kad atsakovas grąžintų visus negrąžintus kreditus prieš terminą. Dalis kredito nebuvo grąžinta, todėl ieškovas kreipėsi dėl skolos iš solidariai atsakingų atsakovų priteisimo. LAT, kvalifikuodamas sutuoktinių su AB „Swedbank“ sudarytas sutartis ir iš jų atsirandančius teisinius santykius, nurodė, kad sutarčiai sudaryti ir po to ją kvalifikuoti esminę reikšmę turi šalių valia ir ketinimai. Svarbu nustatyti kiekvieno sutartyje dalyvaujančio subjekto valią, ketinimų pobūdį. Kas iš sandoryje dalyvaujančių asmenų turi vienodą, tą patį ketinimą ir išreiškia bendrą valią, tas įstoja į atitinkamą sutarties kurios nors iš šalių pusę – atsiranda kreditorių arba skolininkų daugetas iš sutarties kylančioje prievolėje. Kiekviena sutartis turi būti teisingai teisiškai kvalifikuojama, t. y. jai turi būti taikomos tos teisės normos, kuriose reglamentuojami pagal sutarties esmę ir tikslą būtent iš tokios rūšies sutarčių atsirandantys civiliniai teisiniai santykiai. Tai, kad sutartis gali būti sudaryta iš kelių sudėtinių dokumentų, ar jos pavadinimas kitoks negu nustatyta įstatyme, neturi įtakos teismų pareigai teisingai aiškinti sutartį pagal pirmiau nurodytas taisykles. LAT konstatavo, kad vertinant atsakovo – skolininko pagal kreditavimo ir kredito vartojimo sutartis – bei jo sutuoktinės ketinimus sudarant kreditavimo ir laidavimo sutartis matyti, kad iš esmės atsakovų valia buvo tokia pat, t. y. bendra – gauti kreditus, už kuriuos jie galėtų kaip sutuoktiniai bendrosios jungtinės nuosavybės teise įsigyti gyvenamąją patalpą ir ją susitvarkyti taip, kad galėtų tinkamai joje gyventi, t. y. ją pagerinti. Pasirašydami kreditavimo ir laidavimo sutartis atsakovai išreiškė bendrą norą, todėl laikytina, kad jie abu bendrai vienos iš sutarties šalių pusėje (kredito gavėjo pusėje) sudarė kreditavimo ir kredito vartojimo sutartis ir tapo kredito davėjo bendraskoliais pagal iš nurodytų sutarčių atsiradusią prievolę grąžinti kreditus. Šiuo atveju neturi reikšmės tai, kad atsakovės pasirašytos sutartys pavadintos laidavimo sutartimis, nes jos iš esmės atitinka kreditavimo sutartims būdingus elementus – jomis atsakovė išreiškė tikrąją valią ne laiduoti už savo sutuoktinio prievolę, bet prisiimti jo prievolę, t. y. joje dalyvauti kaip pagrindinė skolininkė bendrai su atsakovu (kitu pagrindiniu skolininku), bet ne kaip šalutinė, papildoma skolininkė pagal akcesorinę (šalutinę) laidavimo prievolę. Atsakovės pasirašytos laidavimo sutartys nagrinėjamo ginčo atveju neišreiškė jos, kaip laiduotojos, valios, bet išreiškė jos, kaip pagrindinės bendraskolės, valią, todėl „laidavimo sutartys“ buvo sudėtinė kreditavimo ir vartojimo kredito sutarčių dalis. Taigi atsakovė savo veiksmais ir elgesiu išreiškė sutikimą ir valią būti ieškovo solidariaja bendraskole kartu su atsakovu, kaip kredito gavėjai, ir jiems sutarčių sudarymo metu atsirado solidariosios sutuoktinių prievolės (CK 3.109 straipsnio 1 dalies 6 punktas).

Laidavimo teisinių santykių nagrinėjamo ginčo atveju nebuvo, nes, pasirašydama banko parengtas ir pateiktas laidavimo sutartis, atsakovė sudarė ne laidavimo, bet kreditavimo sutartis, išreiškė bendrą sutuoktinių valią imti paskolą bendriems šeimos poreikiams tenkinti, t. y. jai atsirado solidarūs įsipareigojimas pagal kreditavimo sutartis. LAT pažymi ir tai, kad siekdami geriau užsitikrinti savo interesų apsaugą, bei versdami sutuoktinius laiduoti už prievolės įvykdymą bankai sutartiniuose civiliniuose teisiniuose santykiuose sukuria priešingą efektą – sukelia sutuoktiniams abejonių dėl priimtą prievolės prigimties ir nepagrįstus sutuoktinių ginčus dėl jų prievolės solidarumo. Dėl to bankų praktikoje sudaromos iš anksto jų parengtos neindividualizuojant sutarties sąlygų pagal kiekvieną konkrečią civilinių teisinių santykių situaciją šabloninės ir formalios laidavimo sutartys neatspindi sutarties šalių tikrųjų ketinimų ir valios. Pažymėtina, kad prieš priimant šią LAT nutartį, Lietuvos teismų praktikoje esant situacijai, kai vienas sutuoktinis imdavo paskolą, skirtą šeimos poreikiams tenkinti, o kitas sutuoktinis tokios paskolos vykdymą užtikrindavo laidavimo sutartimi, teismai laikydavosi pozicijų, kad pagal šalių valios pobūdį ir ketinimus, tokios sutartys turi būti laikomos laidavimo sutartimis, tokiu būdu sudarytų laidavimo sutarčių sudarymas yra galimas, o laiduojantis sutuoktinis turi būti laikomas ir laiduotoju, ir kredito gavėju bendraskoliu, pvz. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartyje civilinėje byloje *D. V. v. J. V.*, Nr. 3K-3-464/2008, kat. 30.9.2, esant iš esmės identiškoms faktinėms aplinkybėms, konstatavo, kad atsakovės prievolės prieš kreditorių, pasireiškusios jos sutikimu su sutuoktinio sudaryta kreditavimo sutartimi bei laidavimo sutarties, kuria ji įsipareigojo atsakyti pagal sutuoktinio prievolės, kylančias iš kreditavimo sutarties, kuria gautas kreditas šeimos poreikiams tenkinti, sudarymu, įgijo dvejopą pobūdį: kaip bendraskolio sutuoktinio (atsirado įstatymo pagrindu davus sutikimą imti kreditą) ir kaip papildomos - laiduotojo (atsirado laidavimo sutarties pagrindu). Vilniaus apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 11 d. nutartyje civilinėje byloje *S. J. v. V. J.*, Nr. 2A⁴⁸-270/2008, kvalifikuodamas susiklosčiusius teisinius santykius, dar kitaip įvertino sutuoktinio ketinimų ir valios pobūdį - sutuoktinės laidavimą už sutuoktinio paskolos sutarties įvykdymą prilygindamas sutikimui sudaryti sandorį. Teismo teigimu, sutuoktinės laidavimas bei turto įkeitimas kreditoriui AB „Hansabankas“ užtikrinant sutuoktinio sudarytos paskolos sutarties vykdymą neabejotinai išreiškė jos sutikimą tokiems paskolos sandoriams sudaryti, todėl kreditoriui ji pati įsipareigojo kaip paskolos gavėja. Visgi, esant priimtai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutarčiai civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v.*

P. B., D. B., Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, šiuo metu praktikoje turėtų būti laikomasi LAT įtvirtintos pozicijos, kad sutuoktinis, laidavęs už kito sutuoktinio kredito, skirto bendrai jungtinei nuosavybei įsigyti, gražinimą, aišku įvertinant visas kitas bylos faktines aplinkybes, pagal jo ketinimų pobūdį laikytinas ne laiduotoju, o paskolos davėjo bendraskoliu¹³. Taigi, sprendžiant asmenų sudaryto sandorio kvalifikavimo klausimą, visų pirma dėmesys turėtų būti skiriamas identifikuoti tikruosius tokį sandorį sudariusių asmenų ketinimus, t.y. ką šalys, sudarydamos sandorį, turėjo omenyje.

2. Lingvistinį sutarties tekstą. Tuo atveju, jei šalių ketinimai nesutampa, tarp šalių kilę teisiniai santykiai turi būti kvalifikuojami, atliekant tarp šalių sudarytos sutarties teksto lingvistinę analizę. Tokia analizė taip pat gali padėti nustatyti, kurios šalies ketinimai atitinka sutarties lingvistinę prasmę. Sudarytos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes. Sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į visą sutarties kontekstą. Sisteminiis sutarties aiškinimo metodas, taip pat sutarties tikslų aiškinimas gali padėti nustatyti sutarties rūšį, pobūdį, šalių tarpusavio teises ir pareigas¹⁴, pvz., jei šalių sudarytoje sutartyje numatyta, kad laiduotojas užtikrina naudos gavėjui (kreditoriui), kad atlygins jo patirtus nuostolius, jei skolininkas neįvykdys arba netinkamai įvykdys savo prievolės kreditoriui; laiduotojo prievolė nepriklauso nuo pagrindinės prievolės vykdymo; numatytos teisės ir pareigos, tiek asmeniui, užtikrinančiam prievolės vykdymą, tiek kreditoriui, sudarančiam su laiduotoju sutartį, numatytas atlyginimas už prievolės užtikrinimą; laidavimo sutartį sudaro standartinės sąlygos, tai atsižvelgiant į tokias sutarties nuostatas, turi būti konstatuojami ne laidavimo, o laidavimo draudimo teisiniai santykiai.

Nepaisant būtinybės teisingai kvalifikuoti tarp šalių susiklosčiusius teisinius santykius, taip pat nepaisant teismų praktikoje plačiai aptariamų aukščiau minėtų taisyklių, padedančių atpažinti konkretų teisės institutą, teismų praktikoje kyla laidavimo teisinių santykių kvalifikavimo problemų. Teismai, tarp jų ir LAT, kvalifikuodami tarp šalių kilusius teisinius santykius, painioja laidavimo institutą su kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo institutais – garantija, laidavimo draudimu, netgi hipoteka ar įkeitimu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartyje pagal pareiškėjos *Virginijos Janinos Čekatauskienės* skundą dėl *antstolio A. Bepalovo veiksmų*, Nr. 3K-3-221/2005, kat. 128.11,

¹³ Žr. „Laidavimo subjektas“, psl. 24-25 psl.

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“ v. UAB „Homo Faber“*, Nr. 3K-3-274/2004, kat 37.6.

LAT apskritai nesiaiškino tarp šalių kilusių teisinių santykių prigimties, pareiškėją įvardijo kaip laiduotoją ir rėmėsi laidavimo teisnius santykius reglamentuojančiomis teisės normomis, nors pareiškėja skolininkės prievolės vykdymą buvo užtikrinusi nekilnojamojo turto hipoteka. Kreditorius Lietuvos taupomasis bankas skolininkei A. Radžiūnienei suteikė paskolą. Paskolos kreditoriui gražinimas buvo užtikrintas skolininkės turto įkeitimu bei pareiškėjai J. Čekatauskienei hipotekos lakštu įkeičiant jai priklausančius nekilnojamuosius daiktus. Skolininkė laiku paskolos negražino, todėl kreditorius kreipėsi į hipotekos skyrių dėl priverstinio skolos išieškojimo. Hipotekos teisėjas priėmė nutartį areštuoti ir parduoti iš varžytinių skolininkei ir pareiškėjai priklausančius įkeistus nekilnojamuosius daiktus. Skolininkei priklausančių daiktų parduoti nepavyko, o štai pareiškėjai priklausantis turtas buvo parduotas. Pareiškėjos manymu, jai priklausantis nekilnojamas turtas buvo parduotas už nepagrįstai mažą kainą, varžytinės buvo vykdomos pažeidžiant CPK normas. Dėl šių priežasčių pareiškėja kreipėsi į teismą su prašymu pripažinti varžytines neįvykusiomis, netvirtinti turto pardavimo iš varžytinių akto. Nagrinėdamas tarp šalių kilusį ginčą, LAT pareiškėją įvardijo kaip laiduotoją, t.y. nurodė, kad „atsižvelgiant į šioje byloje parduodamo iš varžytinių turto savininkės J. Čekatauskaitės, kaip laiduotojos, atsakomybės specifiką <...> parduodant pareiškėjai nuosavybės teise priklausančią butą, antstolis neįrodė, jog padarė viską, kad areštuotas butas būtų parduotas už kiek įmanoma aukštesnę kainą, kuo yra suinteresuotas tiek išieškotojas, tiek kreditorius <...>“. Spręsdamas dėl absoliučių pirmos ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų negaliojimo pagrindų buvimo, LAT toliau rėmėsi laidavimo teisinius santykius reglamentuojančiomis normomis ir nurodė, kad sprendžiant dėl reikalavimo, kurį pareiškė laiduotoja, remiantis CK 6.82 straipsniu, į bylą turi būti įtraukiamas skolininkas. Sprendžiant turto, priklausančio pareiškėjai, pardavimo iš varžytinių pagrįstumo klausimą, į bylą nebuvo įtraukta skolininkė A. Radžiūnienė. Taigi, teismai, atmesdami pareiškėjos skundą, iš esmės sprendė ir dėl neįtrauktos į bylą skolininkės teisių ir pareigų, nes pardavus iš varžytinių pareiškėjai priklausančią butą, ji pagal CK 6.83 straipsnį turi atgėžtinio reikalavimo teisę į pagrindinę skolininkę. Dėl šių priežasčių teisėjų kolegija konstatavo, kad skolininkės neįtraukimas į bylą yra absoliutus teismų sprendimų negaliojimo pagrindas ir juos panaikino.

Vilniaus apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gegužės 31 d. sprendime *UAB „BTA draudimas“ v. UAB „Viratra“, AB „Lietuvos draudimas“*, Nr. 2-467-221/2004, kat. kat. 128.11, teismas, nagrinėdamas tarp šalių kilusį ginčą, nesiaiškino tarp šalių susiklosčiusių teisinių santykių prigimties, rėmėsi laidavimo teisinius santykius

reglamentuojančiomis normomis, o suteiktą prievolės įvykdymo užtikrinimą sprendime įvardijo ir kaip laidavimą, ir kaip garantiją, ir kaip laidavimo draudimą. Ieškovas UAB „BTA draudimas” su Muitinės departamentu prie Finansų ministerijos sudarė sutartį dėl bendradarbiavimo taikant garantijas, susijusias su muitinės procedūromis. Vėliau tarp ieškovo ir UAB DB „Rinkos žinovai” buvo pasirašyta pavedimo sutartis, pagal kurią ši bendrovė įgijo teisę ieškovo vardu sudarinėti įsipareigojimų muitinei įvykdymo laidavimo draudimo sutartis Lietuvos Respublikos teritorijoje. UAB DB „Rinkos žinovai”, pažeisdamas pavedimo sutarties nuostatas, sudarė pavedimo sutartį su atsakovu UAB „Viratra” ir šios sutarties pagrindu išdavė jam 16 ieškovui priklausančių draudimo liudijimų. Per nustatytą terminą atsakovui UAB „Viratra” užbaigus tik tris muitinės procedūras, o pagal kitus gautus polisus neįvykdžius įsipareigojimų muitinei, muitinė priėmė sprendimus dėl mokesčių išieškojimo ne ginčo tvarka iš ieškovo. Nuo ieškovo atsiskaitomosios sąskaitos buvo nurašyta 659 638 Lt. Ieškovas kreipėsi į teismą dėl patirtos žalos iš atsakovo UAB „Viratra” ir Lietuvos draudimo, kuris buvo apdraudęs UAB DB „Rinkos žinovai” civilinę atsakomybę, priteisimo. Vilniaus apygardos teismas konstatavo, kad tarp ieškovo ir atsakovo UAB „Viratra” susiklostė laidavimo sutartiniai teisiniai santykiai. Teismo teigimu, laiduotojas, t. y. ieškovas, įsipareigojo atsakyti UAB „Viratra” kreditoriui, šiuo atveju - muitinės įstaigoms, jeigu UAB „Viratra” neįvykdys visos arba dalies savo prievolės. Teismas, vertindamas draudimo liudijimus, padarė išvadą, kad UAB „Viratra” įsipareigojo muitinei sumokėti skolą, sudarančią muitus ir mokesčius, susijusius su įvairiomis prekėmis. UAB „Viratra” savo prievolės neįvykdė, todėl ieškovui, kaip laiduotojui, atsirado prievolė atsakyti muitinei. Ieškovas, vykdydamas bendradarbiavimo sutartį, įvykdė prievolę. Pagal CK 6.83 straipsnio reikalavimus įvykdžiusiam prievolę laiduotojui pereina visos kreditoriaus teisės pagal šią prievolę. UAB DB „Rinkos žinovai” veiksmus teismas įvertino kaip didelį neatsargumą. Analizuodamas UAB DB „Rinkos žinovai” teises pagal su ieškovu sudarytą pavedimo sutartį, teismas jau nurodė, kad UAB DB „Rinkos žinovai” turėjo teisę sudaryti įpareigojimų muitinei įvykdymo sutartis iki 100 000 Lt, tokias sutartis vadindamas laidavimo draudimo sutartimis. Analizuodamas atsakovui išduotų laidavimo raštų turinį, teismas jau pradeda vartoti ir garantijos sąvoką, teigdamas, kad raštuose (polisuose) nenurodytas garantijos pateikimo muitinei terminas. Teismo teigimu, visi UAB „Viratra” išduoti garantijos dokumentai buvo panaudoti tą pačią dieną, kaip ir išduoti. Be to, išdavęs pirmuosius 10 garantijos dokumentų ir nesulaukęs draudimo įmokų už šiuos dokumentus, neišitikinęs, kad muitinės procedūros pagal šiuos laidavimo raštus (polisus) užbaigtos, UAB DB „Rinkos

žinovai” išdavė 6 garantijos dokumentus. Už UAB „Viratra” išduotus laidavimo raštus (polisus) draudimo įmokos nebuvo sumokėtos, laidavimo raštuose (polisuose) nenurodytas nei įmokos dydis, nei mokėjimo terminai, nei įmokos mokėjimo būdas, dėl to UAB DB „Rinkos žinovai” pripažino netinkamai vykdžius sutartinius įsipareigojimus. Kaip matyti iš aptarto teismo sprendimo, teismas tam pačiam teisiniam santykiui apibūdinti vartoja tiek laidavimo, tiek laidavimo draudimo, tiek garantijos sąvokas, šiuos teisinius institutus sutapatindamas. Tokia praktika laikytina ypač ydinga dėl to, kad neidentifikuojant konkretaus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo, neįmanomas teisės normų, skirtų spręsti tarp šalių kilusį ginčą, tinkamas parinkimas, dėl ko gali kilti kliūčių teisingam ginčo išsprendimui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 22 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „BMS“, v. Kauno rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-13/2007, kat. 36.2; 45.4, tarp ieškovo ir atsakovo kilę teisiniai santykiai buvo kvalifikuoti kaip laidavimo teisiniai santykiai, neanalizuojant susiklosčiusių teisinių santykių prigimties, pobūdžio, ypatybių, nors susiklostęs teisinis santykis akivaizdžiai turėjo daugiau bruožų, būdingų kitam prievolės įvykdymo užtikrinimo būdai. Atsakovas Kauno rajono savivaldybės administracija paskelbė supaprastintą atvirą konkursą. Konkurso dokumentuose buvo nurodytas reikalavimas, kad pasiūlymui užtikrinti tiekėjas turi pateikti banko arba draudimo kompanijos garantą 50 000 Lt sumai. Ieškovas UAB „BMS“ pateikė pasiūlymo laidavimo raštu suteiktą garantiją. Ieškovas konkursą laimėjo, tačiau įgijo teisę pasirašyti sutartį tik dėl trečiosios pirkimo objekto dalies, tačiau 50 000 Lt garantas buvo suteiktas visam pasiūlymui užtikrinti, todėl ieškovo teigimu, reikalavimas sumokėti visą garanto sumą yra neproporcingas ir prieštaraujantis imperatyviosioms įstatymo nuostatoms, teisės principams, todėl kreipėsi į teismą dėl laidavimo rašto 50 000 Lt sumai grąžinimo. Pirmosios instancijos teismas¹⁵ šalių teisinių santykių apskritai nekvalifikavo, o ieškinį atmetė dėl suėjusio senaties termino. Apeliacinės instancijos teismas¹⁶, vertindamas laidavimo rašte draudiko priiimtus įsipareigojimus, papildomai pažymėjo, kad atsakovas, reikalaudamas pateikti laidavimo raštą, siekė užsitikrinti galimybę kompensuoti galimus savo, kaip viešojo pirkimo subjekto, nuostolius, jei laimėjęs konkursą tiekėjas nepagrįstai atsisakytų sudaryti pirkimo-pardavimo sutartį ir dėl to perkančioji organizacija patirtų nuostolių dėl prievolės nevykdymo ar

¹⁵ Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 24 d. sprendimas civilinėje byloje *UAB „BMS“, v. Kauno rajono savivaldybės administracija*, bylos numeris nežinomas.

¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „BMS“, v. Kauno rajono savivaldybės administracija*, bylos numeris nežinomas.

netinkamo vykdymo ir tam turėjo teisę. Pirmosios instancijos teismo sprendimą teismas paliko nepakeistą. LAT, spręsdamas šalių ginčą, nurodė, kad teismų taikyto Viešųjų pirkimų įstatymo (Lietuvos Respublikos 2002 m. gruodžio 3 d. įstatymo Nr. IX-1217 redakcija) 25 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad perkančioji organizacija gali pareikalauti, kad pasiūlymų galiojimas būtų užtikrinamas, ir privalo pareikalauti, kad pirkimo sutarties įvykdymas būtų užtikrinamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatytais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Trečiasis asmuo laidavimo raštu užtikrino ieškovo pasiūlymą. Teismas nurodė CK 6.76 straipsnį, kuriame įtvirtinta laidavimo samprata ir konstatavo, kad savo reikalavimu ieškovas siekia, kad trečiasis asmuo UAB DK „PZU Lietuva“ laidavimo rašto gražinimu būtų atleistas nuo laidavimo prievolės vykdymo. Laidavimo raštas išduotas pasiūlymui užtikrinti. Jis apima ne tik sutartinius bet ir ikisutartinius santykius. Byloje nustatyta, kad atsakovas pareiškė ieškinį UAB DK „PZU Lietuva“ dėl įsipareigojimo įvykdymo. Kitoje byloje gali būti nagrinėjami su laiduotojo atsakomybe susiję klausimai. Atsižvelgiant į šioje byloje pareikšto ieškinio pagrindą ir dalyką, teismas padarė išvadą, kad ieškinys atmestas pagrįstai. Vertinant teismų sprendimus, darytina išvada, kad teismai neskyrė dėmesio teisiniam santykiui kvalifikuoti, neatsižvelgė į tarp šalių kilusių santykių specifiką, nepastebėjo, kad pasiūlymui užtikrinti ieškovas buvo įpareigotas pateikti ne laidavimą, o konkrečia suma apibrėžtą banko arba draudimo kompanijos garantą, taigi buvo reikalaujama arba banko garantijos, arba draudimo bendrovės suteikto laidavimo draudimo (arba garantijos). Ieškovas pateikė draudimo bendrovės išduotą laidavimo raštą. Nepaisant to, kad ieškovo suteiktas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas buvo įformintas laidavimo raštu, atsakovo prašomo pateikti ir ieškovo pateikto prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo bruožai turėjo bruožų, būdingų ir kitiems prievolių įvykdymo užtikrinimo institutams: laidavimo draudimui (laiduotojas – draudimo bendrovė, rūšis – pasiūlymo užtikrinimo); arba garantijai (konkreči suma). Nepaisant šių aplinkybių, į vieno ar kito prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo bruožus teismai nesigilino, kitokio galimo teisinio santykio kvalifikavimo net nesvarstė, remdamiesi sąvokos (laidavimo raštas) pažodiniu aiškinimu, kvalifikavo susiklosčiusius teisinius santykius kaip laidavimą.

Taigi, aukščiau analizuotos teismų nutartys ir sprendimai patvirtina, kad praktikoje atskirais atvejais iškyla laidavimo teisinio santykio kvalifikavimo problemų. Laidavimo institutas painiojamas su kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo institutais – garantija, laidavimo draudimu, kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Dažnu atveju, apskritai neskiriama dėmesio teisinio santykio identifikavimui, bruožų išskyrimui, jų analizei. Jei tam

tikra analizė daroma, dažnai apsiribojama lingvistiniu, pažodiniu aiškinimu. Tokia praktika laikytina ydinga, nes neskiriant dėmesio teisinio santykio analizei, galima klaidinga išvada dėl konkretaus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo konstatavimo, o klaidingai identifikuojant teisinį santykį, sudaromos prielaidos netinkamų teisės normų parinkimui bei klaidingam ginčo išsprendimui.

III. Laidavimo atsiradimo pagrindai ir laidavimu užtikrinamos prievolės

CK 6.77 straipsnis nustato, kad laidavimas atsiranda sudarius laidavimo sutartį arba įstatymų ar teismo sprendimo pagrindu. Taigi, laidavimas gali atsirasti vienu iš trijų pagrindų – sutartimi, įstatymu, teismo sprendimu.

Dažniausiai pasitaikantis laidavimo atsiradimo pagrindas yra sutartis. Laidavimo teisiniams santykiams įtvirtinti gali būti sudaroma atskira laidavimo sutartis arba laidavimo sąlygos gali būti įtvirtintos sutartyje, iš kurios kyla pagrindinė užtikrinama prievolė.

CK tiesiogiai neįtvirtina, kas turi teisę sudaryti laidavimo sutartį, tačiau iš laidavimo sąvokos, įtvirtintos CK 6.76 straipsnyje, darytina išvada, kad atskira laidavimo sutartis sudaroma tarp kreditoriaus ir laiduotojo. Gali kilti klausimas, ar tokie sutarčiai sudaryti reikalinga skolininko išreikšta valia, sutikimas ar kreditorius ir laiduotojas gali sudaryti sutartį be skolininko žinios. CK 6.77 straipsnio 2 dalis nustato, kad laidavimas gali atsirasti neatsižvelgiant į tai, ar asmuo, už kurio prievolę laiduojama, prašo užtikrinti prievolę, taip pat į tai, ar tas asmuo žino apie laiduotoją. Taigi, laidavimo atsiradimui neturi reikšmės, ar yra skolininko prašymas už jį laiduoti, taip pat, ar skolininkas žino, kas už jį laiduoja¹⁷. Taip pat gali kilti klausimas, ar laidavimas gali atsirasti susitarimą, kuriuo laiduotojas išipareigoja atsakyti už skolininką, jei šis neįvykdys savo prievolės kreditoriui, sudarius laiduotojui ir skolininkui. Atsižvelgiant CK 6.76 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą laidavimo sampratą, į tai, kad laidavimo institutas skirtas kreditoriaus interesų užtikrinimui, bei į tai, kad kreditorius yra suinteresuotas, kad laiduotojas būtų tam tikras, mokus asmuo, darytina išvada, kad kreditorius turi būti viena iš laidavimo sutarties šalių. Tuo atveju, jei laidavimo sutartis bus sudaryta tik tarp skolininko ir laiduotojo, kreditorius bus eliminuojamas iš laidavimo proceso, taip galimai sumažinant ar pažeidžiant jo teises gauti tinkamą prievolės įvykdymo užtikrinimą.

Jei laidavimo sąlygos yra įtvirtinamos sutartyje, iš kurios atsiranda užtikrinama prievolė, tokią sutartį turi pasirašyti kreditorius, skolininkas ir laiduotojas.

CK 6.76, 6.77 straipsniai numato, kad laidavimas yra sutartinė prievolė, todėl darytina išvada, kad laidavimo santykiai negali būti sukuriami vienašaliu sandoriu (išskyrus atvejį, kai vienašaliu laiduotojo pareiškimu laiduojama pagal vekselį). Nepaisant to, Kauno apygardos

¹⁷ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 119.

teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 29 d. sprendime civilinėje byloje *bendra Lietuvos-Ukrainos įmonė UAB „Azovlitas“ v. V. Š.*, Nr. 2-862-254/2010 padarė priešingą išvadą. Atsižvelgdamas į tai, kad laidavimo sutartis yra konsensualinė ir vienašalė, vienašalis laiduotojo pareiškimas dėl laidavimo nesant kreditoriaus išreikštos valios, teismo nuomone, yra galimas ir negali būti pripažintas negaliojančiu. Kaip jau minėta, tokia pozicija laikytina klaidinga, nes prieštarauja CK įtvirtintai laidavimo sampratai bei neatitinka laidavimo tikslo – užtikrinti kreditoriaus interesus suteikiant jam galimybę dalyvauti laidavimo procese.

Laidavimas gali atsirasti ir įstatymu. Tokio atvejo pavyzdys įtvirtintas CK 6.9 straipsnio 5 dalyje, kuri numato kad jeigu prievolė atsirado išimtinai vieno iš bendraskolių interesais arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininkų kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą. Šiuo atveju kiti bendraskoliai laikomi to skolininko laiduotojais.

Dar vienas laidavimo atsiradimo pagrindas yra teismo sprendimas. Teismo sprendimu laidavimas gali atsirasti pvz. kai teismas įsipareigoja sutuoktinį, privalantį teikti išlaikymą kitam sutuoktiniui, pateikti adekvatų šios prievolės įvykdymo užtikrinimą (CK 3.72 str. 7 d.), arba kai teismas įpareigoja proceso šalį, neturinčią gyvenamosios vietos Lietuvoje, pateikti galimų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo užstatą (CPK 794 str.).

Tuo atveju, jei laidavimas atsiranda įstatymo ar teismo sprendimo pagrindu, CK įtvirtina papildomą teisę laiduotojui (sutartinio laidavimo atveju, tokios teisės laiduotojas neturės). CK 6.77 straipsnio 5 dalis nustato, kad kai skolininkas privalo pateikti laidavimą įstatymo ar teismo sprendimo pagrindu, vietoj laidavimo jis turi teisę pateikti kitą adekvatų prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą. Sąvokos „adekvatus prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas“ apibrėžimo CK nepateikia. Manytina, kad adekvatus prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas turėtų būti toks prievolės užtikrinimas, kuris toje konkrečioje situacijoje tapačiai galėtų užtikrinti tinkamą prievolės įvykdymą kaip ir laidavimas. Adekvačiu prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu gali būti įkeitimas, hipoteka ir kt. Bet kuriuo atveju, ginčus dėl to, ar skolininko pateiktas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas yra adekvatus, sprendžia teismas, t.y. tiek kreditorius, tiek skolininkas turi teisę kreiptis į teismą, prašydamas išspręsti dėl prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo adekvatumo kilusius ginčus (CK 6.77 str. 6 d.).

Laidavimu gali būti užtikrinama tiek tokia prievolė, kuri jau egzistuoja, tiek tokia, kurios dar nėra, bet ji, įvykdžius tam tikras sąlygas, atsiras, t.y. laidavimu gali būti užtikrinama tiek esama, tiek būsima prievolė (CK 6.78 str. 1 d.). Negalima laiduoti už tokią prievolę, kurios nėra ir kuri jokiais aplinkybėmis neatsiras. Taip pat laidavimu gali būti

užtikrinta tik galiojanti prievolė, nes pripažinus pagrindinę sutartį negaliojančia, laidavimas, kaip šalutinė prievolė, taip pat negalios. Jei laidavimu yra užtikrinama būsima prievolė, tai laidavimas yra sąlyginė prievolė – jo atsiradimas siejamas su tam tikros aplinkybės buvimu ar nebuvimu, pvz. tam tikrais atvejais tam, kad bankas asmeniui suteiktų paskolą, prieš sudarant paskolos sutartį asmuo, norintis gauti paskolą, privalo pateikti bankui tam tikro asmens laidavimą, kuris užtikrintų paskolos gražinimo vykdymą.

Pažymėtina ir tai, kad laidavimu gali būti užtikrinamas tik pakankamai apibūdintos prievolės vykdymas. Laidavimo sutartyje privalu nurodyti už kokią prievolę laiduotojas laiduoja. Sudarant laidavimo sutartį dėl būsimos prievolės įvykdymo užtikrinimo, privalu laidavimo sutartyje nurodyti esmines užtikrinamos prievolės sąlygas – prievolės atsiradimo pagrindą, šalis, vertę ir kt.

Laidavimo sutartis gali būti sudaryta tiek siekiant užtikrinti pagrindinės prievolės, tiek laidavimo prievolės įvykdymą (dvigubas laidavimas), t.y. asmuo gali laiduoti tiek už pagrindinį skolininką, tiek už jo laiduotoją (CK 6.77 str. 3 d.).

Paprastai laidavimu yra užtikrinamas visos skolininko neįvykdytos prievolės įvykdymas, tačiau CK 6.78 straipsnio 2 dalis numato galimybę šalims susitarti ir dėl dalies pagrindinės prievolės užtikrinimo. Tokie atvejai gali būti tada, jei pvz. skolos suma yra didelė, o laiduotojas neturi pakankamai turto, kad galėtų įvykdyti visą prievolę, taip pat gali būti atvejis, kai objektyviai nereikia laiduoti dėl visos prievolės užtikrinimo, nes dalis prievolės įvykdymo jau yra užtikrinta kitu būdu. Laidavimo sutartyje konkreti prievolės dalis, dėl kurios yra laiduojama, turi būti apibrėžta, t.y. nurodyta konkreti suma, dėl kurios laiduojama, arba nurodoma užtikrinamos sumos procentinė išraiška ar pan.

Dažnai prie pagrindinės prievolės atsiranda ir kitų papildomų prievolių, už kurių įvykdymą taip pat yra atsakingas skolininkas, pvz. netesybos, palūkanos, nuostoliai ir kt. Bendra taisyklė pagal CK 6.78 straipsnio 3 dalį yra tokia, kad laiduotojas privalo užtikrinti tiek pagrindinės prievolės, tiek papildomų prievolių įvykdymą. Ši taisyklė nėra imperatyvi, todėl šalys laidavimo sutartyje turi teisę susitarti ir dėl kitokios laiduotojo atsakomybės apimtys pvz., kad laiduotojas užtikrins tik pagrindinės prievolės įvykdymą.

IV. Laidavimo subjektas

Laiduotoju gali būti tiek vienas, tiek keli fiziniai ar juridiniai asmenys.

Fizinis asmuo turi teisę būti laiduotoju, jei yra veiksnus, t.y. savo veiksmai gali įgyti civilines teises ir pareigas.

Juridinio asmens teisė būti laiduotoju priklauso nuo specialaus juridinių asmenų teismo¹⁸. Tiek privatūs, tiek viešieji juridiniai asmenys turi teisę užtikrinti kito asmens prievolių vykdymą laidavimu, jei tai neprieštaruoja jų specialiam civiliniam teismumui, t.y. kai juridinio asmens įstatai ar kiti steigimo dokumentai nedraudžia užtikrinti kitų asmenų prievolių vykdymo. Apribojimas tiek viešiesiems, tiek privatiems juridiniams asmenims užtikrinti kitų asmenų prievolių vykdymą gali būti nustatytas ir įstatymu: pvz. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo¹⁹ 9 straipsnio 4 dalyje ir 11 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad juridiniai asmenys, kuriems valstybės ar savivaldybės turtas perduotas pagal turto patikėjimo sutartį, negali šio turto perduoti nuosavybės teise kitiems asmenims, jo įkeisti ar kitaip suvaržyti daiktines teises į jį, juo garantuoti, laiduoti ar kitu būdu juo užtikrinti savo ir kitų asmenų prievolių įvykdymą, jo išnuomoti, suteikti panaudos pagrindais ar perduoti jį kitiems asmenims naudotis kitu būdu; Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo²⁰ 34 straipsnio 4 dalies 5 punktas nustato, kad akcinė bendrovė ar uždaroji akcinė bendrovė turi teisę laidavimu užtikrinti didesnės kaip 1/20 bendrovės įstatinio kapitalo (jei įstatuose nenurodyta kitokia suma) prievolės įvykdymą tik tokiu atveju, kai tokį sprendimą priima valdyba.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartyje civilinėje byloje *A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1, LAT konstatavo, kad juridinio asmens teisę laiduoti už trečiojo asmens prievolių vykdymą lemia juridinio asmens įstatų nuostatos, taip pat tokios prievolės neprieštaravimas juridinio asmens tikslams. Ieškovas A. Nemeika kreipdamasis su ieškiniu į teismą, nurodė, kad jis yra atsakovės UAB „Antrimeta“ akcininkas. Atsakovės UAB „Antrimeta“ visuotinis akcininkų susirinkimas priėmė sprendimą 1 480 000 Lt suma laiduoti už atsakovės kitos akcininkės UAB „Vitoma“ prievolių vykdymą. Ieškovas nurodė, jog galimybė laiduoti nebuvo nustatyta ieškovo įstatuose, todėl priimdamas nutarimą laiduoti už vieno, nors ir didžiausio akcininko

¹⁸ JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, p. 39.

¹⁹ Valstybės žinios, 1998, Nr. 54-1492.

²⁰ Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914.

prievolės, atsakovo UAB „Antrimeta” visuotinis akcininkų susirinkimas veikė ne šios bendrovės, o tik vieno akcininko interesais, pažeidė bendrovės įstatus, todėl ieškovas prašė pripažinti negaliojančiais atsakovo visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus. Pirmosios instancijos teismas²¹ ieškovo ieškinį tenkino iš dalies, visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimus pripažino negaliojančiais. Nurodė, kad atsakovo įstatai nenumato galimybės šiai bendrovei laiduoti savo turtu už kitų bendrovių prievolinius įsipareigojimus. Teismas sprendė, jog priimant ieškovo ginčijamą nutarimą, kuriuo nutarta laiduoti už UAB „Vitoma” prievolės įvykdymą, UAB „Antrimeta” aiškiai veikė ne savo, o tik jos vieno iš akcininkų interesais. Vilniaus apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus 2002 m. vasario 4 d. nutartimi apylinkės teismo sprendimą pakeitė, panaikino sprendimo dalį, kuria patenkinta ieškinio dalis dėl atsakovės UAB „Antrimeta” visuotinio akcininkų susirinkimo pripažinimo negaliojančiais. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad konkrečios žalos atsakovui dėl laidavimo sutarties sudarymo nenustatyta. UAB „Antrimeta” įstatuose nėra nustatytas išsamus šios bendrovės sudaromų sutarčių sąrašas. Remiantis bendrovės įstatais, bendrovė gali turėti ir kitokias civilines teises ir pareigas, jeigu jos neprieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymams ir bendrovės įstatams, todėl teisėjų kolegija sprendė, jog atsakovės nurodyta laidavimo sutartis galiojantiems įstatymams bei šios bendrovės įstatams neprieštarauja. LAT²² apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą. Teismas konstatavo, kad tiek Akcinių bendrovių įstatymas, tiek CK nenumato draudimo uždarajai akcinei bendrovei užtikrinti savo akcininko prievolę bankui laidavimo sutartimi. Tokio draudimo nenustato ir UAB „Antrimeta” įstatai. Visuotinio akcininkų susirinkimo nutarimo žalingumo įmonei LAT nenustatė, argumentuodamas tuo, kad bendrovės veikla nėra savitiksliis dalykas ir bendrovė veikia taipogi savo akcininkų naudai. Akcininkas, kurio atžvilgiu buvo priimtas ginčijamas visuotinis akcininkų susirinkimo nutarimas, bendrovėje turi įsigijęs 70,1 proc. bendrovės akcijų, o laidavimo sutartimi buvo užtikrinta akcininko prievolė bankui tik 1/3 akcininko bendrovėje turimų akcijų vertės. Laiduotojas turi teisę atgręžtinio reikalavimo būdu reikalauti iš kredito gavėjo savo sumokėtos sumos.

Taigi, atsižvelgiant į CK, kitų įstatymų nuostatas bei teismų praktiką, konstatuotina, kad juridinis asmuo turi teisę laiduoti tuo atveju, jei to nedraudžia jo įstatai, steigimo dokumentai, apribojimai juridiniam asmeniui laiduoti nenumatyti teisės aktuose, juridinio

²¹Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje *A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“*, bylos numeris nežinomas.

²²Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1.

asmens sudaryta laidavimo sutartis nėra žalinga įmonei, neprieštarauja įstatuose numatytiems įmonėms tikslams.

CK 6.77 straipsnio 4 dalis įtvirtina su laidavimo subjektu susijusią garantiją kreditoriui. Pagal CK 6.77 straipsnio 4 dalį kreditorius turi teisę reikalauti, kad laiduotojas būtų konkretus jo nurodomas asmuo. Ši nuostata yra grindžiama pagrindine laidavimo paskirtimi – kreditoriaus interesų užtikrinimu. Kreditorius gali būti suinteresuotas, kad laiduotojas būtų mokus, patikimas asmuo, t.y. toks, kuris turėtų pakankamai galimybių įvykdyti skolininko prievolę, pvz. bankas. Taigi, prieš sudarant sutartį su skolininku kreditoriui pareikalavus, kad prievolės įvykdymą laidavimu užtikrintų tik konkretus jo pasirinktas asmuo, skolininkas, norėdamas sudaryti tam tikrą jam naudingą sutartį, privalės įvykdyti kreditoriaus reikalavimą. Tuo atveju, jei kreditorius nepareikalauja konkretaus laiduotojo, skolininkas turi teisę laiduotoju pasiūlyti tokį asmenį, kuris turėtų pakankamai turto įvykdyti prievolę, t.y. būtų mokus. Informaciją apie skolininko mokumą kreditoriui įpareigotas pateikti skolininkas, turėtų išlikti sąžiningas. Vis dėlto manytina, kad laidavimo sutartis gali būti sudaryta ir su tokiu laiduotoju, kuris sutarties sudarymo momentu neturi pakankamai turto įvykdyti skolininko prievolę. Ši aplinkybė, remiantis laidavimo sutarties apibrėžimu ir sąlygomis, automatiškai nedarytų laidavimo sutarties negaliojančia. Laiduotojo turtinė padėtis yra svarbi ir dėl kitos priežasties: nepajėgus vykdyti laidavimo prievolę asmens duotas laidavimas gali patvirtinti, jog juridinio asmens priimtas prievolės užtikrinant tokio asmens laidavimu, padaroma žala juridiniam asmeniui, dėl kurios padarymo gali kilti juridinio asmens vardu sandorius, užtikrintus netinkamo laiduotojo laidavimu, sudariusio juridinio asmens vadovo materialinė atsakomybė²³.

Pažymėtina taip pat tai, kad laidavimo subjektu negali būti pats skolininkas. Jau minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. P. B., D. B.*, Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, teismas, suformavo naują laidavimo taisyklę užtikrinant kredito grąžinimą, kai skolininkas ir laiduotojas yra sutuoktiniai, teisiniuose santykiuose konstatuodamas, kad esant situacijai, kai sutuoktinis ima kreditą, kuris jo ir kito sutuoktinio valia, bus naudojamas bendrosios jungtinės nuosavybės teise įsigyti tam tikram turtui, abu sutuoktiniai turi būti laikomi kreditoriaus bendraskoliais ir vienas iš sutuoktinių negali laiduoti už tokio kredito grąžinimą. Šiuo atveju, LAT teigimu, pripažintinas asmenų sutapimas prievolėje, todėl

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-3-428/2008, kat. 30.9.2.

laidavimo objekto negali būti, nes negalima laiduoti už patį save savo kreditoriui. Pažymėtina, kad iki šio LAT išaiškinimo, teismai, sutuoktinio, laiduojančio už kito sutuoktinio imamo kredito, skirto jungtinės nuosavybės teise turtui įsigyti, įvykdymą, padėtį laikė dvilype, jį vertindami ir kaip solidarų bendraskolį, ir kaip laiduotoją, taigi tokios situacijos, kai sutuoktinis laiduoja už kito sutuoktinio paskolos, skirtos įsigyti bendram turtui, gražinimą, nelaikė laidavimu už save patį savo kreditoriui. Manytina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v P. B., D. B.*, Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, išsakyta pozicija yra labiau pagrįsta dėl tos priežasties, kad jei vienas sutuoktinis ima kreditą, kuris bus naudojamas bendros jungtinės nuosavybės teise tam tikram turtui įsigyti, o kitas sutuoktinis taip pat būdamas suinteresuotas tokio sandorio sudarymu, laiduoja už tokios prievolės įvykdymą, vadinasi aiškiai, nedviprasmiškai išreiškia valią dėl tokio sandorio sudarymo, t.y. ne tik patvirtina ir sutinka su sutuoktinio prisiimama prievole, bet ir pats nori gauti kreditą, pasiryždamas kartu su sutuoktiniu prisiimti įsipareigojimą atsakyti už prievolės gražinti kreditą vykdymą. Taigi, pats savo noru išreiškia valią būti kredito davėjo bendraskolium. Jei sutuoktinio valia yra būti kredito davėjo bendraskolium, vadinasi, atsižvelgiant iš jo tikruosius ketinimus, jis tokiu ir laikytinas. Todėl jo sudaroma laidavimo sutartis dėl sutuoktinio valios kryptingumo ir tikrųjų ketinimų, pasireiškiančių ne siekiu užtikrinti pagrindinės prievolės vykdymą, bet prisiimti įsipareigojimus pačiam kartu su kitu sutuoktiniu vykdyti pagrindinę prievolę siekiant naudoti sau, laikytina ne laidavimo sutartimi, o kreditavimo sutartimi. Jei sutuoktinis jau išreiškia valią gauti kreditą ir laikytinas kredito davėjo bendraskolium, už savo prievolės gražinti įsigytą kreditą, jis laiduoti negali. Praktinė problema, susijusi su LAT pozicijos taikymu, yra ta, kad pakankamai sudėtinga tokią teismų praktiką įgyvendinti praktikoje: bankai, nepaisant LAT išaiškinimų, ir toliau taiko praktiką (ir ko gero taikys ir toliau, nes yra suinteresuoti užtikrinti prievolės vykdymą, o dažnai tai gali pasiūlyti ne kas kitas, o tik kredito gavėjo sutuoktinis), kad sutuoktiniai, imdami kreditą bendros jungtinės nuosavybės teise turtui įsigyti, vis tiek verčiami sudaryti laidavimo sutartis bei papildomai užtikrinti jų pačių prievolės vykdymą.

Laidavimas gali būti bendra sutuoktinių prievolė (jei susijęs su bendra jungtine sutuoktinių nuosavybe, sudarytas šeimos interesais ar solidariai prisiimta sutuoktinių prievolė (CK 3.109 str.)) arba asmeninė vieno sutuoktinio prievolė. Sutuoktinių prievolių pobūdis nepreziumuojamas, taigi tik nustačius laidavimo atsiradimo pagrindą, sudarymo aplinkybes, galima nustatyti, kas yra atsakomybės subjektas – vienas ar abu sutuoktiniai. Priklausomai

nuo to, kas yra atsakomybės subjektas – vienas ar abu sutuoktiniai – sprendžiamas išieškojimo nukreipimo į konkretų turtą klausimas. Jei tai vieno sutuoktinio asmeninė prievolė, išieškojimas pagal laidavimo sutartimi priimtą prievolę vykdomas iš asmeninio jo turto, o jei jo nepakanka - iš turimos turto dalies bendrojoje jungtinėje nuosavybėje. Jei sutuoktinių prievolė bendra - reikalavimai tenkinami iš bendro sutuoktinių turto (CK 3.109 str. 1 d.), o iš asmeninio turto tik tada, jeigu reikalavimams visiškai patenkinti bendro sutuoktinių turto nepakanka (CK 3.113 str.)²⁴.

Kitas atvejis, kai neribotos atsakomybės juridinio asmens dalyvis, kuris subsidiariai yra atsakingas pagal tokio juridinio asmens prievolės, dar ir laiduoja už juridinio asmens prievolės įvykdymą, Lietuvos teismų praktikoje pripažintinas galimu, taip pat esant tokiai situacijai nebus ir asmenų sutapimo prievolėje, nes juridinio asmens dalyvis pagal juridinio asmens prievolės atsako subsidiariai, o tuo atveju, jei laiduoja – solidariai. Taigi, jis visų pirma atsakys kaip laiduotojas, ir tik tuo atveju, jei laidavimas dėl tam tikros priežasties bus pripažintas negaliojančiu ar pasibaigs, atsakys kaip juridinio asmens dalyvis. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. T. B.*, Nr. 2A-154/2011 teismas konstatavo, kad laidavimas juridinių asmenų kreditavimo santykiuose yra įprastas sandoris, tokia praktika visuotinai pripažįstama ir laikoma sąžininga – laiduotojas papildomai parodo, kad tiki verslo perspektyvomis, yra suinteresuotas jo sėkme, todėl bus suinteresuotas, kad skolininkas atsakingai naudotų gautą kreditą ir jį kontroliuotų.

Nors laidavimo subjektu negali būti pats skolininkas, galimi atvejai, kai laiduotojas ir skolininkas buvę atskiri asmenys, vėliau sutampa, pvz. skolininkas miršta, o laiduotojas tampa vieninteliu skolininko įpėdiniu. Tokiu atveju laidavimo galiojimas priklausys nuo kreditoriaus valios, jei kreditorius reikalauja, laidavimas lieka galioti, jei ne – jis laikomas pasibaigusiu (CK 6.87 str. 3 d.).

Atsižvelgiant į šiame skyriuje išdėstytą teisės normų ir teismų pozicijų santykį, darytina išvada, kad nepaisant to, kad teisės normose nustatyti bendri principai, kas turi teisę būti laidavimo subjektu, teismų formuojama praktika detalizuoja teisės normas ir įtvirtina

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje pagal *V. Š. ir I. Š. skundą dėl antstolio veiksmų, išieškotojai UAB „Gabuva“, UAB „Giraitės vandenys“, Kauno apskrities Valstybinė mokesčių inspekcija, suinteresuoti asmenys Valstybinė gyvulių veislininkystės priežiūros tarnyba ir AB bankas „Hansabankas“*, Nr. 3K-7-149/2008, kat. 75.7; 93.2.1; 95.4; 129.17; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *S. J. v. A. J.*, Nr. 3K-3-482/2008, kat. 75.7; 75.8; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. G. L.*, Nr. 2A-720/2010.

konkrečius atvejus dėl konkrečių subjektų (sutuoktinio, juridinio asmens dalyvio ir kt.) galimybių laiduoti už skolininko prievolės įvykdymą, taip konkretizuodama ir formuodama laidavimo teisinių santykių taikymo galimybes.

V. Laidavimo rūšys

Laidavimas gali būti kelių rūšių. Pagal užtikrinamą prievolės apimtį skiriamas visas ir dalinis laidavimas (CK 6.78 str. 2 d.). Visas laidavimas yra tada, kai laidavimu užtikrinamas visos prievolės įvykdymas. Dalinis laidavimas yra tokiu atveju, kai užtikrinama tik dalis pagrindinės prievolės. Užtikrinama dalis gali būti nustatyta konkrečia suma ar procentine išraiška. CK 6.77 straipsnio 3 dalis įtvirtina dvigubą laidavimą – prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą, kai asmuo laiduoja tiek už pagrindinį skolininką, tiek už jo laiduotoją. Pagal laidavimo terminą skiriamas terminuotas ir neterminuotas laidavimas (CK 6.88, 6.89 str.). Terminuotas laidavimas - tai toks laidavimas, kai laidavimo sutartyje arba laidavimo sąlygose, įtvirtintose pagrindinę prievolę numatančioje sutartyje, nurodyta, kad laiduojama tik tam tikram laikui arba laidavimu yra užtikrintas terminuotos prievolės įvykdymas. Neterminuotas yra toks laidavimas, kurio terminas nei laidavimo sutartyje, nei laidavimo sąlygose nenustatytas, taip pat kai laidavimu užtikrinta prievolė, kurios įvykdymo terminas neapibrėžtas. Pagal laiduotojo atsakomybės pobūdį skiriamas solidarūs ir subsidarius laidavimas. Solidarūs laidavimas yra tada, kai laiduotojas atsako kreditoriui kartu su skolininku bendrai, t.y. visa skola gali būti išieškoma tiek iš skolininko, tiek iš laiduotojo, tiek iš abiejų bendrai. Subsidarius – toks laidavimas, kai kreditorius siekdamas prievolės įvykdymo, pirmiausia privalo nukreipti išieškojimą į skolininko turtą, o tiek kiek kreditoriaus reikalavimas nebus patenkintas iš skolininko turto, turės atlyginti laiduotojas. Pagal atlygintinumą laidavimas taip pat gali būti skirstomas į atlygintinį (už laidavimą laiduotojui mokama tam tikra suma) arba neatlygintinį.

Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas (toliau – ĮPVĮ)²⁵ įtvirtina laidavimą pagal vekselį. Visos vekselio sumos arba jos dalies apmokėjimas gali būti užtikrinamas laidavimu (ĮPVĮ 32 str. 1 d.). Laiduoti pagal vekselį turi teisę trečiasis asmuo arba pagal vekselį įsipareigojęs asmuo (tuo atveju, jei laiduoja ne už vekselio davėją, nes pagal bendrą taisyklę už save laiduoti negalima). Laidavimas pagal vekselį įforminamas įrašant „laiduota“ arba kitą atitinkamą įrašą vekselyje (arba jo pratąsoje) ir laidavimą patvirtinant laiduotojo parašu. Laiduojant būtina nurodyti, už kurią asmenį laiduojama (jei nenurodyta, laikoma, kad laiduota už vekselio davėją) (ĮPVĮ 34 str.). Svarbu paminėti, kad laiduotojo atsakomybė pagal ĮPVĮ 34 straipsnio 1 dalį yra tik solidarioji ir kitoks susitarimas,

²⁵ Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-851.

priešingai nei nustatyta CK 6.81 straipsnio 1 dalyje (dėl subsidiarios laiduotojo atsakomybės), negalimas²⁶. Skolininkams pagal vekselį, taip pat ir laiduotojams nepriklausomai nuo to, ar jie yra tretieji asmenys, ar įsipareigoję pagal vekselį, pripažįstama teisė reikšti prieštaravimus dėl reikalavimo sumokėti vekselyje nurodytą sumą, kurie susiję su formaliais vekselio, kaip vertybinio popieriaus, trūkumais, arba su tiesioginiais (asmeniniais) skolininko pagal vekselį ir pirmojo vekselio turėtojo santykiais, taip pat dėl vekselio turėtojo nesąžiningumo, įgyjant vekselį²⁷. Kitas laidavimo pagal vekselį ypatumas, skiriantis jį nuo įprasto laidavimo, yra tas, kad toks laidavimas galioja ir tuomet, kai prievolė, už kurią jis laidavo, dėl kurios nors priežasties negalioja (išskyrus vekselio formos trūkumus). Taigi laidavimas pagal vekselį neturi vieno iš įprastam laidavimui būdingų bruožų – priklausomumo nuo pagrindinės prievolės galiojimo. Laidavimas pagal vekselį yra savarankiška prievolė. Tokie laiduotojo teisinės padėties ypatumai suponuoja laiduotojo, kaip ir vekselį išrašiusio asmens, teisę ginčyti vekselį remiantis ir bendraisiais sandorių negaliojimo pagrindais dėl vekselio davėjo valios ydingumo²⁸.

Išskirtina laidavimo rūšis – procesinis laidavimas. Procesinis laidavimas – tokia laidavimo rūšis, kuomet ginčą nagrinėjant teisme yra laiduojama už atsakovą (ieškovą), kuriam taikytos laikinosios apsaugos priemonės siekiant galiojančią laikinąją apsaugos priemonę pakeisti ar panaikinti (CPK 146 str. 1 d.). Teismas, panaikindamas laikinąsias apsaugos priemones tuo pagrindu, jog už asmenį, kuriam pritaikytos tos priemonės, yra laiduojama, turi įvertinti pateiktos laidavimo sutarties (rašto) turinį, laiduotojo įsipareigojimų apimtį bei jo turtą. Pakankamas užtikrinimas, kad teismo sprendimas bus įvykdytas teismų praktikoje pripažįstamas viešuose registruose fiksuojamas apribojimų nustatymas laiduotojui nuosavybės teise priklausančiam nekilnojamajam ar kitam registruotinam turtui. Atitinkamų įrašų viešuose registruose padarymas, pavyzdžiui, laidavimo sutarties bei apribojimo perleisti, įkeisti ar kitaip suvaržyti teises į registruotiną turtą, kurio vertė ne mažesnė už pareikšto reikalavimo sumą, įregistravimas, garantuotų, kad turtas nebus perleistas tretiesiems asmenims²⁹.

²⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje *E. P. v. BUAB „Mocionas“, AB Ūkio bankas, Klaipėdos miesto 1-asis notarų biuras*, Nr. 3K-3-474/2007, kat. 22.3.1.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Nekilnojamojo turto gama“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, Nr. 2-93/2011.

VI. Laidavimo sutarties forma

CK 6.79 straipsnis įtvirtina imperatyvią taisyklę dėl laidavimo formos. Laidavimo sutarties forma, sutinkamai su CK 6.79 straipsniu, privalo būti rašytinė. Laidavimo sutarties šalys privalo sudaryti laidavimo sutartį rašytine forma, neatsižvelgiant, kokia yra pagrindinės prievolės suma, laidavimo sutarties šalys, laidavimu užtikrinama prievolė, pagrindinės prievolės forma ir kt. Rašytinė laidavimo sutartis turi būti sudaryta surašant vieną dokumentą, pasirašomą visų sutarties šalių arba šalims apsikeičiant atskirais dokumentais. Rašytinei formai prilyginami šalių pasirašyti dokumentai, perduoti telegrafinio, faksimilinio ryšio ar kitokiais telekomunikacijų galiniais įrenginiais, jei yra užtikrinta teksto apsauga ir galima identifikuoti parašą (CK 1.73 str.). Šalių pageidavimu, laidavimo sutartis gali būti sudaroma ir notarine forma. Žodžiu sudaryti laidavimo sutartį draudžiama.

Rašytinės formos nesilaikymas daro laidavimo sutartį negaliojančia. Ši įstatymo leidėjo nuostata grindžiama laidavimo instituto paskirtimi - kreditorių interesų užtikrinimu. Nesudarius laidavimo sutarties rašytine forma, būtų labai sunku įrodyti patį laidavimo faktą. Jei prievolės skolininkas neįvykdytų, įvykdytų netinkamai, taptų nemokus ar kitais atvejais, kai kreditorius norėtų nukreipti išieškojimą į laiduotoją, nesant raštu sudarytos laidavimo sutarties, laidavęs asmuo, kurio laidavimas niekur nebuvo įtvirtintas, lengviau galėtų išvengti atsakomybės neįrodžius, kad laidavimas tikrai egzistavo. Tokiu būdu nebūtų užtikrinami kreditoriaus interesai.

VII. Laidavimo terminas

Kaip jau minėta, laidavimas gali būti terminuotas arba neterminuotas. Laidavimas terminuotu gali būti dviem atvejais:

1. Kai laidavimo sutartyje arba laidavimo sąlygose, įtvirtintose pagrindinę prievolę numatančioje sutartyje, nurodyta, kad laiduojama tik tam tikram laikui (terminas gali būti nurodomas kalendorine data, metais, mėnesiais, dienomis, konkrečiu įvykiu);
2. Kai laidavimu yra užtikrintas terminuotos prievolės įvykdymas (terminuota prievolė – tokia prievolė, kuri turi būti įvykdyta iki nustatyto termino pabaigos; tokia kuri neturi būti vykdoma tol, kol nesuėjo tam tikras terminas ar nebuvo tam tikrų aplinkybių; arba tokia, kuri pasibaigia suėjus tam tikram terminui. Prievolės terminą gali nustatyti šalys susitarimu, įstatymas arba teismas).

Neterminuotas yra toks laidavimas, kurio terminas nei laidavimo sutartyje, nei laidavimo sąlygose nenustatytas, taip pat kai laidavimu užtikrinama prievolė, kurios įvykdymo terminas neapibrėžtas arba apibūdintas pareikalavimo momentu ir nėra kitokio susitarimo³⁰.

Laidavimo skyrimas į terminuotą ir neterminuotą laidavimą yra svarbus nustatant laidavimo pabaigos momentą. Priklausomai nuo to, ar laidavimas yra terminuotas ar neterminuotas, taikomi skirtingi laidavimo galiojimo terminai.

Jei laidavimas terminuotas, tai jis baigiasi, jeigu kreditorius per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią suėjo laidavimo terminas ar prievolės įvykdymo terminas, nepareiškia laiduotojui ieškinio (CK 6.88 str.), t.y. laidavimas baigiasi praėjus trimis mėnesiams nuo laidavimo pabaigos arba terminuotos prievolės įvykdymo termino pabaigos, jei kreditorius nepareiškia ieškinio. Šis terminas yra naikinamasis ir teismo negali būti atnaujintas. Trijų mėnesių terminas grindžiamas aplinkybe, kad jei kreditorius tris mėnesius nuo laidavimo ar užtikrintos prievolės pabaigos nesiėmė jokių veiksmų, siekdamas išieškoti skolą iš laiduotojo, jis nebėra suinteresuotas prievolės įvykdymu. Apskritai ši norma aiškinama laidavimo teisine prigimtimi – paprastai apdairus laiduotojas laiduoja už skolininką tik įsitikinęs šio mokumu ir finansiniu pajėgumu įvykdyti prievolę. Per ilgesnį nei trijų mėnesių terminą skolininko turčinė padėtis gali iš esmės pasikeisti, jis gali tapti nemokus, t.y. gali

³⁰ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 131.

atsirasti tokių aplinkybių, kurių laiduotojas, sutikdamas laiduoti, nenumatė ir negalėjo numatyti³¹.

CK 6.88 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad terminuotas laidavimas, kuriuo užtikrinta būsima prievolė, baigiasi suėjus laidavimo terminui, jeigu prievolė iki šio termino pabaigos neatsirado. Šios normos prasme laidavimas yra su naikinamąja sąlyga. Būsima užtikrinama prievolė turi atsirasti iki laidavimo termino pabaigos, kitaip suėjus terminui laidavimas pasibaigs ir CK 6.88 straipsnio 1 dalies nuostatos nebus taikomos.

Jei laidavimas neterminuotas, tai jis baigiasi suėjus dvejiems metams nuo laidavimo sutarties sudarymo dienos, jeigu kreditorius per šį terminą nepareiškia ieškinio laiduotojui³². Dviejų metų terminas yra naikinamasis ir negali būti atnaujinamas.

Jeigu neterminuotu laidavimu užtikrinama būsima prievolė, tokiu atveju laidavimas gali baigtis, jei per trejus metus nuo laidavimo atsiradimo užtikrinama prievolė neatsirado, tačiau šiuo atveju laidavimas baigsis tik tuo atveju, jei laiduotojas savo laidavimą panaikins vienašaliu pareiškimu. Taigi laidavimo pasibaigimas šiuo atveju priklausys nuo laiduotojo valios. Jei praėjus trejiems metams laiduotojas vienašališkai nepareikš, kad laidavimas baigėsi, laidavimas galios. Jei laiduotojui nepareiškus apie laidavimo pasibaigimą, po trijų metų atsiradus prievolė, laiduotojas, kreditoriui nukreipus į jį išieškojimą, privalės tokią prievolę vykdyti.

Tuo atveju, jei laidavimo terminas jau yra pasibaigęs, jo pratęsti negalima. CK nustatyti terminai kreiptis į teismą dėl terminuoto ar neterminuoto laidavimo įvykdymo nėra ieškinio senaties terminai. Tai yra naikinamieji materialinės teisės terminai, todėl negali būti pratęsti ar atnaujinti.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v P. B., D. B.*, Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7, toliau formuodamas teismų praktiką laidavimo teisiniuose santykiuose, sprenddamas laidavimo galiojimo klausimą, suformulavo laidavimo pabaigai taikytinas taisykles. Šių taisyklių nėra CK, jos atsirado ir egzistuoja teismų praktikoje kaip savotiški precedentai. LAT nurodė, kad „CK 6.88 ir 6.89 straipsniuose nustatyti terminuoto ir neterminuoto laidavimo pabaigos terminai. CK nedraudžiama šalių susitarimu pakeisti nurodytus terminus. Dėl to, kai sudaromose sutartyse nustatytu terminu prievolė neįvykdyta,

³¹ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 131.

³² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 6.89 str. 1 d.

o laiduotojas ir kreditorius yra susitarę, jog laidavimas galioja iki visiško paskolos gražinimo, tai CK 6.88 ir 6.89 straipsniuose nustatyti laidavimo pabaigos terminai netaikomi. Tokia laidavimo sutartyje nustatyta sąlyga neprieštarauja CK nuostatoms, yra teisėta, todėl, atsižvelgiant į sutarties laisvės ir šalių dispozityvumo principą, sutarties šalims sukuria atitinkamas teises ir pareigas (CK 1.136, 6.3 str., 6.70 str. 1 d., 6.156 str. 4, 5 d.). Be to, laidavimo galiojimo iki visiško užtikrintos prievolės įvykdymo nustatymas atitinka laidavimo kaip akcesorinės (papildomos, šalutinės ir nuo pagrindinės prievolės priklausančios) prievolės pobūdį. Aptariama sutarties sąlyga vertintina kaip įstatymo neuždraustas kitoks šalių susitarimas <...> Toks šalių susitarimas atitinka Konstitucijos 46 straipsnyje nustatytą asmens ūkinės veiklos laisvės ir iniciatyvos principą“.

Taikant šią LAT suformuotą taisyklę svarbu, kad šalių susitarimas, kad laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo, būtų išreikštas aiškiai ir nedviprasmiškai, nes kiekvienu atveju tiek laiduotojas turi žinoti, kokią atsakomybę koku terminu jis prisiima suteikdamas kito asmens kreditoriui laidavimą už skolininko prievolės įvykdymą, tiek kreditorius turi teisę žinoti, kokia apimtimi ir terminais atsako laiduotojas. Praktikoje, taikant minėtą LAT suformuotą taisyklę, pagrindinė problema yra sąvokos „visiškas prievolės įvykdymas“ aiškinimas. Dažnai laidavimo sutartyse būna nustatyta panaši, tačiau netapati sąlyga LAT nurodytai sąlygai. Kyla klausimas, koku atveju galima teigti, kad konkrečioje laidavimo sutartyje numatyta sąlyga reiškia šalių susitarimą, kad laidavimas galios iki visiško prievolės įvykdymo, o kuriuo atveju tokio susitarimo nėra. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 27 d. nutartyje civilinėje byloje *R. A. v. UAB „Vilsima“, UAB „Čilija“*, Nr. 3K-3-261/2009, kat. 36.2, LAT analizavo laidavimo sutarties sąlygą, įtvirtinančią, kad „laiduotojų atsakomybė neribojama jokiais terminais“ ir jos tapatumą sąlygai „laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo“. Visos pagrindinės prievolės mokėjimo terminą šalys buvo apibūdinusios pareikalavimo momentu. LAT konstatavo, kad susitardamos, jog laiduotojų atsakomybė neribojama jokiais terminais, ir visos užtikrintos prievolės įvykdymo terminą apibūdindamos pareikalavimo momentu, šalys susitarė dėl neterminuoto laidavimo ir atribojo jį nuo tarpinių (dalinių) užtikrintos prievolės terminų. Vertindamas, ar sąlyga „laiduotojų atsakomybė neribojama jokiais terminais“ yra tapati sąlygai „laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo“, LAT konstatavo, kad sutarties sąlygos formuluotė „laiduotojų atsakomybė yra neribojama jokiais terminais“ nereiškia, kad laiduojama iki visiško užtikrintos prievolės įvykdymo. Frazių „atsakomybė neribojama jokiais terminais“ ir „laiduojama iki visiško prievolių įvykdymo“ esmė yra

skirtinga. Kaip jau minėta, „laiduotojų atsakomybė neribojama jokiais terminais“ reiškia, kad susitarta tik dėl neterminuoto laidavimo, tačiau neterminuotam laidavimui taikomi CK įtvirtinti laidavimo pabaigos terminai. Atsižvelgiant į tai, kad buvo laiduota neterminuotam laikui ir ginčijamoje sutartyje bei jos pakeitimuose nesusitarta dėl laidavimo galiojimo iki visiško užtikrintos prievolės įvykdymo, teisėjų kolegija nustatė, kad laidavimas baigėsi suėjus dvejiems metams nuo laidavimo sutarties sudarymo dienos (CK 6.89 str. 1 d.). Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 10 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „Parex faktoringas ir lizingas“ v. BUAB „Aurivis“, V. K., A. K. ir R. L.*, Nr. 2A-485/2011 Lietuvos apeliacinis teismas nagrinėjo laidavimo sutarties sąlygos „laidavimo sutartis galioja iki visiško pagrindinės sutarties sąlygų įvykdymo“ reikšmę ir jos tapatumą sąlygai „laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo“. Tarp šalių buvo sudarytos lizingo sutartys, kurių įvykdymas buvo užtikrintas laidavimu. Lizingo sutartys nebuvo įvykdytos, o vėliau buvo nutrauktos, kilo klausimas, ar laiduotojas tebėra atsakingas už lizingo sutartimis priimtų prievolių neįvykdymą. Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad susitarimas dėl laidavimo galiojimo iki visiško pagrindinės sutarties sąlygų įvykdymo aiškintinas taip, kad pasibaigus pagrindinės sutarties galiojimui dėl jos įvykdymo arba nutraukimo nustoja galioti laidavimas tų pagrindinės sutarties prievolių, kurios turėjo būti vykdomos galiojant pagrindinei sutarčiai, įskaitant bet kokius jos pakeitimus, papildymus ir pratęsimus, tačiau tai nereiškia, jog laidavimas negalios toms pagrindinės sutarties šalies, už kurią laiduojama, prievolėms, kurios pagal pagrindinės sutarties sąlygas atsiranda tai sutarčiai pasibaigus (ją nutraukus). Teismas padarė išvadą, kad atsakovų – laiduotojų - prievolių atžvilgiu netaikytinos CK 6.88 straipsnio nuostatos dėl terminuoto laidavimo ir jo pabaigos pasekmių, nes buvo sutarta dėl neterminuoto laidavimo. Teismas taip pat padarė išvadą, kad laidavimo sutarties sąlyga „laidavimo sutartis galioja iki visiško pagrindinės sutarties sąlygų įvykdymo“ reiškia, jog laidavimas galioja iki visiško prievolių pagal lizingo sutartis įvykdymo, t.y. laidavimo teisiniai santykiai, kaip prievolės užtikrinimo priemonė, galioja ir galios tol, kol bus įvykdytos visos prievolės pagal lizingo sutartis ir tam įtakos neturi faktinė aplinkybė dėl lizingo sutarčių nutraukimo.

Atsižvelgiant į teismų praktiką, darytina išvada, kad sąvoka „laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo“ laidavimo sutartyje nebūtinai turi būti įtvirtinta pažodžiui tokia, kokią yra nurodęs LAT. Kiekvienu konkrečiu atveju, siekiant nustatyti, ar konkrečios laidavimo sutarties sąlyga atitinka šalių susitarimą dėl laidavimo galiojimo iki visiško

prievolės įvykdymo, tokia sąlyga turi būti analizuojama kitų laidavimo sutarties bei pagrindinės sutarties nuostatų kontekste bei atsižvelgiant į tikruosius šalių ketinimus.

Taigi, sprendžiant dėl laidavimo termino ir jo taikymo, neužtenka vadovautis vien CK nustatytais terminuoto ir neterminuoto laidavimo apibrėžimais ir laidavimo galiojimo terminais, tačiau privalu taikyti LAT sukurtą taisyklę dėl laidavimo pabaigos. Visų pirma būtina išsiaiškinti, ar laidavimo sutartyje yra nustatyta sąlyga, kad laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo. Kaip jau minėta, laidavimo sutartyse gali būti nustatyta netapati savo lingvistine išraiška sąlyga, tačiau pati sąlygos prasmė privalo atitikti sąvokos „laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo“ prasmę. Sąvokų tapatumas turi būti analizuojamas atsižvelgiant į kitas laidavimo ir pagrindinės prievolės sutarčių nuostatas, šalių tikruosius ketinimus. Jei nustatoma, kad laidavimo sutartyje yra sąlyga, kad laidavimas galioja iki visiško prievolės įvykdymo, CK nustatyti terminai laidavimo galiojimui nebus taikomi, laidavimas galios, kol bus įvykdyta prievolė. Jei tokia sąlyga nebus nustatyta, privalu išsiaiškinti, ar laidavimas yra terminuotas, ar neterminuotas. Tam nustatyti turi būti vadovaujamosi CK. 6.88, 6.89 straipsniuose įtvirtintais terminuoto ir neterminuoto laidavimo apibrėžimais. Jei laidavimo sutartyje nustatytas laidavimo terminas arba užtikrinta terminuota prievolė, laidavimas bus terminuotas ir jam bus taikomas CK 6.88 straipsnyje nustatytas laidavimo galiojimo terminas. Jei laidavimo sutartyje terminas nenustatytas, o užtikrinta prievolė taip pat neterminuota, laidavimas laikomas neterminuotu ir jam bus taikomas CK 6.89 straipsnyje įtvirtintas laidavimo galiojimo terminas.

Vėlgi vertinant CK nuostatų, įtvirtinančių terminuotą ir neterminuotą laidavimą, bei teismų praktikos, susijusios su laidavimo terminu, santykį, pripažintina, kad LAT, formuodamas teismų praktiką su laidavimo termino taikymu susijusiuose santykiuose, sukūrė iš esmės naują taisyklę, kurią taikant yra išvengiama CK 6.88, 6.89 straipsniuose numatytų laidavimo pabaigos terminų taikymo, taip dar labiau išplečiant kreditoriaus interesus ir išvengiant laiduotojui įstatymo numatytų garantijų dėl laidavimo pasibaigimo suėjus nustatytiems terminams taikymo. Taigi, LAT, nebūdamas įstatymų leidėju, sukūrė savotišką specialią taisyklę, turinčią pirmenybę bendrųjų CK įtvirtintų taisyklių atžvilgiu.

VIII. Kreditoriaus teisės ir pareigos

Kaip jau minėta, laidavimo sutarties šalys yra kreditorius ir laiduotojas (išskyrus atvejus, kai laidavimo sąlygos yra įtvirtinamos pagrindinę prievolę numatančioje sutartyje ar vienašališkai laiduojama pagal vekselį). Laidavimo instituto paskirtis yra kreditoriaus interesų užtikrinimas. Dėl šios priežasties laidavimo sutartis, sudaryta tarp kreditoriaus ir laiduotojo yra vienašalė, t.y. kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko prievolės įvykdymo, o skolininkas turi pareigą tą prievolę įvykdyti. Taigi, pagrindinė kreditoriaus, kaip laidavimo sutarties šalies, teisė yra reikalauti iš laiduotojo įvykdyti prievolę, t.y. teisė į tinkamą prievolės įvykdymą. Laiduotojui atsisakius vykdyti prievolę ar nereagavus į kreditoriaus prašymą, kreditorius turi teisę kreiptis į teismą dėl skolos iš laiduotojo priteisimo.

Laidavimo sutartyje gali būti nustatytos ir kitos kreditoriaus teisės.

Laidavimo sutartyje gali būti nustatytos tam tikros pareigos kreditoriui. CK 6.80 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kai laiduotojas reikalauja, kreditorius privalo suteikti laiduotojui informaciją apie pagrindinės prievolės turinį ir sąlygas, taip pat apie jos vykdymą. Tokiu atveju kreditorius privalo skolininkui suteikti informaciją apie prievolę tiek prievolei atsirandant, tiek jau ją vykdant. Informacijos apimtis priklauso nuo laiduotojo valios, t.y. kreditorius privalo suteikti tokią informaciją, kokios prašo laiduotojas – apie pagrindinės prievolės pobūdį, dydį, vykdymo sąlygas, skolininko atsakomybę, palūkanų dydį, vykdymo terminus, kitas sąlygas, skolininko finansinę padėtį ir pan. Pažymėtina, kad šią pareigą kreditorius įgyja tik tokiu atveju, jei laiduotojas reikalauja. Savo iniciatyva kreditorius neprivalo teikti informacijos laiduotojui. Kreditoriaus atsisakymas teikti informaciją laiduotojui turėtų būti vertinamas kaip bendradarbiavimo pareigos pažeidimas. Jei kreditorius šią pareigą pažeidžia, laiduotojas turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius taip pat panaudoti šį faktą kaip atsikirtimą į kreditoriaus pareikštą ieškinį³³. Tuo atveju, jei laiduotojas prievolę įvykdo, kreditorius turi pareigą perduoti jam reikalavimą skolininkui patvirtinančius dokumentus, taip pat šį reikalavimą užtikrinančias teises (CK 6.83 str. 4 d.). Ši kreditoriaus pareiga CK įtvirtinta dėl to, kad laiduotojui, įvykdžiusiam prievolę kreditoriui, būtų galimybė įgyvendinti regreso teisę į skolininką. Regreso teisei įgyvendinti laiduotojo prievolės kreditoriui įvykdymas privalo būti tinkamai įformintas ir patvirtintas kreditoriaus.

³³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003 p. 122.

Kreditorius, priėmęs prievolės iš laiduotojo įvykdymą, privalo laiduotojui perduoti dokumentą, kuriuo bus patvirtintas tinkamas prievolės įvykdymas, pvz. skolos dokumentą, pakvitavimą ar pan. Tuo atveju, jei kreditoriaus prievolė buvo užtikrinta ir kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais, kurie galioja ir įvykdžius prievolę, laiduotojui privalo būti perduoti ir dokumentai, patvirtinantys papildomas, šalutines teises (CK 6.101 str. 2 d.).

Pažymėtina, kad aukščiau minėtos kreditoriaus pareigos ir kitos sutartyje nustatytos pareigos nepadaro laidavimo sutarties dvišale sutartimi, nes tai šalutinės pareigos, o ne priešpriešinės kreditoriaus prievolės laiduotojui.

IX. Laiduotojo teisės ir pareigos

Laiduotojas – laidavimo sutarties šalis laidavimo sutarties pagrindu įgyjanti pareigą vykdyti kreditoriaus naudai prievolę, jei skolininkas prievolės neįvykdo ar įvykdo netinkamai. Tai yra pagrindinė laiduotojo pareiga, kuria grindžiama visa laidavimo instituto paskirtis.

Kitos laiduotojo teisės ir pareigos priklauso nuo to, ar jis įvykdo prievolę ar neįvykdo. Tuo atveju, jei laiduotojas kreditoriui prievolę įvykdo, laiduotojui pereina visos kreditoriaus teisės pagal šią prievolę (CK 6.83 str. 1 d.). Įvykdęs prievolę laiduotojas įgyja teisę pareikšti skolininkui regresinį reikalavimą, t.y. turi teisę reikalauti iš skolininko gražinti visas kreditoriui sumokėtas sumas. Regreso teisės į skolininką apimtis priklauso nuo to, ar laidavimas atsirado skolininko prašymu ar sutikimu ar ne. Jei laidavimas atsirado skolininko prašymu ar sutikimu, laiduotojui CK suteikia platesnės apimties regreso į skolininką teisę. CK 6.83 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu laidavimas atsirado skolininko prašymu ar sutikimu, tai prievolę įvykdęs laiduotojas turi teisę papildomai reikalauti iš pagrindinio skolininko atlyginti visus su laidavimu susijusius nuostolius, taip pat reikalauti palūkanų už kreditoriui sumokėtą sumą, nors pagrindinė prievolė palūkanų ir nenumato t.y. laiduotojas turi teisę iš skolininko reikalauti ne tik visos kreditoriui sumokėtos sumos – skolos, palūkanų, netesybų ir kt. – bet ir atlyginti patirtus nuostolius. Tuo atveju, jei laidavimas atsirado be skolininko prašymo ar sutikimo, laiduotojas regreso tvarka iš skolininko turi teisę reikalauti tik tokios sumos, kurią būtų turėjęs sumokėti pats skolininkas, jeigu nebūtų buvę laidavimo, ir savo patirtų nuostolių, susijusių su prievolės vykdymu, atlyginimo³⁴.

Laiduotojas, įvykdęs laidavimu užtikrintą prievolę, turi pareigą pranešti skolininkui apie prievolės įvykdymą. Įvykdžius prievolę, bet apie tai nepranešus skolininkui, jei skolininkas nežinodamas apie prievolės įvykdymą, ją įvykdo pakartotinai, laiduotojas pagal CK 6.83 straipsnio 5 dalį netenka atgrėžtinio reikalavimo teisės į skolininką. Tokios pat pasekmės atsiranda ir tada, kai laiduotojas, nepranešęs pagrindiniam skolininkui, įvykdo prievolę tuo metu, kai pagrindinis skolininkas jau gali gintis nuo kreditoriaus reikalavimo, įrodinėdamas, kad prievolė jau pasibaigusi. Šiais atvejais, nors laiduotojas netenka atgrėžtinio reikalavimo teisės į skolininką, turi teisę atgrėžtinį reikalavimą pareikšti kreditoriui, kuris gavo dvigubą vykdymą. Jei pats skolininkas įvykdo laidavimu užtikrintą prievolę, tai jis taip pat privalo tuoj pat apie tai pranešti laiduotojui (CK 6.85 str.). Šios CK nustatytos pareigos nesilaikymas

³⁴ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 126.

lemai tai, kad jei laiduojas, nežinodamas apie tai, kad prievolė jau įvykdyta, vėl ją įvykdys, laiduotojas turės atgręžtinio reikalavimo teisę į skolininką nepriklausomai nuo to, kad skolininkas prievolę kreditoriui taip pat yra įvykęs. Pats skolininkas tokiu atveju turės teisę jau vėliau iš kreditoriaus išreikalauti be pagrindo gautą pinigų sumą.

Tuo atveju, jei laiduojas prievolės kreditoriui neįvykdo ir kreditorius laiduotojui pareiškia ieškinį, laiduotojas turėtų į bylą įtraukti pagrindinį skolininką bendraatsakovu (CK 6.82 str. 1 d.). Tokiu būdu, įtrauktam į bylą skolininkui suteikiama teisė bylos nagrinėjimo metu pareikšti kreditoriui visus atsikirtimus dėl neįvykdytos prievolės, pvz. kad suėjęs ieškinio senaties terminas, prievolė pasibaigusi ir pan. Jei laiduotojas skolininko į bylą neįtraukia, laiduotojui įvykdžius prievolę ir perėmus kreditoriaus teises, skolininkas išsaugo teisę visus atsikirtimus, kuriuos jis būtų galėjęs reikšti kreditoriui, pareikšti laiduotojui. Jei skolininkas įtraukiamas į bylą, visus atsikirtimus jis reiškia kreditoriui, o po to laiduotojui jų pareikšti nebegalės.

Kreditoriui pareiškus ieškinį laiduotojui, laiduotojas turi teisę pareikšti kreditoriaus reikalavimui visus atsikirtimus, kuriuo galėtų reikšti skolininkas (CK 6.82 str. 2 d.). Laiduotojas turi teisę apsiginti nuo kreditoriaus visais gynybos būdais, kuriuo turi teisę taikyti pats skolininkas, pvz. prašyti taikyti senatį, ginčyti prievolę. Laiduotojas taip pat turi teisę įgyvendinti visas kitas teises, kuriomis gali naudotis skolininkas: ginčyti skolą, taikyti įskaitymą, sustabdyti prievolės vykdymą ir kt. Laiduotojas neturi teisės įgyvendinti tik tų skolininko teisių, susijusių su prievolės vykdymu, kurios yra išimtinai susijusios su skolininko asmeniu, pvz. remtis neveiksnumu³⁵.

Pažymėtina tai, kad laiduotojo teisė kreditoriui reikšti visus atsikirtimus, kuriuos turi teisę reikšti skolininkas, neišnyksta tuo atveju, jei pats skolininkas tais atsikirtimais nepasinaudoja, pvz. skolininkas neprašo taikyti ieškinio senaties, tačiau laiduotojas turi teisę prašyti ją taikyti. Laiduotojas turi teisę įgyvendinti visas kitas teises, kuriomis gali naudotis skolininkas.

Prievolės įvykdymo atidėjimas, kurį kreditorius suteikia skolininkui, taikomas ir laiduotojui³⁶.

Būtina aptarti atvejus ir laiduotojų teises ir pareigas, kuomet už tos pačios prievolės įvykdymą laiduoja keli laiduotojai. Pagal CK 6.83 straipsnio 3 dalį kiekvienas iš kelių

³⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 6.82 str.; MIKELĖNAS, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 124.

³⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 6.82 str. 4 d.

laiduotojų, įvykdęs prievolę ar jos dalį už skolininką, turi teisę atgėžtinio reikalavimo būdu reikalauti iš skolininko savo sumokėtos sumos. Jei vienas laiduotojas įvykdo visą prievolę, jam tenka teisė regresu tvarka iš skolininko reikalauti visos sumokėtos sumos. Gali būti atvejų, kai galimybių iš skolininko išsiieškoti kreditoriui sumokėtas sumas nėra, pvz. skolininkas yra nemokus. Tokiais atvejais, laiduotojas, įvykdęs visą prievolę, turi teisę sumokėtos sumos, atskaičius jam tenkančią dalį, reikalauti iš kitų laiduotojų.

Laiduotojui laidavimo sutartis gali nustatyti ir kitų teisių bei pareigų, kurios nenumatytos CK, pvz. praktikoje tarp laiduotojo ir kreditoriaus, dažniausiai banko, laidavimo sutartyse dažnai nustatomas įsipareigojimas laiduotojui neatlikti veiksmų, kuriais būtų iš esmės bloginama laiduotojo finansinė padėtis ar mažinamas bei suvaržomas trečiųjų asmenų teisėmis laiduotojo turtas, pvz. neparduoti ar kitaip neperleisti, neižeisti tretiesiems asmenims ar jokia kita forma nesuvaržyti laiduotojui priklausančio materialaus ir nematerialaus turto, neižeisti lėšų sąskaitose, nesuteikti kitiems asmenims teisės nurašinėti lėšas nuo laiduotojo sąskaitų debeto pavedimais ar kitomis panašiomis mokėjimo priemonėmis, neprisiimti jokių įsipareigojimų pagal kredito, paskolos, garantijos, laidavimo, išperkamosios nuomos, finansinio lizingo sutartis ir kitas panašaus pobūdžio sutartis; taip gali būti nustatomas apribojimas laiduotojui perleisti įsipareigojimus ir teises pagal laidavimo sutartį tretiesiems asmenims; nustatoma pareiga laiduotojui kreditoriui pareikalavus pateikti turimą informaciją ir dokumentus apie laiduotojo finansinę padėtį ir vykdomą veiklą ir kiti įsipareigojimai, kuriais nustatomi įvairaus pobūdžio apribojimai laiduotojui. Dėl tokių ar panašių sąlygų įtvirtinimo laidavimo sutartyse, dauguma praktikoje sudaromų laidavimo sutarčių, ypač sudaromų pagal standartines sąlygas, suteikia kreditoriui nepagrįstai daug teisių, o laiduotojui įsipareigojimų (tokio pobūdžio laidavimo sutartis dažniausiai sudaromos tarp banko ir laiduotojo, laiduotojui įsipareigojant atsakyti už skolininką, kuriam bankas suteikia kreditą). Sudarant laidavimo sutartį pagal standartines sąlygas, laiduotojui galimybių keisti ar modifikuoti tokias sąlygas nebelieka, dėl ko yra smarkiai apribojamos laiduotojo teisės. Atsisakyti pasirašyti tokias laidavimo sutartis laiduotojas dažnai taip pat neturi galimybių, nes atsisakius užtikrinti tam tikro asmens prievolę, pagrindinė sutartis apskritai nebus sudaroma, pvz. paskolos sutartis su būtinu reikalavimu jos įvykdymą užtikrinti laidavimu. Siekiant bent dalinai išvengti ar sumažinti neigiamus padarinius, susijusius su laidavimo sutartimi prisiimta prievole, sudarant laidavimo sutartį laiduotojui svarbu susipažinti su visa informacija, susijusia su pagrindine prievole ir jos vykdymu (vykdymo sąlygomis, tvarka, terminais ir pan.), tik įvertinus visą turimą informaciją spręsti dėl

laidavimo sutarties sudarymo. Jei sutartis sudaroma ne pagal standartines sąlygas ir yra galimybė sutarties sąlygas modifikuoti, laiduotojas turi teisę reikalauti sutartyje nustatyti tam tikras sąlygas, apsaugančias jo teises pvz. kad išieškojimas pirmiausia privalo būti nukreiptas į skolininko turta, t.y. nustatyti, kad laiduotojo atsakomybė kreditoriui yra subsidiari; kad laiduotojas laiduoja tik už pagrindinės prievolės įvykdymą, tačiau ne už palūkanų, netesybų ir kitų sumų mokėjimą ir kt.

X. Laiduotojo atsakomybė

CK 6.81 straipsnio normos reglamentuoja laiduotojo atsakomybę. Šio straipsnio 1 dalyje įtvirtinta prezumpcija, kad kai prievolė neįvykdyta, skolininkas ir laiduotojas atsako kreditoriui kaip solidariają prievolę turintys bendraskoliai, t.y. kreditorius turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek skolininkas, tiek kreditorius, tiek abu bendrai (CK 6.6 str.). Taigi, jei laidavimo sutartyje nėra numatyta kitokia laiduotojo atsakomybės rūšis, galioja prezumpcija, kad laiduotojas su skolininku atsako solidariai. Solidarųjį laiduotojo ir skolininko prievolės pobūdį ir kreditoriaus teisę reikšti reikalavimą bet kuriam iš solidarųjų skolininkų ar abiems kartu yra konstatavęs ir LAT savo praktikoje: „<...> kreditorius, pareiškęs ieškinį vienam iš bendraskolių, nepraranda teisės pareikšti tokį pat ieškinį ir kitiems bendraskoliams. Bendraskolis, kuriam pareikštas ieškinys, neturi teisės reikalauti, kad prievolė būtų padalyta ar kad kreditorius pirma pareikštų ieškinį kitam bendraskoliui“³⁷. Taigi, jei egzistuoja tam tikros aplinkybės dėl kurių vienas iš bendraskolių dėl tam tikrų priežasčių yra nepajėgus įvykdyti prievolę, kreditorius yra laisvas reikalauti, kad ją įvykdytų kitas bendraskolis, pvz. vieno iš solidarų skolininkų nemokumas nedaro įtakos prievolei, nes už nemokų bendraskolį visą prievolę privalo įvykdyti mokus solidarūs bendraskolis.

Skolininko ir laiduotojo solidariosios prievolės atveju ypatumas yra ir tas, kad kai solidarioji prievolė įvykdoma iš dalies, solidarieji skolininkai kreditoriui lieka įpareigoti bendra neįvykdytos prievolės suma, nepaisant to, koks jų indėlis į įvykdytos prievolės dalį, nebent kreditorius aiškiai išreikštų savo valią, kad prievolės dalį įvykdžiusio skolininko atžvilgiu solidariosios prievolė atsisako (CK 6.6 straipsnio 8 dalis)³⁸.

Nepaisant aiškiai CK įtvirtintos laiduotojo ir skolininko solidariosios atsakomybės prezumpcijos, teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet nesant laidavimo sutartyje įtvirtinto susitarimo laiduotojui taikyti kitokią atsakomybės rūšį, teismai, sprenddami tarp šalių kilusius ginčus, laiduotojams taiko ne solidarią, o subsidiarią atsakomybę, pvz. Šiaulių apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 28 d. nutartyje civilinėje byloje *AB DnB NORD bankas v. L. B., A. B.*, Nr. 2-467-71/2010, nagrinėdamas ieškovo AB DnB NORD ieškinį laiduotojams dėl skolos priteisimo, aiškindamas 6.81 straipsnyje įtvirtintą solidarų

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje *AB „NORD/LB Lietuva“ v. R. K.*, Nr. 3K-3-/2006, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8.

³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lietuva Statoil“ v. UAB „J. P. Transportas“, UAB „Dravinė“ ir J. P.*, Nr. 3K-3-450/2010, kat. 35.4; 36.2; 40.1.

laiduotojo ir skolininko atsakomybės pobūdį, konstatavo, kad esant CK 6.81 str. pagrindams, galioja nuostata, kad laiduotojo solidarioji pareiga atsiranda tik pagrindiniam skolininkui prievolės neįvykdžius bei reikalavimo nepatenkinus iš įkeisto turto. Kadangi tarp skolininko ir kreditoriaus sudaryta kredito sutartis užtikrinta įkeistu turto, todėl skola visų pirma turi būti ieškoma iš įkeisto skolininko turto ir tik neįvykdžius skolos padengimo iš pagrindinio skolininko įkeisto ir kito turto, galimas solidarūs skolos išieškojimas iš laiduotojų. Taigi, šiuo atveju teismas, ne tik netaikė teismų praktikoje suformuotos taisyklės dėl 4.193 str. netaikymo, kuomet ieškinyje reiškiama laiduotojams, o skolos priteisimo iš pagrindinio skolininko ir jo įkeisto turto klausimas nagrinėjamas kitoje byloje³⁹, tačiau klaidingai konstatavo, kad, nors laidavimo sutartyje ir nesant nuostatos dėl subsidiarios laiduotojo atsakomybės, kol nebus įvykdytas skolos išieškojimas tiek iš įkeisto, tiek iš kito skolininko turto, laiduotojams atsakomybė neatsiras.

Laiduotojas negali laiduoti didesne suma nei skolininko skolos kreditoriui dydis. Laidavimas savo esme yra šalutinė prievolė. Šalutinė prievolė negali būti didesnė ir labiau ap sunkinta nei pagrindinė. Dėl šios priežasties laiduotojo atsakomybė negali būti didesnė nei paties skolininko atsakomybė. Jei laiduotojas įsipareigoja laiduoti didesne suma, nei skolininkas yra skolingas, tai laiduojama suma mažinama iki skolos dydžio⁴⁰.

Pagal bendrą taisyklę laiduotojo atsakomybės apimtis lygi skolininko atsakomybės apimčiai, t.y. laiduotojas atsako kreditoriui už pagrindinės prievolės įvykdymą, palūkanų, netesybų sumokėjimą, nuostolių atlyginimą (CK 6.81 str. 2 d.). Ši CK įtvirtinta taisyklė dispozityvi – šalys turi teisę susitarti dėl kitokios laiduotojo atsakomybės apimties, pvz. kad laiduotojas atsako tik už pagrindinės prievolės įvykdymą, bet ne šalutinių. Jei laidavimo sutartyje jokių išlygų nėra, galioja prezumpcija, kad laiduotojas atsako kreditoriui tiek už pagrindinės, tiek už papildomų prievolių įvykdymą. Pažymėtina, kad procesinės palūkanos, kurių turi teisę prašyti kreditorius kreipdamasis į teismą su reikalavimu priteisti skolą iš laiduotojo (tuo atveju, jei pagrindiniam skolininkui reikalavimas nėra reiškiamas, pvz. dėl bankroto), nelaikytinos laiduotojo atsakomybės apimties, lyginant su pagrindiniu skolininku, padidėjimu. „Pagrindas priteisti šias palūkanas yra asmeninė laiduotojo atsakomybė už tai, kad jis prievolės nevykdė geruoju, o jo kreditorius dėl to kreipėsi į teismą. Per bylinėjimosi laiką laiduotojas naudojo kreditoriaus lėšomis, gavo iš to naudos, taip pažeidė kreditoriaus interesus ir privalo šios normos pagrindu mokėti įstatymo nustatytas palūkanas, kurios

³⁹ Žr. 47 psl.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 6.78 str. 2 d.

vertinamos kaip minimalūs kreditoriaus nuostoliai. Šiuo atveju neturi teisinės reikšmės, ar skolininko prievolė gražinti priteistą sumą, kilo iš laidavimo kaip šalutinės prievolės, kad jo, kaip laiduotojo, atsakomybė yra tokia pati kaip ir pagrindinio skolininko, nes procesinių palūkanų mokėjimas kaip civilinė atsakomybė kyla iš laiduotojo neteisėtų veiksmų – pinigų nesumokėjimo geruoju esant jo galiojančiai prievolei gražinti pinigus kreditoriui už kitą asmenį. Jeigu pagrindinis skolininkas negražina paskolos ir dėl jos priteisimo teisme pareiškiamas ieškinys už skolininką laidavusiam asmeniui, kuris irgi geruoju nevykdė savo prievolės pagal laidavimo sutartį, tai savo prievolės nevykdęs laiduotojas yra tinkamas skolininkas pagal CK 6.37 straipsnio 2 dalį dėl palūkanų priteisimo⁴¹.

Tuo atveju, jei skolininko ir laiduotojo atsakomybė yra solidari, keltinas klausimas, ar būtinai jie abu privalo būti įtraukti į bylą kaip bendraatsakoviai. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 16 d. nutartyje civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Ferteksos transportas“*, Nr. 3K-3-31/2006, kat. 36.1, konstatavo, kad iš laidavimo sutarties turinio paaiškėjus, kad laiduotojas ir skolininkas (atsakovas) yra solidarūs bendraskoliai, laiduotojas turėtų būti įtrauktas į bylą bendraatsakovu pagal CPK 45 straipsnyje numatytas taisykles. Abiejų bendraskolių įtraukimas į bylą turėtų būti grindžiamas ir CPK 329 str. 2 d. 2 p., nustatančiu, kad absoliučiu sprendimo negaliojimo pagrindu yra pripažįstamas toks atvejis, kai teismas nusprendė dėl neįtrauktų dalyvauti byloje asmenų teisių ir pareigų. CK 6.82 straipsnis numato, kad jeigu kreditorius pareiškia ieškinį laiduotojui, tai šis privalo patraukti skolininką dalyvauti byloje. Priešingu atveju skolininkas turi teisę pareikšti atgręžtiniam laiduotojo reikalavimui visus atsikirtimus, kuriuos jis galėjo reikšti kreditoriui. CK 6.68 straipsnis numato laiduotojo atgręžtinio reikalavimo teisę į skolininką. Dėl šių ir kitų priežasčių, galimi atvejai, kai konstatuodamas laiduotojo atsakomybės buvimą ar nebuvimą, teismas pasisakys ir dėl skolininko teisių ir pareigų arba atvirkščiai, o tuo atveju jei vienas iš jų nebus patrauktas dalyvauti byloje, galės būti konstatuotas absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas. Taigi, atsižvelgiant į minėtą LAT nutartį, taip pat į CK 6.82 straipsnį, kuriame numatyta laiduotojo teisių garantija įtraukus bendraskoliu pagrindinį skolininką, darytina išvada, kad abiejų bendraskolių - skolininko ir laiduotojo įtraukimas į bylą yra skatintinas. Tačiau tai neturėtų būti taikoma visais atvejais, pvz. kai skolininkui yra iškeliamas bankroto byla, tokiu atveju išieškojimas ne bankroto procese iš jo nėra galimas, taigi, reiškiant ieškinį

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. M. D.*, Nr. 3K-3-553/2008, kat. 36.1; 36.2; 40.3; 63.2; 104.9; 126.8.

laiduotojui, tokioje byloje skolininkas galėtų būti įtrauktas trečiuoju asmeniu, o jam pačiam reikalavimas reiškiamas bankroto byloje.

Laidavimo sutartyje gali būti numatyta, kad laiduotojo atsakomybė yra subsidiarioji, t.y. laiduotojas atsako tik ta dalimi, kurios neįvykdė skolininkas. Taigi kreditorius, prieš pareikšdamas reikalavimą laiduotojui, privalo pareikšti reikalavimą pagrindiniam skolininkui. Subsidiarios atsakomybės atveju laiduotojas atsakys kreditoriui tik jei pagrindinis skolininkas neturi turto, iš kurio būtų galima įvykdyti prievolę. Esant subsidiariai laiduotojo atsakomybei, laiduotojas turi teisę reikalauti, kad kreditorius pirmiausia išieškotų iš konkretaus skolininko turto (kilnojamojo turto, žemės sklypo, pastato ar kt.), jei tokios teisės nėra atsisakęs. Laiduotojo kreditoriui nurodytas turtas turi būti toks, kad išieškojimas iš jo būtų įmanomas – jis neturi būti įkeistas, areštuotas ar pan. Jei kreditorius tokiu laiduotojo nurodymu nepasinaudojo dėl savo paties kaltės, jam tenka pagrindinio skolininko nemokumo rizika tokio dydžio, kokia buvo laiduotojo nurodyto turto vertė. Pvz. laiduotojo subsidiariosios atsakomybės dydis yra du šimtai tūkstančių litų. Laiduotojas nurodė kreditoriui pirmiausia nukreipti išieškojimą į pagrindinio skolininko turtą, kurio vertė vienas šimtas tūkstančių litų, tačiau kreditorius šiuo nurodymu nepasinaudojo. Vėliau išieškoti iš šio turto pareikalavo kiti skolininko kreditoriai, skolininkas tapo nemokus ir kreditorius reikalavimo patenkinti nebeturi galimybių. Tokiu atveju laiduotojo atsakomybė sumažėja šimtu tūkstančių litų, todėl kreditorius iš laiduotojo turi teisę išieškoti tik likusį šimtą tūkstančių litų. Jei kreditorius negalėjo patenkinti savo reikalavimo ne dėl savo kaltės (pvz. turtas buvo areštuotas), ši taisyklė netaikoma⁴².

Jei už tos pačios prievolės įvykdymą laidavo keli asmenys, tai jie kreditoriui atsako solidariai (CK 6.81 str. 3 d.). Laidavimo sutartis gali nustatyti dalinę kelių laiduotojų atsakomybę, t.y. kad kiekvienas laiduoja tik už atitinkamos pagrindinės prievolės dalies įvykdymą.

Galimas klausimas, kokiems atvejams esant laiduotojo atsakomybė gali būti mažinama, arba jis gali būti apskritai atleidžiamas nuo atsakomybės. Visų pirma, CK 6.86 straipsnyje numatytas specialus laiduotojo atleidimas nuo prievolės vykdymo. Jei prievolės vykdymas užtikrintas keliais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais ir jei kreditorius turi pirmumo teisę, palyginti su kitais kreditoriais, tačiau savo pirmenybinės teisės patenkinti reikalavimą ar kito jo naudai nustatyto prievolės įvykdymo užtikrinimo atsisako, laiduotojas atleidžiamas

⁴² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 6.81 str.; MIKELĖNAS, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 122.

nuo atsakomybės ir neprivalo vykdyti prievolės. Šiuo atveju tam, kad laiduotojas būtų atleidžiamas nuo atsakomybės, jis privalo įrodyti tris aplinkybes: kad kreditorius turėjo pirmumo teisę visiškai patenkinti savo reikalavimą; kad buvo reali galimybė patenkinti reikalavimą pasinaudojant kitomis teisėmis; kreditorius šių savo teisių atsisakė⁴³, pvz. negalima laikyti, kad laiduotojas atleidžiamas nuo atsakomybės, jei kreditorius atsisako reikšti finansinį reikalavimą skolininko bankroto byloje, o reikalavimą reiškia tiesiai laiduotojui. Jei kreditorius teisių pats neatsisakė, bet negalėjo jomis pasinaudoti dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių, viso įvykdymo nebuvo galima gauti net ir pasinaudojus tomis teisėmis ar pan., tai CK 6.86 straipsnis netaikomas. Be CK 6.86 straipsnyje numatyto atvejo, CK 6.259 straipsnyje yra numatytas bendras atleidimo nuo atsakomybės ar jos mažinimo atvejis sutartinių prievolių atveju, kuomet prievolė nėra įvykdyta dėl abiejų šalių kaltės, taip pat kai kreditorius tyčia ar dėl neatsargumo prisidėjo prie prievolės neįvykdymo ar dėl netinkamo jos įvykdymo padarytų nuostolių padidėjimo, taip pat kai kreditorius tyčia arba dėl neatsargumo nesiėmė priemonių nuostoliams sumažinti. Laiduotojo atsakomybės mažinimas CK 6.259 straipsnio pagrindu galėtų būti galimas pvz. įrodžius, kad laiduotojas nebuvo supažindintas su laidavimo sutarties sąlygomis (tik pateikus įrodymus, kad buvo trukdoma ar sudaromos kitos kliūtys susipažinti su laidavimo sutarties sąlygomis, nors pats laiduotojas buvo pakankamai atidus ir rūpestingas, taip pat tik įvertinus laiduotojo specifiškumą, t.y. ar jam nėra keliami didesni rūpestingumo standartai (pvz. įmonės vadovas, laiduojantis už įmonę)) arba paaiškėjus, kad kreditorius laiku nesikreipė į laiduotoją dėl pagrindinės ir papildomos prievolės įvykdymo ir tuo prisidėjo prie prievolės neįvykdymo ar netinkamu jos įvykdymu padarytų nuostolių padidėjimo. Taigi, CK tėra vienas įtvirtintas specialus laiduotojo atleidimo nuo atsakomybės atvejis (CK 6.86 str.), kitu būdu atleisti laiduotoją nuo atsakomybės galima tik bendrais pagrindais, įrodžius, kad ir pats kreditorius prisidėjo prie prievolės neįvykdymo (CK 6.259 str.). Taigi, darytina išvada, kad CK suteikia pakankamai mažai garantijų bei galimybių išvengti prievolės vykdymo laiduotojui, tokiu būdu suteikdamas prioritetą kreditoriaus teisių gynybai.

Jei prievolė užtikrinta keliais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais, kreditorius turi teisę pasirinkti kokiu eiliškumu ir kokias prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones realizuoti, taip pat reikalauti bet kurio prievolę užtikrinusio asmens arba abiejų kartu

⁴³ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 127.

atsakomybės (jei prievolių užtikrinimo sutartyse nenustatyta kitaip)⁴⁴. Praktikoje kyla ginčų dėl CK 4.193 straipsnio, kuriame nustatyta, kad jei pardavus įkeistą daiktą varžytynėse gaunama mažesnė suma, nei priklauso kreditoriui, jis turi teisę reikalauti išieškoti iš kito skolininko turto bendra įstatymų nustatyta tvarka, taikymo atvejų. Diskutuojama, ar ši norma reiškia tai, kad, jei prievolės vykdymas yra užtikrintas turto įkeitimu ir kitu prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu, kreditoriaus reikalavimas pirmiausia turi būti būti nukreipiamas į įkeistą turtą. Lietuvos teismų praktikoje suformuoti CK 4.193 straipsnio taikymo atvejai ir ribos. Pripažįstama, kad CK 4.193 straipsnis nepaneigia kreditoriaus teisės pasirinkti vieną iš galimų savo teisių gynimo būdų (dispozityvumo principas civiliniame procese) ir neįpareigoja pirmiausia reikalauti įvykdyti prievolę būtinai iš įkeisto turto⁴⁵. CK 4.193 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nuostatos paskirtis – nurodyti, jog kreditorius, įgyvendinęs teisę patenkinti reikalavimą iš įkeisto turto, nepraranda teisės bendra tvarka reikalauti įvykdyti likusią neįvykdytą prievolės dalį. Ši nuostata nėra skirta apriboti kreditoriaus teisę pasirinkti, kokia tvarka reikalauti prievolės įvykdymo. Kreditorius, užtikrinęs reikalavimo įvykdymą tik įkeitimu ir pasinaudojęs teise reikalauti įvykdyti prievolę iš įkeisto turto, vadovaujantis CK 4.193 straipsniu, nepraranda teisės reikalauti įvykdyti neįvykdytą prievolės dalį bendra tvarka, tačiau jau tokiu atveju kreditoriaus teisė į reikalavimo patenkinimą bendra tvarka iš kito, t. y. neįkeisto, turto atsiranda tik tada, kai realizavus įkeistą turtą jo nepakanka reikalavimui patenkinti⁴⁶. Taigi, remiantis Lietuvos teismų praktikoje formuojamomis taisyklėmis prievolių įvykdymo užtikrinimo teisiniuose santykiuose, darytina išvada, kad CK 4.193 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė nereiškia, kad prievolei esant užtikrintai įkeitimu (hipoteka) ir kitu prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu, kreditorius reikalavimą pirmiausia privalo reikšti asmeniui, užtikrinusiam prievolės vykdymą įkeitimu (hipoteka), o gali rinktis iš kurio prievolę įvykdžiusio asmens reikalauti prievolės įvykdymo - nei įstatymas, nei teismų praktika nepripažįsta prievolių užtikrinimo būdų naudojimo eiliškumo, tarp jų konkurencijos taip pat nėra.

⁴⁴Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. R. K., D. K.*, Nr. 3K-7-364/2010, kat. 36.1; 36.2; 40.3; 63.2; 104.9; 126.8.

⁴⁵Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 20 dienos nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. A. K., A. R., UAB „Sevesta“*, Nr. 2A-308/2010.

⁴⁶Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 25 dienos nutartis civilinėje byloje *AB SEB bankas v. UAB „Solestina“, G. J., B. J.*, Nr. 2-191/2010; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugpjūčio 26 d. nutartis *AB „SNORAS“ v. UAB „Upės centras“, UAB „Ranga group“, RUAB „Ranga IV“ ir L. P.*, Nr. 2-1283/2010; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis, civilinėje byloje *AB bankas „Hansabankas“ v. M. B.*, Nr. 3K-3-573/2004, kat. 27.5.4.

Tuo atveju, jei kreditorius pareiškia atskirus ieškinius laiduotojui ir skolininkui (trečiajam asmeniui), prievolės vykdymą užtikrinusiam įkeitimu, gali kilti klausimas, ar remiantis tuo pačiu CK 4.193 straipsniu, galėtų būti stabdoma byla pagal kreditoriaus ieškinį laiduotojui, kol bus baigtas išieškojimas iš skolininko įkeisto turto. Teismų praktikoje dėl šio klausimo vyksta aktyvūs ginčai. Vilniaus apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. UAB „Gintarinė nafta“ ir G. L.*, Nr. 2-222-578/2010 padarė išvadą, kad tuomet, kai asmuo prievolę užtikrina vienu iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų, pvz. laidavimu, o taip pat hipoteka, o ieškinys asmeniui pareiškiamas kaip laiduotojui, kai kitame teisme jau priimta hipotekos teisėjo nutartis dėl priverstinio asmens turto pardavimo iš varžytinių, byla dėl skolos išieškojimo iš laiduotojo galėtų būti stabdoma iki asmens hipoteka užtikrinto turto priverstinio pardavimo ar hipotekos pasibaigimo kitais įstatyme numatytais pagrindais. Bylos sustabdymas tokiu atveju grįstinas tuo, kad hipotekos kreditoriaus teisė į reikalavimo patenkinimą bendra tvarka iš kito, t. y. neįkeisto, skolininko turto ribojama ir atsiranda tik tada, kai realizavus įkeistą turtą, jo nepakanka reikalavimui patenkinti (CK 4.193 str. 1 d.), nes tik tuomet paaiškėtų, ar kreditorius turi reikalavimo teisę materialiaja prasme kartu užtikrinant šalių interesų pusiausvyrą ir nepaneigiant hipotekos esmės. O išieškojimo iš įkeisto turto rezultatas neabejotinai galėtų turėti esminės reikšmės kreditoriaus reikalavimų byloje prisiteisiant skolą iš laiduotojo tenkinimui. Lietuvos apeliacinis teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 25 d. nutartimi, Nr. 2-1250/2010, Vilniaus apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 20 d. gegužės nutartyje civilinėje byloje *AB „PAREX“ bankas v. O. D.*, Nr. 2-762/2010 teismas jau daro išvadą, kad civilinė byla laiduotojui dėl prievolės įvykdymo negali būti stabdoma net ir tuo atveju, kai jau yra vykdomas išieškojimas iš trečiojo asmens, užtikrinusio prievolės vykdymą, įkeisto turto, nes esant solidariajai laiduotojo atsakomybei, skirtingai nei subsidiariosios atsakomybės atveju, laiduotojas neturi teisės reikalauti, kad kreditorius pirmiausia nukreiptų išieškojimą į konkretų pagrindinio skolininko turtą (CK 6.80 straipsnio 2 dalis). Lietuvos apeliacinis teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 11 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. R. K., D. K.*, Nr. 2-112/2010 išsakė poziciją, kad nėra teisinio pagrindo stabdyti civilinę bylą, kurioje reikalavimai pareikšti laiduotojui, kol bus išspręsti kreditoriaus ginčai ar užbaigta neginčo procedūra su pagrindiniu skolininku (pvz., kol bus išnagrinėtas kreditoriaus ieškinys pagrindiniam skolininkui dėl skolos priteisimo, užbaigta išieškojimo iš pagrindinio skolininko įkeisto turto procedūra ir pan.), tačiau jei kreditorius ieškinį dėl skolos

priteisimo reiškia tik pagrindiniam skolininkui ir iškyla šios civilinės bylos ir kitos bylos, kurioje vykdomas išieškojimas iš pagrindinio skolininko įkeisto turto, santykio klausimas, būtina spręsti, ar šie procesai gali tęstis autonomiškai vienas nuo kito, ar kuris nors iš jų turi prejudicinės reikšmės kitam, ir tokiu atveju, teismo nuomone, civilinė byla, turi būti sustabdyta. Analogiškai padariniai kyla ir tuomet, kai kreditorius vienoje byloje reikalauja skolą priteisti solidariai iš pagrindinio skolininko ir laiduotojo, o kitoje byloje yra pradėtas išieškojimas iš pagrindinio skolininko įkeisto turto. Lietuvos Aukščiausiasis teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 23 dienos nutartimi civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R. K., D. K., Nr. 3K-7-364/2010, kat. 25.2; 32.5.1; 35.3.1; 36.2, Lietuvos apeliacinio teismo nutartį panaikino ir konstatavo, kad laiduotojo prievolė negali būti siejama su įkeisto turto pardavimo varžytynėse momentu, nes taip iškreipiama solidariosios prievolės samprata bei sumenkinamas laidavimo institutas. Esant solidariajai prievolei, kreditorius turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek visi ar keli skolininkai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį (CK 6.6 straipsnio 4 dalis), dėl to negali būti sustabdomas bylos dėl laiduotojui pareikšto ieškinio reikalavimo nagrinėjamas. Taigi, kaip matyti iš pateiktų nutarčių, teismų praktika dėl bylos dėl skolos iš laiduotojo ar laiduotojo ir skolininko priteisimo, kai kitur yra nagrinėjama byla dėl tos pačios skolos išieškojimo iš įkeisto turto, stabdymo yra nevienoda. Nepaisant to, kad LAT 2010 m. lapkričio 23 dienos nutartimi civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R. K., D. K., Nr. 3K-7-364/2010, kat. 25.2; 32.5.1; 35.3.1; 36.2, išsakė nuomonę, kad bylos stabdymas neturėtų būti galimas, manytina, kad ginčų kils ir vėliau. Manytina, kad ginčai visų pirma kyla dėl nepakankamo CK 4.193 straipsnio prasmės aiškumo pačiame CK. Taip pat dėl to, kad įstatyme nėra įtvirtintų konkrečių normų, numatančių santykį tarp kelių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų, įskaitant įkeitimo (hipotekos) santykį su kitomis prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėmis. Nesant tokių normų, spragas bando užpildyti teismų praktika, kurdama naujas taisykles. Visgi kontinentinės teisės sistemoje tai turėtų būti įstatymo leidėjo pareiga.

XI. Laidavimo pabaiga

CK 6.87, 6.88, 6.89 straipsniuose numatyti laidavimo pabaigos pagrindai. Laidavimas baigiasi:

1. Pasibaigus pagrindinei prievolei. Kaip jau minėta, laidavimas yra šalutinė prievolė, todėl baigiasi tuo pačiu metu kaip ir juo užtikrinama prievolė (CK 6.87 str. 1 d.) (nesvarbu koks pagrindinės prievolės pabaigos pagrindas). Paprastai laidavimas baigiasi įvykdžius laidavimu užtikrintą prievolę, tačiau pagrindinė prievolė gali baigtis ir neįvykdyta, pvz. kai pagrindinis skolininkas, kuris yra juridinis asmuo, likviduojamas (šiuo atveju turi būti pažymėta, kad atsižvelgiant į viešąjį interesą, pripažintina, jog vėliau paaiškėjus, kad vykdant bankroto procedūras neribotos juridinės atsakomybės asmens dalyvis, kuris taip pat ir laidavo už įmonės skolas, turėjo turto, apie kurį nebuvo žinoma, ir yra galimybė nukreipti išieškojimą į tą turta, negali būti paneigta galimybė teisinėmis priemonėmis tai padaryti ir po likvidavimo⁴⁷). Jei įmonei yra iškeliama bankroto byla, įmonės prievolės kreditoriams nesibaigia, taigi, nepaisant to, kad kreditorius skolininkui pareiškia finansinį reikalavimą bankroto byloje, jis turi teisę pareikšti atskirą ieškinį dėl skolos priteisimo ir laiduotojui. Jei bankroto byla iškeliama individualiai įmonei, o už jos prievolės laidavo individualios įmonės savininkas, kuris taip pat yra ir individualios įmonės, kuri yra neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, bendraskolis, individualios įmonės savininkui reikalavimas turi būti pareiškiamas individualios įmonės bankroto byloje⁴⁸. Pažymėtina, kad laidavimo pagal vekselį pabaiga skiriasi nuo kitų rūšių laidavimo pabaigos: laiduotojo pagal vekselį įsipareigojimas galioja ir tuomet, kai ta prievolė, už kurią jis laidavo, dėl kurios nors priežasties negalioja, išskyrus vekselio formos trūkumus;

2. Laiduotojui mirus (CK 6.87 str. 2 d.). Jei laiduotojas yra fizinis asmuo, laidavimas baigiasi, kai miršta fizinis asmuo. Laidavimas yra asmeninio pobūdžio prievolė, taigi nėra paveldimas, t.y. laiduojant už konkretų skolininką, laiduotoją ir skolininką gali sieti asmeninio pobūdžio santykiai, todėl laidavimo teisių perėmėjai nepaveldi laiduotojo pareigos. Pabrėžtina, kad tokiu atveju, jei laiduotojui jau buvo pareikštas ieškinys, teismas iš laiduotojo priteisė kreditoriaus naudai sumokėti skolą ir tik po šio

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje AB „NORD/LB Lietuva“ v. R..K., Nr. 3K-3-428/2006, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8.

⁴⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB „NORD/LB Lietuva“ v. R..K., Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8.

fakto laiduotojas mirė, iki laiduotojo mirties atsiradusi skola paveldima bendraisiais pagrindais⁴⁹. CK 6.87 straipsnio 2 dalis taikoma ir tais atvejais, kai likviduojamas juridinis asmuo;

3. Kai skolininkas ir laiduotojas sutampa ir kreditorius nereikalauja, kad laidavimas galiočiau, pvz. mirus skolininkui, laiduotojas tampa vieninteliu skolininko įpėdiniu, tačiau jo atsakomybė už palikėjo skolas nėra ribojama tik paveldėtu turtu. Tokiu atveju tiek pagrindinė prievolė, tiek laidavimas liks galioti, jei išsaugoti laidavimą reikalaus kreditorius. Kreditorius gali būti suinteresuotas išsaugoti laidavimą, nes jei prievolei įvykdyti nepakaktų palikimo, skola būtų išieškoma iš laiduotojo asmeninio turto (6.126 str. 4 d.);

4. Jei iš esmės pasikeičia prievolė ir dėl to be laiduotojo sutikimo padidėja jo atsakomybė arba atsiranda kitos laiduotojui nepalankios pasekmės, išskyrus kai sutartis nustato ką kita (CK 6.87 str. 4 d.). Esminiu prievolės pasikeitimu yra laikomas prievolės dalyko, įvykdymo būdo, skolininko, kreditoriaus pasikeitimas. Laiduotojo atsakomybė gali padidėti, kai pasikeitus prievolei, pratęsiamas jos galiojimo terminas ir dėl to gali padidėti tiek palūkanos, tiek netesybos ar kitais atvejais. Jei laiduotojas laidavo ne už visos, bet už tam tikros prievolės dalies, išreikštos konkrečia suma, įvykdymą, laidavimas išliks galioti⁵⁰. Laidavimas išliks galioti taip pat ir tuo atveju, jei laidavimo sutartyje bus numatyta, kad net ir tais atvejais, kai pasikeičia prievolė ir dėl to padidėja laiduotojo atsakomybė ar pan. laidavimas galioja. Kitos nepalankios laiduotojui pasekmės gali pasireikšti pagrindinės prievolės pasikeitimu tokiu būdu, kad skolininko galimybės ją įvykdyti labai sumažėja (tuomet prievolę įvykdyti bus priverstas laiduotojas). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartyje civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. M. D.*, Nr. 3K-3-553/2008, kat. 36.1; 36.2; 40.3; 63.2; 104.9; 126.8, nagrinėdamas laidavimo pabaigą CK 6.87 straipsnio 4 dalyje nustatytu pagrindu, konstatavo, kad šiuo atveju, laidavimo pasibaigimo sąlygos yra dvi: 1) prievolės pasikeitimas iš esmės ir 2) prievolės iš esmės pasikeitimo rezultatas yra nepalankus laiduotojui. LAT teigimu, pastaroji sąlyga veikia nesant laiduotojo sutikimo, o sąvoka „nepalankus laiduotojui rezultatas“ nėra apibrėžta. Nepalankios pasekmės gali pasireikšti laiduotojo atsakomybės padidėjimu arba kitokiu

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AB „NORD/LB Lietuva“ v. R.K.*, Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8.

⁵⁰ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003 p. 129.

būdu. Kiekvienu konkrečiu atveju, apibrėžti ir konstatuoti nepalankias laiduotojui pasekmes bei nuspręsti, ar jos sudaro pagrindą laidavimui pasibaigti, turi teismas. Teismas nurodo, kad CK yra nustatyta išimtis, net kai esant abiem minėtoms sąlygoms, laidavimas nesibaigs. Tai atvejis, kai laidavimo sutartis numato ką kita, teismo teigimu, pvz. jeigu laidavimo sutartimi laiduotojas iš anksto ir besąlygiškai sutinka, kad būtų pakeičiama sutartis, kuri nustato prievolę ir jos vykdymo tvarką ir sąlygas, tai nėra pagrindo laidavimui pasibaigti, nes laiduotojas sutinka su prievolės keitimu, jo padėties pabloginimu, bet dėl to nesiekia naudotis laidavimo pasibaigimu CK 6.87 straipsnio 4 dalyje nustatytomis sąlygomis. Manytina, kad tokia teismo pozicija kritikuotina ir laikytina siaurinančia laiduotojo teises visų pirma dėl to, kad jei laiduotojas sutinka su sutarties keitimu, negalima daryti išvados, kad jis sutinka išsipareigoti ir už prievolės padidėjimą, jei keičiant sutartį taip atsitiktų, be to, dažnai laiduotojas sudaro sutartį standartinėmis sąlygomis, kurių keisti neturi galimybių. 6.87 str. 4 dalyje nustatytas laidavimo pabaigos pagrindas taikomas ir esant novacijai, t.y. kai pagrindinė prievolė pasibaigia dėl naujos prievolės sukūrimo. Tokiu atveju įrodžius, kad įvyko novacija bei dėl to padidėjo laiduotojo atsakomybė ar atsirado kitos laiduotojui nepalankios pasekmės, laidavimas pasibaigs. Siekiant konstatuoti laidavimo pasibaigimą esant novacijai, privalu įrodyti, kad iš tikrųjų įvyko novacija, t.y. pasikeitė prievolės dalykas, įvykdymo būdas ar kt. esminiai pirminės prievolės požymiai, pvz. paskolos rūšies pakeitimas, jeigu prievolės dalyku išliko pinigų gražinimas, nereikia novacijos. Jos gražinimo užtikrinimo priemonių pakeitimas nėra novacija, nes nekeičiamas pagrindinės prievolės dalykas, jos vykdymo būdas ar prievolės šalys. Pagal CK 6.142 straipsnį prievolės įvykdymo termino keitimas nėra novacija⁵¹;

5. Kai skola pagal laidavimu užtikrintą prievolę perkeliama kitam asmeniui, o laiduotojas nedavė sutikimo kreditoriui laiduoti ir už naują skolinką (CK 6.87 str. 5 d.). Pagal šią taisyklę laidavimas baigiasi, kai skola perkeliama kitam asmeniui. CK palieka teisę dar sudarant laidavimo sutartį ar jau perkėlus skolą kreditoriui ir laiduotojui susitarti, kad laiduotojas laiduos ir už naują skolinką;

6. Jei kreditorius be pagrindo atsisako priimti skolinko arba laiduotojo pasiūlytą tinkamą prievolės įvykdymą (CK 6.87 str. 6 d.). Tokiu atveju siekdamas įrodyti, kad

⁵¹Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. M. D., Nr. 3K-3-553/2008, kat. 36.1; 36.2; 40.3; 63.2; 104.9; 126.8.

laidavimas yra pasibaigęs, laiduotojas privalo įrodyti, kad kreditoriui buvo siūloma priimti tinkamą įvykdymą, tačiau kreditorius atsisakė ir jo atsisakymas yra nepagrįstas;

7. Kreditoriui per tris mėnesius nepateikus laiduotojui ieškinio nuo prievolės įvykdymo ar laidavimo termino suėjimo dienos, kai buvo laiduota tam tikram terminui ar užtikrinta terminuota prievolė (CK 6.88 str.);

8. Laidavus nenustatytam terminui, taip pat kai prievolės įvykdymo terminas nenustatytas arba apibrėžtas pareikalavimo momentu, suėjus dviem metams nuo laidavimo sutarties sudarymo dienos, jei kreditorius per šį terminą nepateikia ieškinio laiduotojui. Neterminuotu laidavimu užtikrinus būsimą prievolę, laidavimas vienašaliu laiduotojo pareiškimu taip pat gali būti panaikintas praėjus trejiems metams po jo atsiradimo, jei per šiuos metus prievolė neatsirado (CK 6.89 str.).

Pažymėtina, kad laidavimas yra sandoris, todėl gali būti nuginčytas ir pripažintas negaliojančiu esant CK įtvirtintiems sandorio negaliojimo pagrindams. Praktikoje laidavimo sutartys dažniausia ginčijamos CK 1.90 straipsnio (Dėl suklydimo sudaryto sandorio pripažinimas negaliojančiu), 1.91 straipsnio (Dėl apgaulės, smurto, ekonominio spaudimo ar realaus grasinimo, taip pat dėl šalies atstovo piktavališko susitarimo su antrąja šalimi ar dėl susidėjusių sunkių aplinkybių sudaryto sandorio pripažinimas negaliojančiu) pagrindais. Vilniaus apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 4 d. nutartyje civilinėje byloje *UAB „Escala“ v. D. M.*, Nr. 2A-921-464/2010 buvo nagrinėjamas laidavimo sutarčių pripažinimo negaliojančiomis CK 1.90, 1.91 straipsnių pagrindu klausimas. Ieškovas UAB „Escala“ kreipėsi į teismą dėl skolos iš laiduotojo D. M. priteisimo. Laiduotojas savo ruožtu pareiškė priešieškinį, kuriuo be kitų pagrindų prašė pripažinti su juo sudarytą laidavimo sutartį negaliojančia, nes anot atsakovo, ji buvo sudaryta dėl suklydimo ir vykdyto ekonominio spaudimo. Atsakovas nurodė, buvęs suklaidintas ir apgautas banko atstovų, jog jam, kaip bendrovės administracijos vadovui, kyla ir asmeninė atsakomybė už paskolos gavėjo ūkinę veiklą. Vilniaus apygardos teismas nurodė, atsakovų tariamas suklydimas, ir suklaidinimas grindžiamas vienintele aplinkybe – psichologiniu spaudimu bei reikiamos informacijos apie esamą padėtį neturėjimu. Teismas atsakovo argumentus atmetė kaip nepagrįstus. Teismas konstatavo, kad pasirašydamas laidavimo sutartį atsakovas neabejotinai suvokė, kokias teises pasekmes sukelia toks jo išsipareigojimas. Atsakovas nedetalizavo, kokią būtent apgaulę panaudojo bankas, kokius konkrečiai aktyvius ar pasyvius klaidinančius veiksmus atliko banko darbuotojai, kurie nulemtą ginčijamo susitarimo su atsakovu sudarymą, kurių nesant susitarimas nebūtų buvęs pasiektas. Nelaikytinas esminiu ir

nesudaro pagrindo pripažinti sandorį negaliojančiu paties apelianto suklydimas dėl sandorio sudarymo motyvų ar jo padarinių, jeigu kita šalis buvo sąžininga. Teismas taip pat nurodė, kad byloje nesama ir jokių patikimų įrodymų, kurie leistų spręsti, kad apeliantas neteisingai išreiškė valią sudaryti laidavimo sandorį, kad jo valią lėmė neteisingai suvoktos kurios nors esminės laidavimo sutarties aplinkybės dėl paties sandorio esmės, jo dalyko ar kitų esminių sąlygų. Priešingai, jis suprato sudaręs bendrovės, kurios veiklai vadovavo, skolos grąžinimą užtikrinantį sandorį su bendrovės kreditoriumi (banku), neabejotinai suvokė ir šio sandorio pobūdį ar konkrečias sąlygas, savo atsakomybę. Todėl laidavimo sutartis negali būti priskirta prie sandorių, turinčių valios trūkumų, ar pripažinta negaliojančia pagal CK 1.90 str. nuostatas. Lietuvos apeliacinis teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. sprendimu civilinėje byloje *J. K. v. Danijos AB Danske Bank A/S*, Nr. 2A-710/2010 panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo buvo tenkintas ieškovo, įmonės, negrąžinusios bankui kredito, akcininko, reikalavimas dėl laidavimo sutarties pripažinimo negaliojančia, ieškovo ieškinį atmetė, o atsakovo banko priešieškinį dėl skolos priteisimo tenkino. Teismas nurodė, kad nustatydamas, buvo ar ne realus grąsinimo faktas, teismas turi atsižvelgti į šalies, kuriai buvo grąsinta, amžių, finansinę bei ekonominę būklę, lytį, veiksmų pobūdį ir kitas, turinčias reikšmės bylai aplinkybes. Esant atitinkamoms sąlygoms, laiduotojas pats turi interesą sudaryti laidavimo sutartį. Sudarydamas tokią sutartį, prisiima ūkinės veiklos riziką kartu su asmeniu, už kurį laiduoja. Ieškovas, būdamas verslininkas, pagrindinio skolininko akcininkas, turėjo ir galėjo gauti informaciją, apie šios bendrovės finansinę ir ūkinę būklę, todėl galėjo laisvai apsispręsti sudaryti laidavimo sutartį ar jos nesudaryti. Pasiūlymas sudaryti sutartį akcininkui bendrovės, kurios atsiskaitymai su atsakovu banku pagal kreditavimo sutartis yra sutrikę, negali būti vertinamas kaip grąsinimas ar ekonominis spaudimas. Jeigu ir laikyti įrodyta aplinkybę, kad banko darbuotojai informavo ieškovą apie pagrindinio skolininko neskaidrią veiklą ir ketinimą apie tai pranešti teisėsaugos institucijoms, ši aplinkybė negali būti vertinama kaip grąsinimas ar ekonominis spaudimas ieškovui, nes tokie veiksmai teisėti. Tokios informacijos apie pagrindinį skolininką išviešinimas žalos ieškovo reputacijai taip pat negalėjo padaryti. Lietuvos apeliacinis teismas Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 10 d. nutartimi civilinėje byloje *AS „Parex banka“ v. A. L.*, Nr. 2A-551/2010 paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą netenkinti atsakovo priešieškinio dėl laidavimo sutarties pripažinimo negaliojančia CK 1.91 straipsnio pagrindu. Lietuvos apeliacinis teismas argumentavo, kad nagrinėjamu atveju negalima teigti, kad ieškovas pasinaudojo tuo, kad trečiajam asmeniui

būtinai reikėjo gauti kreditą. Atsakovas kaip bendrovės, užsiimančios nekilnojamojo turto verslu, vadovas žinojo arba turėjo žinoti, kad bankai, suteikdami didelius kreditus, jų gražinimą užtikrina turto įkeitimu ir laidavimu. Juridinio asmens, kuriam suteikiamas kreditas, vadovo laidavimas yra įprasta bankų taikoma kreditų gražinimo užtikrinimo priemonė ir nagrinėjamu atveju atsakovo atžvilgiu ji nevertintina kaip išskirtinė. Ieškovas bankas nenustatė jokių perteklinių ir bankų kreditų suteikimo veikloje retai taikomų kredito gražinimo užtikrinimo priemonių, todėl nėra pagrindo ieškovo veiksmus pripažinti ekonominiu spaudimu. Atsakovo nurodoma aplinkybė, kad laidavimo sutartis atsakovui yra visiškai nenaudinga, neturi teisinės reikšmės, kadangi laidavimo sutartimi pirmiausia siekiama apsaugoti kreditoriaus interesus. Laidavimo sutartis laiduotojui nesukuria tiesioginės ekonominės naudos, nes laidavimas yra prievolių kreditoriui įvykdymo užtikrinimo priemonė. Net jei ieškovas tik kreditavimo sutarties pasirašymo metu pranešė atsakovui apie būtinybę pasirašyti laidavimo sutartį, tai neatleido atsakovo nuo pareigos įvertinti laidavimo sutarties pasirašymo pasekmes ir neatėmė iš jo teisės nepasirašyti šios sutarties. Ieškovas yra juridinio asmens vadovas, todėl jam taikomi didesni rūpestingumo ir atidumo reikalavimai. Prieš pasirašydamas laidavimo sutartį, apelianas turėjo susipažinti su visomis sutarties sąlygomis ir, kilus neaiškumams dėl sąlygų turinio, prašyti jas paaiškinti.

Taigi, atsižvelgiant į nurodytus teismų sprendimus bei nutartis, darytina išvada, kad sprendžiant klausimą dėl sudarytų laidavimo sutarčių galiojimo, atitikimo ar neatitikimo imperatyvioms teisės normoms, apgaulės, laiduotojo suklaudinimo buvimo ar nebuvimo, ekonominio spaudimo ar kitais pagrindais klausimus, turi būti vertinama aplinkybių, susijusių su laidavimo teisinių santykių atsiradimu, laidavimo tikslu, laiduotojo asmeniu, jo rūpestingumu, atidumu, informatyvumu, šalių elgesiu po sutarties sudarymo, visuma, taip pat pagrindinę prievolę įtvirtinančios ir laidavimo sutarties sąlygos, pati laidavimo, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo, esmė. Privalu vertinti, kokiomis aplinkybėmis asmuo sudarė laidavimo sutartį, koks buvo laidavimo sutarties sudarymo tikslas, ar tokios sutarties sudarymu buvo suinteresuotas laiduotojas, jei buvo, tai dėl kokios priežasties (pvz. tuo atveju, jei laiduotojas buvo juridinio asmens vadovas ar akcininkas, jo tikslas sudaryti laidavimo sutartis turi būti įmonės interesų gynimas, šis tikslas teismų praktikoje yra pateisinamas ir laikomas prioritetiniu prieš paties laiduotojo interesus). Būtina įvertinti laiduotojo asmenį (jei laiduotojas yra verslininkas, jam bus keliami didesni atidumo ir rūpestingumo standartai). Taip pat svarbu atsižvelgti, kiek laiduotojas buvo ar galėjo būti informuotas apie skolininko finansinę situaciją ir kitas laiduotojui reikšmingas aplinkybes.

Neturi būti ignoruojamas CK 6.156 straipsnyje įtvirtintas sutarties laisvės principas reiškiantis, kad civilinių teisinių santykių subjektai turi teisę laisvai nuspręsti, sudaryti konkrečią sutartį, ar ne. Net įvertinus visas minėtas aplinkybes, svarbu įvertinti tai, kad pati laidavimo sutartis savo esme yra rizikos prisiėmimo sutartis, taigi laiduotojas, sudarydamas tokią sutartį savo noru prisiima riziką bei įsipareigojimą įvykdyti prievolę.

Kaip matyti iš nagrinėtų Lietuvos teismų sprendimų bei nutarčių, teismai labiau linkę ginti įmonės kreditorių, dažniausiai bankų, interesus nepripažindami su įmonių vadovais, akcininkais ar kitais asmenimis sudarytų laidavimo sutarčių negaliojančiomis. Teismų sprendimuose ir nutartyse konstatuojama, kad būdami verslininkais, įmonių vadovais, akcininkais, darbuotojais, tokie asmenys turėjo suprasti sudaromų sutarčių pobūdį, esmę, savo atsakomybę, kad jiems yra taikomi didesni rūpestingumo, atidumo standartai. Manytina, kad tokia teismų praktika yra pernelyg griežta laiduotojų fizinių asmenų atžvilgiu. Visų pirmą pažymėtina, kad tokie asmenys laiduoja siekdami įmonės, už kurią laiduoja, interesų apsaugos, taip pat siekdami garantuoti kreditoriams, kad ūkio subjektas yra patikimas partneris, kuriuo galima pasitikėti siekiant normalios, netrikdomos asmens, už kurią laiduojama, veiklos. Nesuteikiant įmonės prisiimamos prievolės užtikrinimo, įmonė praras didelės dalies sandorių sudarymo galimybę apskritai, pvz. laidavimu neužtikrinant įmonei banko suteikiamos paskolos grąžinimo, įmonei reikalingos sumos, apskritai nebus suteikiamos. Taigi, esant tokioms aplinkybėms fiziniai asmenys beveik neturi galimybių atsisakyti užtikrinti įmonės prievolių įvykdymą reikalaujama laidavimo sutartimi. Jei, kaip teismai laiko, jiems yra keliami ir didesni rūpestingumo, atidumo reikalavimai, bei atsižvelgiant į faktą, kad jie, kaip įmonės darbuotojai, yra laikomi susipažinę su įmonės finansine situacija, galimybių įmonei neįvykdžius prievolės, bent sumažinti tokiems asmenims laidavimo sutartimi prisiimtus įsipareigojimus pagal dabartinę teismų praktiką ir CK normas, kurios nenumato laiduotojo atleidimo nuo laidavimo prievolės pagrindų (išskyrus CK 6.86 str.) yra labai sunku. Manytina, kad teismų praktika galėtų būti lankstesnė tokių asmenų atžvilgiu, atsižvelgti į neišvengiamumą tokiems asmenims sudaryti laidavimo sutartis, svarstyti tokių asmenų atsakomybės mažinimo galimybes. Taip pat manytina, kad turėtų būti sukuriamas ir tam tikras teisinis mechanizmas, pagal kurį įmonėms kreditus suteikiantiems bankams, būtų nustatyti tam tikri apribojimai visais atvejais reikalauti laidavimo sutarčių sudarymo užtikrinant kredito grąžinimo vykdymą.

XII. Laidavimo santykis su kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais

▪ Laidavimas ir garantija

Garantija – prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kuriuo garantas vienašališkai įsipareigoja garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui – kreditoriui, jei asmuo – skolininkas - prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai, ir atlyginti kreditoriui nuostolius esant tam tikroms sąlygoms (skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais). Garanto atsakomybė yra subsidiari. Garanto prievolė kreditoriui nepriklauso nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui užtikrinti išduota garantija, net ir tais atvejais, kai garantijoje ta prievolė nurodyta (CK 6.90 str. 1, 2 d.). Kaip matyti iš CK įtvirtinto garantijos apibrėžimo, garantija yra savarankiška, o ne papildoma prievolė, garanto prievolė nepriklauso nuo pagrindinės prievolės. Tuo garantija skiriasi nuo laidavimo, kuris yra šalutinė prievolė ir jo galiojimas priklauso nuo pagrindinės prievolės galiojimo. Laiduotojo pareiga atsakyti kreditoriui yra išvestinė iš skolininko pareigos gražinti skolą, todėl visiškai priklauso nuo pagrindinio skolininko prievolės galiojimo. Pasibaigus pagrindinio skolininko įsipareigojimams kreditoriaus atžvilgiu, kartu baigiasi ir laiduotojo pareiga atsakyti kreditoriui, pvz. jei skolininkas yra likviduojamas dėl bankroto, po jo išregistravimo iš Juridinių asmenų registro kreditorius nebegalės išreikalauti iš laiduotojo jam priklausančių sumų. Tuo tarpu garanto prievolė yra savarankiška, tarp garanto ir kreditoriaus sudaromas savarankiškas sandoris, su atskirais garanto įsipareigojimais bei konkrečiu garanto įsipareigojimų terminu. Todėl šiuo atveju likvidavus skolininką dėl bankroto, kreditorius išsaugo teisę išreikalauti jam priklausančias sumas iš garanto, tačiau reikalavimo dydis neturi viršyti garantijoje nurodytos sumos ir turi būti pateiktas nepraleidus garantijoje nurodyto termino.

Tai pat skirtingai nuo laiduotojo, garanto atsakomybė yra papildoma, subsidiarioji. Kreditorius pirmiausia privalo pareikalauti iš skolininko įvykdyti prievolę, ir tik šiam atsisakius ją vykdyti ar neįvykdžius per tam tikrą numatytą terminą, gali reikalauti prievolės vykdymo iš garanto. Laiduotojo atsakomybė kreditoriui yra solidari su pagrindiniu skolininku, todėl kreditorius turi teisę nukreipti išieškojimą į bet kurį iš jų.

Pažymėtina ir tai, kad garanto atsakomybė yra ribojama garantijoje nurodyta suma (CK 6.92 str. 1 d.), todėl kreditorius neturės teisės iš garanto išreikalauti palūkanų, netesybų ir kt.

sumų, jei jos viršija garantijoje nurodytą sumą. Išimtis yra tuo atveju, jei garantas prievole įvykdo netinkamai, tokiu atveju garantas privalo atlyginti kreditoriui dar ir jo patirtus nuostolius, kurie viršija garantijos sumą. Pažymėtina, kad šalių susitarimu garantija gali būti modifikuota į pirmo pareikalavimo garantiją (angl. first demand guarantee). Turėdamas pirmo pareikalavimo garantiją, kreditorius turi teisę iš karto kreiptis į garantą ir jo prašyti sumokėti garantijos sandoryje nustatytą sumą nepateikdamas jokių savo reikalavimo teisės pagrindimą patvirtinančių įrodymų, taip pat įrodymų, kad prieš tai kreipėsi į skolininką. Pagal tokią garantiją garantas atsako lygiai tiek pat, kiek ir pagrindinis skolininkas, t.y. ir už palūkanų, delspinigių ar baudų pagal sutartį sumokėjimą. Laidavimo atveju, jei laidavimo sutartis nenumato ko kita, laiduotojo atsakomybės apimtis kreditoriui yra tokia pati kaip skolininko – laiduotojas privalo kreditoriui sumokėti pagrindinę skolą, palūkanas, delspinigius ir kt. priklausomai nuo to, kas nustatyta užtikrinamą prievole numatančioje sutartyje.

Pažymėtina, kad garantija laikytina vienašaliu sandoriu⁵². Jai sudaryti pakanka tik paties garanto valios išreiškimo raštu ir nėra būtina gauti skolininko ar kreditoriaus sutikimo. Laidavimas yra dvišalis sandoris, sudaromas tarp laiduotojo ir kreditoriaus, laidavimo sąlygos gali būti įtvirtintos ir pagrindinę prievole įtvirtinančioje sutartyje.

Lietuvos teismų praktikoje esti ginčų, kuomet šalys painioja minėtus prievolių užtikrinimo būdus, pvz. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 20 d. nutartyje civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“*, v. *UADB „Industrijos garantas“*, Nr. 3K-3-172/2007, kat. 36.3, ginčas kilo dėl tarp šalių sudarytos sutarties kvalifikavimo. Ieškovas viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“, atsakovas UADB „Industrijos garantas“, vidaus reikalų ministerija ir paramos gavėjas UAB „Statybos verslo ir paslaugų korporacijos mediena“ sudarė subsidijos sutartį išorinei pagalbai Europos Bendrijoje. Ieškovas sumokėjo paramos gavėjui išankstinę dotacijos išmoką. Atsakovas išdavė garantiją dotacijos išmokai garantuoti ir įsipareigojo šią gražinti ieškovui, jeigu bus nutraukta subsidijos sutartis. Paramos gavėjas pateikė projekto ataskaitos projektą, tačiau Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba nustatė, kad projekto ataskaitos duomenys neatitinka tikrovės. Ieškovas nutraukė subsidijos sutartį ir pareikalavo gražinti avansinę dotacijos išmoką. Ši išmoka nebuvo gražinta, todėl ieškovas kreipėsi į atsakovą su reikalavimu sumokėti pagal išduotą garantiją. Atsakovui nesumokėjus, kreipėsi į

⁵² MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 131.

teismą dėl skolos iš jo priteisimo. Atsakovas su reikalaujama priteisti skola nesutiko, teigė, kad buvo išduotas ne garantinis, o laidavimo raštas, todėl sprendžiant ginčą turi būti vadovaujama laidavimo teisinius santykius reglamentuojančiomis teisės normomis. Kadangi prievolė buvo užtikrinta laidavimu, tačiau ieškinio padavimo momentu laidavimo pasibaigimo terminas suėjęs, taigi ieškinys turi būti atmestas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai⁵³ ieškovo ieškinį tenkino, o atsakovo argumentus atmetė. Nurodė, kad buvo suteikta neatšaukiama garantija, kurioje atsakovas save įvardijo garantu. Atsakovas pateikė kasacinį skundą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 20 d. nutartyje civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“*, v. *UADB „Industrijos garantas“*, Nr. 3K-3-172/2007, kat. 36.3, nustatė, kad „CK 6.70 straipsnyje nustatytas pavyzdinis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašas. Dėl to civilinių teisinių santykių subjektai, vadovaudamiesi sutarties laisvės principu ir atsižvelgdami į savo poreikius, finansinį pajėgumą, verslo praktikos tendencijas, užsienio valstybėse naudojamus užtikrinimo teisės institutus, užtikrinimo būdo adekvatumą prievolės esmei (CK 6.42 straipsnis), gali pasirinkti CK 6.70 straipsnyje nenustatytus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus. Nagrinėjamoje byloje ieškovas ir paramos gavėjas susitarė paramos gavėjo prievolės dėl avanso grąžinimo įvykdymą užtikrinti būtent CK 6.70 straipsnyje nenustatytu prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu – finansine garantija, kuri žinoma ir naudojama Europos Bendrijoje bei tarptautinėje verslo praktikoje. Pažymėtina, kad ieškovas ir paramos gavėjas sudarė subsidijos sutartį dėl Europos Bendrijos paramos šaliai, kuri nėra ES valstybė narė. Dėl to suprantama, kad, sudarant nurodytą sutartį, buvo reikalaujama būtent finansinės garantijos. Bylą nagrinėję teismai padarė pagrįstą ir teisingą išvadą, kad pagal ginčijamą avanso grąžinimo finansinę garantiją, esant pirmam reikalavimui, garantas privalo tinkamai įvykdyti savo prievolę ir kad tokia garantija yra besąlyginis garanto įsipareigojimas. Be to, teismai teisingai vadovavosi kasacinio teismo praktika, pagal kurią kreditorius gali kreiptis į garantą ir jo prašyti sumokėti garantijos sandoryje nustatytą sumą nepateikdamas jokių savo reikalavimo teisės pagrįstumą patvirtinančių įrodymų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „NCC Statyba“* v. *UAB „PZU Lietuva“*, Nr. 3K-3-99/2004, kat. 103). Taigi pagal finansinę garantiją, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo

⁵³Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 28 d. sprendimas civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“* v. *UADB „Industrijos garantas“*, bylos numeris nežinomas; Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“* v. *UADB „Industrijos garantas“*, bylos numeris nežinomas.

būdą, garantas turi pareigą sumokėti garantijoje nustatytą sumą, jeigu jam kreditorius pareiškia reikalavimą ir jeigu nepasibaigęs garantijos galiojimo terminas. Taigi, teismas atsakovo argumentus dėl neva atlikto laidavimo atmetė, teismų sprendimus paliko nepakeistus.

Ne tik ginčo šalys, bet ir teismai susiduria su problemomis identifikuojant konkretų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdą⁵⁴. Pažymėtina, kad praktikoje labai svarbu atskirti laidavimo ir garantijos institutus, nes kiekvienam jų taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, kuris lemia vienos taisyklės taikymą vienam iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų, o kitos atsisakymą taikyti. Teisingai kvalifikavus teisinį santykį, yra sudaromos prielaidos teisingam ginčo išsprendimui.

Apibendrinant skyriuje analizuotų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų - laidavimo ir garantijos – skirtumus ir panašumus, darytina išvada, kad garantija nuo laidavimo skiriasi keliais esminiais bruožais: garantija yra savarankiška, o laidavimas šalutinė (papildoma) prievolė, garanto atsakomybė yra subsidiari ir ribojama garantijoje nustatyta suma, o laiduotojo atsakomybė kreditoriui yra solidari kartu su skolininku. Nepaisant šių skirtumų tiek laidavimas, tiek garantija yra veiksmingi prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai, kurių paskirtis užtikrinti kreditoriaus interesus ir apsaugoti kreditorių nuo galimos skolininko nemokumo rizikos.

▪ Laidavimas ir laidavimo draudimas

Kaip jau minėta, prievolių įvykdymas šalių susitarimu gali būti užtikrinamas ir kitais, CK neįtvirtintais būdais. Vienas tokių Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme įtvirtintas ir komercinėje praktikoje plačiai naudojamas prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų yra laidavimo draudimas. Šis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas CK neįtvirtintas, jį atskiromis normomis Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas⁵⁵ (Draudimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 15 punktas; 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva dėl kredito ir laidavimo draudimo, pakeičianti Pirmąją Tarybos direktyvą 73/239/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginio draudimo, išskyrus gyvybės draudimą, veiklos pradėjimu ir plėtojimu, suderinimo 87/343/EB⁵⁶). Pagal

⁵⁴ Žr. „Laidavimo samprata“ 13-17 psl.

⁵⁵ Valstybės žinios, 2003, Nr. 94-4246.

⁵⁶ OL, 1987 L 185, P.0072–0076.

laidavimo draudimo sutartį už gaunamą draudimo įmoką draudikas įsipareigoja išmokėti naudos gavėjui (kreditoriui) draudimo išmoką, apskaičiuotą įstatymų ar draudimo sutarties nustatyta tvarka, jeigu draudėjas (skolininkas) neįvykdys visos ar dalies savo prievolės naudos gavėjui. Kitaip tariant, laidavimo draudimas – tai rašytinis susitarimas, kuriuo laiduotojas (draudimo bendrovė) užtikrina naudos gavėjui (kreditoriui), kad atlygins jo patirtus nuostolius, jei draudėjas (skolininkas) neįvykdys arba netinkamai įvykdys savo prievolės kreditoriui.

Laidavimo draudimas kaip ir laidavimas yra vienas iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų, nepaisant to, laidavimas ir laidavimo draudimas savo esme yra skirtingi prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai. Nepaisant to, teismai ne visais atvejais tinkamai kvalifikuoja teisinius santykius laidavimo draudimo teisiniais santykiais dėl to vėliau klaidingai remiasi netinkamomis teisės normomis⁵⁷. Laidavimo draudimo teisinių santykių atsiradimo pagrindas yra draudimo sutartis, laidavimo atsiradimo pagrindu gali būti taip pat ir įstatymas ar teismo sprendimas. Laidavimo draudimo sutartis yra atlygintinė sutartis, o laidavimo sutartis gali būti tiek atlygintinė, tiek neatlygintinė. Skiriasi laidavimo ir laidavimo draudimo sutarties šalys. Laidavimo sutarties šalys yra asmuo, užtikrinantis kito asmens prievolės vykdymą (laiduotojas) ir kreditorius. Laidavimo draudimo sutarties šalys yra užtikrinantis prievolės vykdymą draudikas ir asmuo, kurio prievolė užtikrinama (draudėjas). Taigi, pagal laidavimo draudimo sutartį naudos gavėjas nėra sutarties šalis priešingai nei sudarant laidavimo sutartį. Lyginant abu institutus, skiriasi laidavimo subjekto pobūdis. Laiduotoju gali būti bet kuris asmuo, tuo tarpu esant laidavimo draudimui, laiduotoja tik specialus subjektas – draudimo įmonė, kurios vienintelė veikla, sutinkamai su Draudimo įstatymo 2 straipsnio 8 dalimi, 3 straipsnio 1, 4 dalimis, yra ne gyvybės draudimo šakos draudimas ir kuriai keliami didesni negu kitiems juridiniams asmenims reikalavimai. Jei draudimo sutartis bus sudaryta ne su draudimo įmone, tokia sutartis bus negaliojanti (CK 1.78 str.).

Pažymėtina ir tai, kad nevienodas iš laidavimo ir laidavimo draudimo sutarčių atsirandančių prievolių santykis su užtikrinama prievole. Laidavimo draudiko prievolė, priešingai nei laiduotojo yra nepriklausoma nuo pagrindinės prievolės. Kreditorius, kaip jau minėta, neturi priešpriešinių pareigų laiduotojui, todėl laidavimo sutartis yra vienašalė, o laidavimo draudimo sutartis yra dvišalė, nes sutarties šalys turi priešpriešinių pareigų viena kitai. Laidavimo ir laidavimo draudimo sutartys sudaromos skirtingais būdais: laidavimo

⁵⁷ Žr. „Laidavimo samprata“ 13-17 psl.

sutartis paprastai sudaroma derybų būdu, laidavimo draudimo, atsižvelgiant į tai, kad viena iš sutarties šalių yra draudikas – draudimo bendrovė – prisijungimo būdu. Laidavimo sutarties forma yra paprasta rašytinė. Laidavimo draudimo sutarties forma taip pat yra paprasta rašytinė, bet turi savo specifiką: jos sudėtinės dalys yra draudiko parengtos draudimo taisyklės, draudimo liudijimas (polisas), individuali draudimo sutartis, jei ji sudaryta (Draudimo įstatymo 78 str.), draudėjo prašymas sudaryti draudimo sutartį ir paprastai – laidavimo raštas. Lyginant su laidavimu, laidavimo draudimas nuo laidavimo skiriasi taip pat ir tuo, kad laidavimo draudimo atveju laiduotojo – draudimo bendrovės – atsakomybės apimtis yra siauresnė. Draudikas moka draudimo išmoką tik jeigu įvykis yra draudžiamasis, naudos gavėjas patyrė nuostolių dėl draudžiamąjo įvykio, be to, jeigu nėra kitų aplinkybių, suteikiančių teisę draudikui atsisakyti mokėti arba sumažinti draudimo išmoką (pvz. dėl laidavimo draudimo sutarties sąlygų pažeidimo)⁵⁸.

Manytina, kad siekiant konstatuoti konkretų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdą, reikia identifikuoti didžiąją daugumą požymių, neapsiribojant vienu ar keliais, nes ir laidavimas, ir laidavimo draudimas gali turėti bruožų, būdingų ir kitam prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai, pvz. garantijai.

LAT yra konstatavęs, kad pagal kasacinio teismo praktiką laidavimo draudimo teisiniai santykiai suprantami kaip draudimo, bet ne kaip laidavimo teisiniai santykiai, atsirandantys draudimo, bet ne laidavimo sutarties pagrindu⁵⁹. Dėl minėtos priežasties teismui konstatavus esant laidavimo draudimo teisinius santykius, ginčas yra sprendžiamas remiantis draudimą reguliuojančiomis teisės normomis. Manytina, kad ši praktika yra teisinga dėl kelių priežasčių. Visų pirma dėl to, kad laidavimas ir laidavimo draudimas yra iš esmės skirtingi institutai, turintys skirtingus subjektus (subjektas, užtikrinantis prievolės kreditoriui įvykdymą laidavimo draudimo atveju yra draudimo bendrovė), skirtingą sutarčių pobūdį (priešpriešinės teisės ir pareigos esant laidavimo draudimui, laidavimo draudimo sutarties sudėtinės dalys yra polisas, draudimo taisyklės), sudarymo būdas (esant laidavimo draudimui, sutartis dažniausiai sudaroma prisijungimo būdu ir kt.). Dėl subjekto specifikos, taip pat dėl laidavimo draudimo sutarties ypatumų bei kitų skirtumų, būdingų laidavimo draudimo institutui, manytina, kad laidavimo draudimo institutas turi daugiau draudimui,

⁵⁸ KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 32.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilniaus autobusai“ v. UAB DK „PZU Lietuva“*, Nr. 3K-3-320/2008, kat. 35.3.1; 36.1; 36.2; 42.8; 73.1; 73.2.13; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Klaipėdos rajono apylinkės prokuratūra, ginanti Klaipėdos teritorinės muitinės interesus v. DUAB „Baltijos garantas“*, Nr. 3K-3-675/2007, kat. 35.5; 36.2; 73.2.6.4.10.

tačiau ne laidavimui būdingų bruožų, taigi turi būti reglamentuojamas draudimo teisės normų. Visų antra, dėl laidavimo draudimo instituto specifiškumo, manytina, kad draudimo teisinius santykius reglamentuojančios teisės normos galėtų geriau apsaugoti kreditoriaus interesus.

XIII. Laidavimo instituto reglamentavimas kitų valstybių teisinėse sistemose

Laidavimo institutas sutinkamas daugelio valstybių teisinėse sistemose. Šiame skyriuje bus analizuojamas laidavimo teisinis reguliavimas trijų pasirinktų valstybių teisinėse sistemose: Vokietijos, Prancūzijos bei Rusijos. Vokietija ir Prancūzija pasirinktos kaip galias teisinės tradicijas turinčios valstybės, kurių teisinės sistemos turėjo didelę įtaką tiek kontinentinės teisės plitimui Europoje, tiek bendrą įtaką kitų valstybių teisiniam reglamentavimui. Kita priežastis – istoriniai ir esami šių valstybių teisinių sistemų skirtumai, lemiantys skirtingą tų pačių teisinių santykių reguliavimą, kas sudaro prielaidas paanalizuoti kelis galimus to paties instituto reglamentavimo variantus. Rusijos teisė pasirinkta kaip kitokio pobūdžio teisinė sistema, kurios kilmė ir teisės principai tam tikra dalimi skiriasi nuo Europos valstybių teisės sistemų.

Vokietijos civiliniame kodekse (toliau – VCK)⁶⁰, Rusijos civiliniame kodekse (toliau - RCK)⁶¹ ir Prancūzijos civiliniame kodekse (toliau - PCK)⁶² įtvirtinta laidavimo samprata beveik niekuo nesiskiria nuo Lietuvos CK įtvirtintos laidavimo sampratos. Pagal visų šių valstybių civilinius kodeksus laidavimas suprantamas kaip laiduotojo įsipareigojimas atsakyti kito asmens kreditoriui, jei tas asmuo neįvykdo prievolės. Nagrinėjamų valstybių teisinėse sistemose laidavimu gali būti užtikrinamos tik galiojančios prievolės. VCK ir RCK numatytos išlygos, kad galima užtikrinti ir būsimos prievolės įvykdymą. VCK numatytas laidavimo atvejis, kurio nėra CK: asmuo, kuris paveda kitam asmeniui suteikti trečiajai šaliai paskolą arba finansinę paramą savo vardu ir savo sąskaita, laiduoja už trečiosios šalies įsipareigojimų, atsiradusių dėl paskolos ar finansinės paramos, vykdymą.

Laidavimo sutarties šalys, remiantis nagrinėjamų valstybių teisės aktais, yra kreditorius ir skolininkas, taip pat numatyta galimybė tokią sutartį sudaryti ir be skolininko žinios. Tačiau Rusijos civiliniame kodekse įtvirtinta, kad laidavimo sutartis gali būti sudaryta ir tarp skolininko bei laiduotojo. Apie tai, ar kreditorius privalo būti informuotas apie tokios sutarties sudarymą, kodekse nepasisakyta. Laidavimo subjektui nagrinėjamų valstybių teisės aktai išskirtinių reikalavimų nenustato. PCK numatyta, kad asmuo turi teisę laiduoti, nors to gali išvengti remdamasis argumentais, susijusiais su jo asmeniu, pvz. pilnametyste.

⁶⁰ Bürgerliches Gesetzbuch (su pakeitimais ir papildymais), 1900.

⁶¹ Гражданский кодекс Российской Федерации, ГК РФ (su pakeitimais ir papildymais), patvirtintas 1996 m. sausio 26 d įstatymu., Nr. 14-ФЗ.

⁶² Code Civil des Français (su pakeitimais ir papildymais), 1992.

Prancūzijos civiliniame kodekse taip pat nustatyta, kad laiduotojas privalo turėti pakankamai turto ir būti pajėgus įvykdyti prievolę, taip pat nustatyti mokumo vertinimo kriterijai (Prancūzijoje numatyta papildoma garantija kreditoriui: paaiškėjus, kad laiduotojas tapo nemokus, jis turi būti pakeistas kitu, išskyrus atvejus, kai pats kreditorius pareikalavo to konkretaus laiduotojo (koku būdu vykdomas pakeitimas nereglamentuota)). Dėl šių nuostatų darytina išvada, kad Prancūzijoje laiduotojo prievolė, kaip ir kitų nagrinėjamų valstybių teisinėse sistemose, siejama su laiduotojo asmeniu. Lietuvos teisinėje sistemoje asmeninis laiduotojo prievolės pobūdis reiškia tokios prievolės nepaveldimumą (VCK, RCK išlygų dėl galimo tokios prievolės paveldėjimo taip pat nenustatyta). Tačiau PCK daro išimtį nustatydamas, kad Prancūzijoje laiduotojų įsipareigojimais yra perduodami jų įpėdiniais.

Nagrinėjamų valstybių teisės aktai reikalauja rašytinės laidavimo sutarties formos, priešingu atveju sutartis negalios. VCK dar papildomai nurodyta, kad elektronine forma sudaryti laidavimo sutartį Vokietijoje draudžiama, tačiau jei laiduotojas įvykdo prisiimtą įsipareigojimą, nepaisant to, kad sutartis buvo sudaryta draudžiama forma, toks įvykdymas galios.

Pagrindinis skirtumas tarp Prancūzijos ir kitų nagrinėjamų valstybių laidavimo teisinių santykių reguliavimo yra laiduotojo atsakomybės forma. PCK įtvirtina subsidiarią laiduotojo atsakomybę, nebent būtų susitarta dėl solidarios ar dalinės atsakomybės. Kitų valstybių teisiniame reglamentavime numatyta solidari laiduotojo atsakomybė su skolininku. Remiantis Prancūzijos civiliniu kodeksu, nepaisant subsidiarios laiduotojo atsakomybės, laiduotojas bet kuriuo atveju privalo reikalauti kreditoriaus nukreipti išieškojimą į konkretų skolininko turtą. PCK numatyta teisė laiduotojui, kurios nėra nei viename iš nagrinėjamų valstybių civilinių kodeksų: laiduotojas turi teisę reikalauti pagrindinio skolininko turto konfiskavimo ir pardavimo nurodydamas konkretų konfiskuotiną turtą ir už šias procedūras sumokėdamas. Jei kreditorius tokio reikalavimo nevykdo, o skolininkas tampa nemokus, kreditorius atsako už tai laiduotojui. Tuo atveju, jei laiduoja keli asmenys už tą pačią prievolę pagal visų valstybių civilinius kodeksus, jie atsako tiek visi kartu, tiek atskirai, t.y. solidariai.

Bendra taisyklė remiantis nagrinėjamų valstybių civiliniais kodeksais yra ta, kad laiduotojas atsako kreditoriui vienodai su skolininku, įskaitant palūkanų, bylinėjimosi išlaidų, jei kreditorius priverstas kreiptis į teismą dėl skolos iš laiduotojo priteisimo, kitų sumų atlyginimą, jei kitaip nenumatyta laidavimo sutartyje. PCK taip pat įtvirtinta, kad laidavimas negali viršyti to, ką skolininkas skolingas, taip pat laidavimo sutartimi negali būti numatomos blogesnės sąlygos, susijusios su laiduotojo pareiga įvykdyti prievolę, nei pagrindinėje

sutartyje. Skiriasi nuostatos dėl laiduotojo atsakomybės pasikeitus pagrindinei prievolei. Vokietijos civilinis kodeksas numato, kad jei po laidavimo sutarties sudarymo pasikeičia užtikrinamos prievolės dydis, tačiau ne dėl pagrindinio skolininko kaltės, laiduotojas privalo atsakyti ir didesne suma. O štai Rusijos civilinis kodeksas numato, kad padidėjus laiduotojo atsakomybei be jo sutikimo, laidavimas pasibaigia. Prancūzijoje esant tokiam atvejui, laidavimas nesibaigia, padidėjusi prievolės suma mažinama iki to dydžio, už kurį laiduotojas įsipareigojo atsakyti.

Visų nagrinėjamų valstybių teisės aktuose įtvirtinta nuostata, kad laiduotojas turi teisę remtis visais atsikirtimais kreditoriui, kuriuos turi skolininkas, o VCK papildomai nurodyta, kad laiduotojas tokiu atveju neturi teisės tik į ribotą atsakomybę, kurią įgyja pagrindinio skolininko įpėdinis mirus skolininkui.

Vokietijos civiliniame kodekse įtvirtinta speciali laiduotojo teisė, kurios nėra kitų valstybių civiliniuose kodeksuose. Pagal VCK laiduotojui suteikiama teisė atsisakyti patenkinti kreditoriaus reikalavimus, jei kreditorius nebandė gauti prievolės įvykdymo pagal įsiteisėjusį teismo sprendimą dėl skolos iš skolininko priteisimo. Laiduotojo prievolės kreditoriui vykdymas tokiu atveju stabdomas tol, kol kreditorius imasi priemonių išieškoti teismo sprendimu priteistą skolą iš skolininko. Tokia teise laiduotojas naudotis negali tuo atveju, jei jos atsisako, jei pasinaudoti tokia teise yra pernelyg sunku dėl po laidavimo sutarties sudarymo įvykusio gyvenamosios arba verslo vietos pasikeitimo, jei skolininkui buvo iškelta bankroto byla, jei yra aišku, kad sprendimo dėl skolos iš pagrindinio skolininko priteisimo įvykdymas nepatenkins kreditoriaus reikalavimų.

Visų nagrinėjamų valstybių civiliniuose kodeksuose įtvirtinta laiduotojo regresio teisė į skolininką tokiai sumai, kuria laiduotojas įvykdė kreditoriaus reikalavimą. PCK ir RCK papildomai numatyta, kad laiduotojas turi teisę reikalauti iš skolininko palūkanų nuo kreditoriui sumokėtos sumos už delsimą gražinti laiduotojo sumokėtą sumą, taip pat kitų patirtų nuostolių atlyginimo. RCK nustatyta, kad regresio teisės laiduotojas turi teisę reikalauti, jei kitaip nesusitarta sutartyje, ar neįtvirtinta teisės normose. PCK yra numatytas sąrašas atvejų, kuomet laiduotojas dar net neįvykdęs prievolės už skolininką, turi teisę kreiptis į teismą, kad jam būtų sumokėta kompensacija, pvz. kai skolininkas tampa nemokus, pasibaigus prievolės galiojimo terminui ir kt.

Rusijos civilinis kodeksas numato analogišką pareigą skolininkui, įvykdžiusiam laidavimu užtikrintą prievolę, kaip ir CK 6.85 straipsnis – informuoti apie tai laiduotoją. Prancūzijos civilinis kodeksas gina laiduotoją, kuris yra fizinis asmuo, numatydamas, kad

kreditorius privalo informuoti tokį laiduotoją apie prievolės pokyčius (papildomų sumų, susijusių su prievole, atsiradimą ir kt.) mažiausiai kartą metuose, priešingu atveju neturės teisės reikalauti jokių atsiradusių papildomų sumų.

VCK yra numatyti atvejai, kuomet laiduotojas gali būti atleistas nuo prievolės vykdymo: jei laiduotojas sudarė laidavimo sutartį skolininko prašymu arba jis laidavo dėl sudarytos sutarties su agentūra, turėdamas savanoriško agento teises, laiduotojas turi teisę reikalauti pagrindinio skolininko atleisti jį nuo laidavimo prievolės vykdymo, jei pagrindinio skolininko finansinė padėtis iš esmės pablogėjo; reikalavimo prieš pagrindinį skolininką vykdymas tapo akivaizdžiai apsunkintas dėl gyvenamosios ar verslo vietos pasikeitimo, įvykusio po laidavimo atsiradimo; jei pagrindinis skolininkas nevykdo numatytų pareigų ir kt. atvejais. Vietoj atleidimo nuo laidavimo, skolininkui numatyta teisė pateikti laiduotojui užstatą. VCK taip pat įtvirtinta analogiška nuostata LR CK 6.86 straipsniui dėl laiduotojo atleidimo nuo atsakomybės kreditoriui atsisakius savo pirmenybinės teisės patenkinti reikalavimą. Kitų nagrinėjamų valstybių teisinėse sistemose laiduotojo atleidimo nuo atsakomybės atvejai nėra įtvirtinti.

RCK įtvirtinti laidavimo sutarties pasibaigimo atvejai, kurie beveik sutampa su Lietuvos civiliniame kodekse įtvirtintais laidavimo pabaigos atvejais: laidavimas pasibaigia suėjus terminui, padidėjus laiduotojo atsakomybei ar atsiradus kitoms laiduotojui nepalankioms aplinkybėms be laiduotojo valios, perkėlus užtikrintą prievolę kitam asmeniui, jei kreditorius atsisakė priimti tinkamą prievolės įvykdymą, suėjus laidavimo terminui, o jei terminas nenustatytas, po vienu metų nuo užtikrintos prievolės įvykdymo termino suėjimo, jei kreditorius nepareiškia ieškinio (jei užtikrinta prievolė neterminuota – per dvejus metus nuo laidavimo sutarties sudarymo). VCK kaip ir CK įtvirtintas terminuotas laidavimas, kuris suėjus terminui pasibaigia.

Atsižvelgiant į išdėstytas Vokietijos, Prancūzijos, Rusijos laidavimo teisinius santykius reguliuojančias teisės normas, bei lyginant jas su Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintu laidavimo teisinių santykių reguliavimu, darytina išvada, kad pati laidavimo samprata nagrinėjamų valstybių teisinėse sistemose yra tokia pati. Atskirose valstybėse skiriasi tam tikri su laidavimo prievole susiję aspektai (laidavimu užtikrinamos prievolės, paveldimumas, laiduotojo atsakomybės pobūdis, laidavimo sutarties šalys), tačiau tokie patys reikalavimai nustatyti laidavimo sutarties formai, visose valstybėse numatyta laiduotojo regreso teisė, galimybė remtis tais pačiais atsikirtimais kaip ir skolininkui, panaši atsakomybės apimtis. Laidavimo instituto teisinis reguliavimas skiriasi ir tam tikromis kreditoriaus ir laiduotojo

turimomis teisėmis ir pareigomis. Vienose valstybėse, pvz. Vokietijoje, Prancūzijoje laiduotojas turi daugiau teisių (numatyti laiduotojo atleidimo nuo atsakomybės atvejai, galimas kompensacijos reikalavimas iš skolininko ir iki prievolės įvykdymo ir kt.), kitose, pvz. Rusijoje, taip pat Lietuvoje, mažiau. Vertinant laiduotojui suteikiamų teisių aspektu, labiausiai laiduotojo teisės ginamos Vokietijos civiliniame kodekse, taip pat pakankamai garantijų nustatyta ir Prancūzijos civiliniame kodekse, Rusijos ir Lietuvos civiliniuose kodeksuose laiduotojui nustatyta mažiausiai teisių ir garantijų. Lietuvos teisinėje sistemoje įtvirtintas laidavimo teisinių santykių reguliavimas daugiausia panašių bruožų turi su Rusijos laidavimo instituto reglamentavimu.

Išvados

1. Laidavimo institutas nėra sulaukęs didelio susidomėjimo teisės moksle, nėra analizuojamas teisės mokslininkų darbuose. Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse laidavimo teisiniai santykiai taip pat nėra plačiai reglamentuojami, tačiau praktikoje laidavimas, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, aktyviai taikomas. Siekdama patenkinti praktinį laidavimo instituto naudojimo ir taikymo poreikį bei išspręsti su laidavimo teisinius santykius reglamentuojančių normų taikymu susijusius ginčus, aktyviai laidavimo teisinius santykius įtvirtinančias normas aiškina, taiko, formuoja taikymo praktiką ir ribas, taip pat kuria naujas taisykles Lietuvos teismų praktika. Nebūdamas įstatymų leidėju LAT sukūrė specialią taisyklę dėl laidavimo termino taikymo, turinčią pirmenybę bendrųjų laidavimo terminus nustatančių CK įtvirtintų normų atžvilgiu, taip pat detalizavo CK normas, įtvirtindamas konkrečius atvejus dėl konkrečių subjektų (sutuoktinio, juridinio asmens dalyvio ir kt.) galimybių laiduoti už skolininko prievolės įvykdymą, nustatė santykį tarp prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų taikymo.
2. Teismų praktikoje atskirais atvejais iškyla laidavimo teisinio santykio identifikavimo problemų. Laidavimo institutas painiojamas su kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo institutais – garantija, laidavimo draudimu, kitais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Dažnu atveju, apskritai neskiriama dėmesio teisinio santykio identifikavimui, bruožų išskyrimui, jų analizei. Jei tam tikra analizė daroma, dažnai apsiribojama lingvistiniu, pažodiniu aiškinimu. Tokiu būdu sudaromos prielaidos netinkamų teisės normų parinkimui bei klaidingam ginčo išsprendimui.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, neįtvirtindamas pakankamai garantijų ir galimybių sumažinti prievolę ar išvengti jos vykdymo laiduotojui (CK numatytas tik vienas laiduotojo atleidimo nuo atsakomybės atvejis, kreditoriui CK nenumato pareigos be laiduotojo reikalavimo suteikti informaciją apie užtikrinamą prievolę ir kt.) bei teismų praktika, akcentuodama laiduotojų savanoriškai prisiimamą riziką bei atsakomybę už prievolės vykdymą, taip pat kurdama taisykles, turinčias pirmenybę CK nuostatų, ginančių laiduotojų interesus (pvz. teismų praktikoje suformuota taisyklė dėl laidavimo galiojimo terminų netaikymo), atžvilgiu, prioritetiškai ir beveik be išlygų gina kreditoriaus interesus santykiuose su laiduotoju.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864. Valstybės žinios, Nr. 74-2262, Nr. 77, Nr. 80;
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas, patvirtintas 2002 m. vasario 28 d. įstatymu Nr. IX-743. Valstybės žinios, 2002 Nr. 36-1340;
3. 1964 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinis kodeksas, patvirtintas Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo Lietuvos TSR 1964 m. liepos 7 d. įstatymu, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios, 1964, Nr. 19-138;
4. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2000, Nr. 64-1914;
5. Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1999, Nr. 30-851;
6. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1998, Nr. 54-1492;
7. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2003, Nr. 94-4246;
8. 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyva dėl kredito ir laidavimo draudimo, pakeičianti Pirmąją Tarybos direktyvą 73/239/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su tiesioginio draudimo, išskyrus gyvybės draudimą, veiklos pradėjimu ir plėtojimu, suderinimo 87/343/EB, OL, 1987 L 185, P.0072–0076;
9. Bürgerliches Gesetzbuch (su pakeitimais ir papildymais), 1900;
10. Code Civil des Français (su pakeitimais ir papildymais), 1992;
11. Гражданский кодекс Российской Федерации, ГК РФ (su pakeitimais ir papildymais), patvirtintas 1996 m. sausio 26 d. įstatymu., Nr. 14-ФЗ.

Specialioji literatūra

1. MIKELĖNAS, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003;

2. JUODKA, R. *Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006;
3. VITKEVIČIUS, P., VĖLYVIS, S., MIKELĖNAS, V. ir kt. *Civilinė teisė*. Kaunas: Vija, 1997;
4. KONTAUTAS, T. *Draudimo sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 2007.

Teismų sprendimai

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje *A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“*, Nr. 3K-3-1090/2002, kat. 21.2.2.1;
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“*, Nr. 3K-3-99/2004, kat. 103;
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Libra Vitalis“ v. UAB „Homo Faber“*, bylos Nr. 3K-3-274/2004, kat 37.6;
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. spalio 27 d. nutartis, civilinėje byloje *AB bankas „Hansabankas“ v. M. B.*, Nr. 3K-3-573/2004, kat. 27.5.4;
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. balandžio 4 d. nutartis pagal pareiškėjos *Virginijos Janinos Čekatauskienės* skundą dėl antstolio *A. Bespalovo* veiksmų, Nr. 3K-3-221/2005, kat. 128.11;
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 16 d. nutartyje civilinėje byloje *VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija v. UAB „Ferteksos transportas“*, Nr. 3K-3-31/2006, kat. 36.1;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje *AB „NORD/LB Lietuva“ v. R. K.*, Nr. 3K-3-428/2006, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8;
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. sausio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „BMS“ v. Kauno rajono savivaldybės administracija*, Nr. 3K-3-13/2007, kat. 36.2; 45.4;
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“, v. UADB „Industrijos garantas“*, Nr. 3K-3-172/2007, kat. 36.3;

10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje *E. P. v. BUAB „Mocionas“, AB Ūkio bankas, Klaipėdos miesto 1-asis notarų biuras*, Nr. 3K-3-474/2007, kat. 22.3.1;
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AB „NORD/LB Lietuva“ v. R. K.*, Nr. 3K-3-508/2007, kat. 27.3.2.5; 36.2; 126.5; 126.8;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2007 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Klaipėdos rajono apylinkės prokuratūra, ginanti Klaipėdos teritorinės muitinės interesus v. DUAB „Baltijos garantas“*, Nr. 3K-3-675/2007, kat. 35.5; 36.2; 73.2.6.4.10;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje pagal *V. Š. ir I. Š. skundą dėl antstolio veiksmų, išieškotojai UAB „Gabuva“, UAB „Giraitės vandenys“, Kauno apskrities Valstybinė mokesčių inspekcija, suinteresuoti asmenys Valstybinė gyvulių veislininkystės priežiūros tarnyba ir AB bankas „Hansabankas“*, Nr. 3K-7-149/2008, kat. 75.7; 93.2.1; 95.4; 129.17;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinių bylų skyriaus 2008 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Vilniaus autobusai“, v. UAB DK „PZU Lietuva“*, Nr. 3K-3-320/2008, kat. 35.3.1; 36.1; 36.2; 42.8; 73.1; 73.2.13;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *BUAB „Optimalūs finansai“ v. G. P.*, Nr. 3K-3-428/2008, kat. 30.9.2;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje *D. V. v. J. V.*, Nr. 3K-3-464/2008, kat. 30.9.2;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 13 d. nutartis civilinėje byloje *S. J. v. A. J.*, Nr. 3K-3-482/2008, kat. 75.7; 75.8;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. M. D.*, Nr. 3K-3-553/2008, kat. 36.1; 36.2; 40.3; 63.2; 104.9; 126.8;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. P. B., D. B.*, Nr. 3K-7-229/2009, kat. 35.3.1; 36.2; 75.7;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2009 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje *R. A. v. UAB „Vilsima“, UAB „Čilija“*, Nr. 3K-3-261/2009, kat. 36.2;

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Lietuva Statoil“ v. UAB „J. P. Transportas“, UAB „Dravinė“ ir J. P.*, Nr. 3K-3-450/2010, kat. 35.4; 36.2; 40.1;
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. R. K., D. K.*, Nr. 3K-7-364/2010, kat. 25.2; 32.5.1; 35.3.1; 36.2;
23. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „BMS“, v. Kauno rajono savivaldybės administracija*, bylos numeris nežinomas;
24. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje *Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“, v. UADB „Industrijos garantas.*, bylos numeris nežinomas;
25. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. R. K., D. K.*, Nr. 2-112/2010;
26. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje *AB SEB bankas v. UAB „Solestina“, G. J., B. J.*, Nr. 2-191/2010;
27. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. A. K., A. R., UAB „Sevesta“,* Nr. 2A-308/2010;
28. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. rugpjūčio 26 d. nutartis *AB „SNORAS“ v. UAB „Upės centras“, UAB „Ranga group“, RUAB „Ranga IV“ ir L. P.*, Nr. 2-1283/2010;
29. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje *AB „Swedbank“ v. G. L.*, Nr. 2A-720/2010;
30. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje *AB „PAREX“ bankas v. O. D.*, Nr. 2-762/2010;
31. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 30 d. sprendimas civilinėje byloje *J. K. v. Danijos AB Danske Bank A/S*, Nr. 2A-710/2010;
32. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje *AS „Parex banka“ v. A. L.*, Nr. 2A-551/2010;
33. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Nekilnojamojo turto gama“ v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija*, Nr. 2-93/2011;

34. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. T. B., Nr. 2A-154/2011;
35. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2011 m. vasario 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Parex faktoringas ir lizingas“ v. BUAB „Aurivis“, V. K., A. K. ir R. L., Nr. 2A-485/2011;
36. Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. gruodžio 11 d. sprendimas civilinėje byloje A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“, bylos numeris nežinomas.
37. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2002 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje A. Nemeika v. UAB „Antrimeta“, bylos numeris nežinomas;
38. Vilniaus apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus 2004 m. gegužės 31 d. sprendimas UAB „BTA draudimas“ v. UAB „Viratra“, AB „Lietuvos draudimas“, Nr. 2-467-221/2004;
39. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2005 m. vasario 24 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „BMS“, v. Kauno rajono savivaldybės administracija, bylos numeris nežinomas;
40. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. kovo 28 d. sprendimas civilinėje byloje Viešoji įstaiga „Centrinė projektų valdymo agentūra“, v. UADB „Industrijos garantas“, bylos numeris nežinomas;
41. Vilniaus apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje pagal A. B., A. B., Z. B., A. B. V., atstovaujama atstovė pagal įstatymą Z. B., skundą dėl antstolio veiksmų, Nr. 2A-464/2007;
42. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. balandžio 11 d. nutartis civilinėje byloje S. J. v. V. J., Nr. 2A⁴⁸-270/2008;
43. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. kovo 29 d. sprendimas civilinėje byloje bendra Lietuvos-Ukrainos įmonė UAB „Azovlitas“ v. V. Š., Nr. 2-862-254/2010;
44. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. UAB „Gintarinė nafta“ ir G. L., Nr. 2-222-578/2010;
45. Šiaulių apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB NORD bankas v. L. B., A. B., Nr. 2-467-71/2010;
46. Vilniaus apygardos Teismo Civilinių bylų skyriaus 2010 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Escala“ v. D. M., Nr. 2A-921-464/2010.

Santrauka

(Laidavimas ir jo taikymas Lietuvos teismų praktikoje)

Sparčiai keičiantis situacijai rinkoje, didėja asmenų, nepajėgiančių įvykdyti prisiimtas prievolės, skaičius, todėl kenčia tokių asmenų kreditorių interesai. Magistro darbe analizuojamas plačiai praktikoje taikomas laidavimo institutas, suprantamas kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kai trečiasis asmuo, vadinamas laiduotoju, prisiima įsipareigojimą atsakyti kito asmens kreditoriui, jei asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Magistro darbe atliekama laidavimo instituto teisinio reglamentavimo, aiškinimo ir taikymo Lietuvos teismų praktikoje analizė, siekiant identifikuoti ir išanalizuoti su laidavimo teisinių santykių reguliavimu ir taikymu bei aiškinimu susijusias problemas: laidavimo teisinio santykio identifikavimo, atskyrimo nuo kitų prievolių įvykdymo užtikrinimo institutų bei taikymo kartu su kitais institutais problematiką, laiduotojo teisių nepakankamo įtvirtinimo ir gynimo problematiką, bei CK ir teismų praktikos santykio problemas laidavimo teisinių santykių kūrimo ir taikymo procese.

Summary

(Suretyship and its application in the Judicial Practice of Lithuania)

Due to the fact that situation on the market is changing rapidly, some persons become incapable of fulfilling their obligations, so the interests of such persons creditors remain unsatisfied. Master's thesis analysis widely applied in practice institute of suretyship, understood as a kind of security of performance of obligations, by which the surety binds himself to be liable towards the creditor of another person gratuitously or for a remuneration in the event where the person in whose favour suretyship is granted fails to perform the obligation in whole or in part. Master's thesis analysis the legal regulation of suretyship, interpretation and application of suretyship in Judicial practice of Lithuania on purpose to identify and analyze the problems related with legal regulation, application and interpretation of suretyship: lack of identification of suretyship, unsuitable suretyship separation from other kinds of security of performance of obligations, inappropriate application together with other institutes in practice, the lack of surety's rights and protection in regulation and practice and the problems between Lithuanian civil code and Judicial practice of Lithuania relations in development and application process of the institute of suretyship.